

Әлемді өнертабыссыз елестетіп көріңізші- онда электржарығы да, автомобиль де, телефон да, интернет те болмас еді. Ал егер адам ақылының барлық туындысы жойылса, біз кітаптардан, фильмдерден және ойын-сауықтарынан айырылып қалар едік.

Адамзат өркениеті мен прогресінің тарихы-бұл шын мәнінде өнертабыстар мен инновациялардың тарихы, өйткені олар біздің әлеміміз бен өмір салтын айқындады және өзгертті

Енді әлемде зияткерлік меншікке (ЗМ) басқаша айтқанда, осындай туындыларға құқықтарды қорғау жүйесі жоқ екенін елестетіңіз.

Өнертапқыштарға, жаңашылдарға, авторлар мен суретшілерге өздерінің шығармашылық қызметінің нәтижелерінен тікелей пайда табу қиын болар еді.

Мұндай қорғау болмаған кезде оларда бүкіл қоғамның мүдделері қатты зардап шегетін жаңа бірдеңе ойлап табуға немесе құруға уәждеме болмас еді.

Өзінің даму процесінде адами өркениет барлық уақытта жаңа нәрсе жасап, инновацияны үнемі ынталандырады және жүйені қалыптастырды.

Шын мәнінде, ЗМ жүйелері жүздеген жылдар бойы бар.

Олар шығармашылық ойды дамытудағы маңызды жарыстар үшін қолайлы жағдай жасады, бұл адам өркениетінің прогресін жеделдетті.

ЗМ жаһандық экономиканың дамуына және білім экономикасының қалыптасуына аса маңызды және елеулі рөл атқарады.

Ол ғылыми, техникалық, экономикалық, әлеуметтік және мәдени дамудың қозғаушы күші мен институционалдық кепілдігіне айналды.

ЗМ сондай-ақ мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігі мен жалпы әлеуеті туралы куәландырады.

Жастардың энергиясы мен шығармашылығы-бұл біздің елдеріміздің болашағын айқындайтын күш.

Сондықтан жастардың ЗМ-і түсінуі, құрметтеуі, құруы және қорғауы, инновацияларды қолдау және ынталандыру бойынша өз рөлін толық көлемде іске асыра алатын ЗМ-і мәдениетін құрметтеуді қалыптастыруына қамқорлық жасау маңызды.

Қытайдың Ұлттық зияткерлік меншік басқармасы (CNIPA) — бұл ҚХР-ның ЗМ істері жөніндегі үкіметтік ведомствосы.

Оның негізгі міндеттеріне зияткерлік меншік құқықтарын қорғау (ЗМҚК); ЗМ жүйесін дамыту; тауар таңбалары, өнеркәсіптік үлгілер, патенттер мен

географиялық нұсқаулар мәселелері жөніндегі әкімшілік шешімдерді тіркеу және қабылдау; сондай-ақ құқық қорғау органдары үшін тауар белгілері мен патенттер мәселелері жөніндегі нұсқаулықтар жасау кіреді.

CNIPA ЗМ саласында, әсіресе жастар арасында ақпараттандыруды арттыруға үлкен мән береді.

Осы мақсат үшін басқарма әр түрлі іс-шаралар өткізеді, мысалы, бүкіл ел бойынша жастарды өзіндік инновациялық қызметке ынталандыру үшін бастауыш және орта мектеп оқушыларына арналған ЗМ бойынша оқу курстарын ұйымдастырады.

CNIPA сондай-ақ мектептерге ЗМ саласындағы білімді адамгершілік тәрбиесімен біріктіруге, мектеп қоғамдастықтарының мәдениетін дамытуға және ЗМ және инновациялар мәселелерінде жастардың хабардар болуын арттыру, сондай-ақ қоғамда Заңға деген құрметті қалыптастыру үшін тақырыптық оқу іс-шараларын өткізуге көмек көрсете отырып, Білім министрлігімен ынтымақтасады.

Біз жастар арасында ЗМ мәселелерінде ақпараттандыруды арттыру саласындағы Қытай тәжірибесімен және нәтижелерімен бөліскіміз келеді, оның ішінде ЗМ бойынша оқу материалдарын ұсынғымыз келеді.

Сондықтан біз ДЗМҰ шеңберіндегі Қытайдың мақсатты қорының қолдауымен жас оқырмандар үшін зияткерлік меншік бойынша осы құралды жасадық.

Оқу құралы ЗМ әртүрлі түрлеріне арналған және бес тарауға бөлінген, онда: зияткерлік меншік, патенттер, авторлық құқық, тауар таңбалары және ЗМ басқа да нысандарының негіздері жазылған.

Авторлар зияткерлік меншіктің әртүрлі түрлерін қамтуға тырысты.

Кітап 128 сұрақ пен жауаптардан тұрады, олар жас оқырмандарға бастапқы, бірақ сонымен қатар ЗМ жүйесінің тарихы, үлгілері және жалпы қызмет ету ережелері туралы жан-жақты түсінік алуға көмектеседі.

Кітаптың редакциялық алқасы: Хуан Хуэй, Beijing Justra зияткерлік меншік орталығы төрағасының орынбасары; Ван Цзэ, Beijing Justra зияткерлік меншік орталығының директоры; Ян Мильфэн, Beijing Justra зияткерлік меншік орталығының зерттеу бөлімінің директоры; Ма Ли, Beijing Justra зияткерлік меншік орталығы директорының көмекшісі; Лу Цзиэхуа, Beijing Justra зияткерлік меншік орталығының заң бөлімі директорының көмекшісі.

Жарияланым сондай-ақ, тиісті пәндік салаларда бағалы ескертулер мен ұсыныстарды ұсынған ДЗМҰ-ның жарияланымдары жөніндегі кеңес пен ДЗМҰ сарапшылары тексерді.

Қысқартулар тізімі

АОПШ	-	Аудиовизуалды орындау жөніндегі Пекин шарты
БӘК-		Биологиялық әртүрлілік туралы Конвенция
ҰБҰ-		Ұжымдық басқару ұйымы
ҚҰЗМБ	-	Қытай Ұлттық зияткерлік меншік басқармасы
ЕО-		Еуропалық Одақ
ТСБК-		Тарифтер мен сауда жөніндегі бас келісім
ГК-		Географиялық нұсқау
ЗМ-		Зияткерлік меншік
ХПЖ-		Халықаралық патенттік жіктеу
ЗМҚ-		Зияткерлік меншік құқығы
АТ-		Ақпараттық технологиялар
ЕКР-		Ең қолайлы режим
ПКК-		Патенттік кооперация туралы келісімшарт
ҚХР-		Қытай Халық Республикасы
ТТ-		Тауар таңбасы
ЗМҚСАК-		Зияткерлік меншік құқықтарының сауда аспектілері жөніндегі келісім (ЗМҚСАК бойынша келісім))
ЮНЕСКО	-	БҰҰ білім, ғылым және мәдениет мәселелері жөніндегі ұйым
АҚШ-		Америка Құрама Штаттары
АҚК-		Авторлық құқық бойынша ДЗМҰ келісімшарты
ДЗМҰ-		Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымы
ОФК-		ДЗМҰ-ның орындаулар мен фонограммалар жөніндегі келісімшарты
ДСҰ-		Дүниежүзілік сауда ұй

1. ЗМ жүйесі неге қажет?

Адамзат тарихы-бұл міндеттерді шешу немесе идеяларды білдіру мақсатында қазіргі білім базасына қиял, жаңашылдық және шығармашылықты қолданған адамдар тарихы. Біздің ата-бабаларымыз жасаған сансыз өнертабыстарды еске түсіріңіз: Месопотамиядағы ерте жазудан, Қытай есептеу тақтасынан, сириялық астролябиден, Үндістандағы ежелгі обсерваториядан, Гутенберг баспа станогынан іштен жану қозғалтқышына дейін, пенициллин, Оңтүстік Африкада қолданылатын дәрілік шөп пен емдеу әдістері. Оларды соңғы жүз жылда жасалған жаңалықтарға қосыңыз (транзисторлар, жартылай өткізгіштер, нанотехнологиялар, рекомбинантты ДНК негізіндегі дәрілер және т.б.), және біз бүкіл әлем бойынша өмір сүретін шығармашылық тұлғалардың қиялы адамзатқа техникалық прогрестің қазіргі заманғы деңгейіне қол жеткізуге мүмкіндік берді деген қорытындыға келдік. Зияткерлік меншік жүйесі ЗМ адамзаттың зияткерлік жетістіктерін ұлттық деңгейде ғана емес, мемлекетаралық деңгейде де қорғауға арналған. ЗМ негізінде жасалған көптеген тауарлар, мысалы голливудтық фильмдер, Француз шарабы және неміс прецезиялық станоктары басқа елдерге еніп, ұлттық шекараны кесіп өтеді. Алайда, егер осы тауарларда іске асырылған ЗМ басқа елдерде қорғалмаса, онда бұл құқық иеленушілерге елеулі залал келтіретін контрафакциялар мен плагиатқа арналған алаң ашады. ЗМ құқықтарын Халықаралық қорғау міндетін шешу үшін елдер ЗМ өз режимдерінің мүмкіндігінше келісу және үйлестіру үшін зияткерлік меншік туралы халықаралық шарттар жасасады. Адам шығармашылығының қозғаушы күші бола отырып, ЗМ экономикалық және әлеуметтік прогресте маңызды рөл атқарады, өйткені "Данышпан отынына қызығушылық отын қосады" (Авраам Линкольн).

2. ЗМ дегеніміз не?

ЗМ -бұл заңмен қорғалуы мүмкін коммерциялық кәсіпорындардың ақыл-ой қызметінің және іскерлік беделінің нәтижелері үшін ұжымдық атауы пікірінде. ЗМ шеңберінде қорғалатын объектілердің нақты тізбесіне келетін болсақ, бұл мәселе әр елдердің заңнамасында ЗМ режимдерінің негізінде жатқан ұсыныстарға байланысты әртүрлі шешіледі. ЗМ айқын анықтамасы Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымын (ДЗМҰ) құру туралы Конвенцияда да, зияткерлік меншік құқықтарының сауда аспектілері жөніндегі келісімде де (ЗМҚСАК бойынша келісім) келтірілмейді.

Оның орнына осы құжаттарда олардың анықтамаларын көрсете отырып, ЗМ-ке жататын құқықтардың әртүрлі санаттары тізімделеді және оларды қорғау көлемі белгіленеді. ЗМ туралы әртүрлі келісімшарттардың ережелерін талдай отырып, біз ЗМ қорғау мынадай құқықтар мен құқықтық қатынастарға қолданылады деген қорытындыға келе аламыз: (1) патенттер, оның ішінде өнертабыстарға, пайдалы модельдерге (28-сұрақты қараңыз), өнеркәсіптік үлгілерге (мысалы, Қытайда) және өсімдіктер сорттарына (мысалы, АҚШ-та); (2) авторлық құқық және сабақтас құқықтар; (3) тауар белгілері, географиялық нұсқаулар, фирмалық атаулар және фирмалық стиль сияқты коммерциялық қызметте пайдаланылатын айырым белгілері; (4) өсімдіктердің жаңа сорттары; (5) интегралдық микросхемалар топологиялары; (6) коммерциялық құпиялар және ашылмаған ақпарат; және (7) жосықсыз бәсекелестіктің жолын кесу.

3.ЗМ қандай санаттарға бөлінеді?

ЗМ құқықтарын жіктеудің екі негізгі тәсілі бар. Біреуі ЗМ авторлық құқыққа (54-сұрақты қараңыз) және өнеркәсіптік меншік, яғни авторлық құқық ЗМ-тің басқа нысандарынан бөлінуі болып табылады. Осыған байланысты "өнеркәсіптік меншік" деген мәселе туындайды. Бір жағынан, егер сіз кітап жазсаңыз, сурет салсаңыз немесе өзіңіз үшін музыка шығарсаңыз, сіз авторлық құқық аясында қорғалатын шығармашылық жұмыстың авторы болып табыласыз. Екінші жағынан, өнеркәсіп пен саудада, сондай-ақ ауыл шаруашылығы және тау-кен өндіру салаларында пайдаланылатын ақыл-ой еңбегінің нәтижесі қорғаудың басқа нысанын қажет етуі және өнеркәсіптік меншік құқығының санатына жатқызылуы мүмкін. Жіктеудің тағы бір тәсілі - ЗМ-ті ақыл-ой еңбегінің нәтижелеріне және коммерциялық белгілерге бөлу, яғни тауар таңбалары мен географиялық нұсқауларды ЗМ-тің басқа нысандарынан бөлу (122-сұрақты қараңыз). Осы жіктемеге сәйкес патенттің құндылығы өнертапқыштың өнертабысынан, ал авторлық құқықтың құндылығы - автордың әдеби және көркем туындысынан, ал тауар таңбаларының құндылығы таңбаның өзін жасау жөніндегі шығармашылық еңбектен емес, өзі ұсынатын беделге байланысты болады. Мысалы, "Кока-кола" тауар таңбасы бірнеше миллиард тұрады, алайда оның құндылығы ең бастысы, таңбаның дизайнымен емес, көпжылдық коммерциялық қызмет процесінде компания құрған беделмен анықталады.

4.ЗМ сипаттамасы қандай?

Дәстүрлі меншік құқықтарынан айырмашылығы, ЗМ құқықтары өзінің табиғаты бойынша материалдық емес. Сонымен қатар, олар ерекше болып

табылады және шектеулі аумағы мен қолданылу мерзімі бар. Бұл тек салыстырмалы мағынада ғана дұрыс және көрсетілген сипаттамаларға ЗМ құқықтарының барлық түрлеріне ие екендігін білдірмейді. Кейбір ерекшеліктері бар. Мысалы, ашылмаған коммерциялық құпия теориялық тұрғыдан мәңгілік болуы мүмкін, өйткені оны қорғау мерзімі шектелмейді.

5.3М ерекшелігі дегеніміз не?

ЗМ иесі немесе " құқық иеленуші " ЗМ-ке айрықша құқығына ие. ЗМ құқық иеленушіге тиесілі оның рұқсатынсыз немесе қандай да бір заңды негізсіз пайдалануға ешкімнің құқығы жоқ. Патенттер мен тауар таңбалары жағдайында айрықша құқықтар екі немесе бірнеше бірдей құқықтардың болуы мүмкін еместігін білдіреді.

Мысалы, егер А компаниясы техникалық шешімді патенттеуге өтінім берсе және патент алса, басқа тұлғалар сол техникалық шешімге қатысты патенттік қорғау ала алмайды. Алайда айрықша құқықтар қорғалатын өнертабысқа ғана, бірақ ол іске асырылған затқа емес қолданылатынын атап өткен жөн.

Мысалы, бір немесе бірнеше патенттермен қорғалатын өнертабыстар сатылған смартфон сатылғаннан кейін сатып алушының меншігі болып табылады, бірақ оның негізінде жатқан патенттерді құқық иесі патенттелген өнертабыс негізінде смартфондарды басқаларға шығаруға немесе сатуға кедергі жасау үшін пайдалануы мүмкін.

6. ЗМ аумақтық принципі дегеніміз не?

ЗМ аумақтық қағидаты ЗМ тиісті құқықтар берілетін немесе танылатын елде ғана қолданылады. ЗМ құқықтары, бұл белгілі бір елдің заңнамасына сәйкес сатып алынған, негізінде оның аумағында ғана қолданылады және басқа жерде қолданылмайды. А елінде қорғалатын компанияның патенттері мен тауар таңбалары, егер осы елдер арасында ЗМ туралы екі жақты немесе көп жақты келісімдер жасалмаған болса, Б елінде қорғалмайды. Жалпы ереже бойынша А компаниясының патенттері мен тауар таңбалары Б елінде қорғалуы үшін, ол оларды тіркеуге өтінім беруге және Б елінде күзет алуға тиіс. Ал дәстүрлі меншік құқығына ешқандай географиялық шектеулер қолданылмайды: егер туристер әлемге саяхаттайтын болса, онда әрбір елде олардың киімі, ұялы телефондары, фотоаппараттары және өздерінде бар басқа да заттар келген елдің заңдарымен қорғалады.

7. ЗМ қорғау мерзімі шектеулі ме?

ЗМ шектеулі уақыт кезеңі ішінде қорғалады, ол аяқталғаннан кейін қорғау тоқтатылады және ЗМ объектісі қоғамдық игілікке айналады. ЗМ

құқығының әрекеті аяқталғаннан кейін оны құқық иеленуші тарапынан қандай да бір шектеулерсіз кез келген пайдалана алады. Дәстүрлі меншікке немесе материалдық активтерге құқықтар болған жағдайда бәрі басқаша. Дәстүрлі меншік объектісі барлық қызмет ету мерзімі бойы заңмен қорғалады. Отбасылық реликвия, егер оны бұзбаса немесе сатпаса, әрдайым мұрагерлердің біріне берілуі мүмкін және әлі де құқықтық қорғауды пайдаланатын болады.

8. ЗМ құқықтарын әрқашан бұзу қылмыстық жауапкершілікке әкеп соғады ма?

Әрқашан емес. Бұзушылық сондай-ақ азаматтық немесе әкімшілік жауапкершілікке әкелуі мүмкін. Жалпы айтқанда, қылмыстық қудалау тек коммерциялық масштабтағы тауар таңбаларының контрафакциясына және авторлық құқық саласындағы қарақшылыққа қарсы тұру үшін қолданылады. Қылмыстық жауапкершілік шеңберіндегі жазалар ең қатал және үлкен сақтықпен жазалануы тиіс. Патенттік құқықтарды бұзу көбінесе технологияларды дамытудың маңыздылығына және ойдан тыс бұзушылықтардың жоғары ықтималдығына байланысты қылмыстық-құқықтық қорғау көлеміне кірмейді. ЗМ басқа да құқықтарға қатысты, мынадай өсімдіктер сорттарына құқықтар және интегралдық микросхемалар топологиясына айрықша құқықтар сияқты оларды қылмыстық құқық құралдарымен қорғау жөніндегі халықаралық міндеттемелер жоқ. ЗМ құқықтарының осы екі түрінің бұзылуы басқа қылмыстық қылмыстардың құрамдарын құруы мүмкін, бірақ бұл ретте ЗМ-ті қорғау қылмыстық санкцияларды қолдану үшін негіз болып табылмайды.

9. ЗМ құқықтары бұзылған жағдайда құқықтық қорғаудың қандай құралдары қол жетімді?

ЗМ құқықтарының иелері, дәстүрлі меншікке құқықтардың иелері сияқты азаматтық сот ісін жүргізу, төрелік немесе медиация шеңберінде өздерінің бұзылған құқықтарын қорғай алады. Сот құқықтық қорғау құралдарына, мысалы, бұзушылықтан қалыс қалуға тыйым салулар, ұйғарымдар және шығындарды өтеу туралы шешімдер жатады. Құқық иеленушінің талабы бойынша ресми іс қарау басталар алдында сот тиісті қамтамасыз ету шараларын қабылдауға құқылы. Мысалы, егер оның пікірінше, құқықтардың бұзылуы құқық иеленушіге орны толмас зиян келтіруі немесе егер оларды жою қауіпі бар деп тапса, дәлелдемелердің сақталуын қамтамасыз ету туралы өкім беруі мүмкін болса, ол уақытша сот тыйым салуын белгілей

алады. Бұдан басқа, ЗМ құқықтарын бұзу нәтижесінде шығындарды өтеу сомасына құқық иеленушінің шеккен ақылға қонымды шығындары, мысалы заңгерлердің қаламақылары енгізілуі мүмкін. Халықаралық сауда контекстінде бір елде дайындалған ЗМ негізінде басқа елге тауардың трансшекаралық экспорты мүмкін. Осыған байланысты ЗМ қорғау құралдарының тағы бір маңызды санаты шекаралық бақылау шаралары болып табылады. Мысалы, ЗМҚСАК бойынша келісімге сәйкес, егер құқық иеленушінің жалған тауар таңбалары бар тауарларды немесе авторлық құқықтарды бұза отырып, жасалған тауарларды әкелу жүзеге асырылуы мүмкін деп күдіктенуге дәлелді негіздері болса, ол Құзыретті әкімшілік немесе сот органдарына кеден органдарының мұндай тауарларды еркін айналымға шығаруды тоқтата тұру туралы жазбаша өтініш беруге құқылы. ҚХР-да құқық иеленуші сотқа жүгінуден басқа әкімшілік органға ЗМ құқықтарының болжамды бұзылуын тергеуге өтініш беруге құқылы. Әкімшілік және соттық қорғауды бір мезгілде берудің мұндай тәжірибесі "қосарлы бақылау жүйесі" деп аталады

10. Халықаралық қоғамдастық ЗМ-ті қорғауды қалай үйлестіреді?

ДЗМҰ түрлі елдердің ЗМ режимдерін үйлестіруге, халықаралық - құқықтық нормаларды қабылдауға және ЗМ қорғау саласындағы тәртіпті қолдауға халықаралық деңгейде жауапты болады. Дүниежүзілік сауда ұйымы (ДСҰ) ЗМ құқықтарының сауда аспектілерін реттейтін 1994 жылғы ЗМҚСАК жөніндегі келісімге қатысты әкімшілік функцияларды орындайды. Үш негізгі кезең ішінде ЗМ халықаралық күзеттің дамуын байқауға болады. (1) Париж және Берн одақтарының дәуірі. Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж конвенциясы (Париж конвенциясы) және 1880 жылдары әдеби және көркем туындыларды қорғау туралы Берн конвенциясы (Берн конвенциясы) күшіне енгеннен кейін қатысушы елдер тиісті конвенцияларға қатысты әкімшілік функцияларды орындау үшін Париж және Берн одақтарын құрды. ЗМ саласындағы осы негіз қалаушы келісімшарттардың тараптары болып табылатын елдер Париж конвенциясында негізгі өнеркәсіптік меншік туралы бірқатар конвенциялар жасасты. Білім, ғылым және мәдениет мәселелері жөніндегі Біріккен Ұлттар Ұйымы (ЮНЕСКО) авторлық құқықты халықаралық қорғауға жәрдемдесуде белсенді рөл атқарды. (2) ДЗМҰ дәуірі. 1997 жылы Париж және Берн конвенцияларының уағдаласушы тараптары Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымын құру туралы Конвенцияға қол қойды. Бұл 1970 жылы Женева, Швейцария штаб-пәтерінде ДЗМҰ мекемесіне алып келді. 1974 жылы ДЗМҰ Біріккен Ұлттар Ұйымының мамандандырылған мекемелерінің бірі болды. Содан бері ДЗМҰ

камқорлығымен басқа елдерді Париж және Берн конвенцияларына қосылуға итермелеген және ЗМ халықаралық қорғауға елеулі үлес қосқан 20-дан астам халықаралық келісімшарттар жасалды.(3) ДСҰ дәуірі. ДСҰ 1994 жылы Уругвай келіссөздер раундының барысында құрылды. Тарифтер мен сауда жөніндегі Бас келісімге (ТСБК) қол қойған елдер бастамашылық жасаған келіссөздер нәтижесінде келісімдер пакеті, оның ішінде оған қатысты әкімшілік функциялар ДСҰ-ға жүктелген ЗМҚСАК жөніндегі келісім жасалды.ЗМҚСАК жөніндегі келісім ЗМ халықаралық қорғауға терең әсер етті, өйткені ол ДСҰ мүшелері үшін міндетті және дауларды реттеудің және бақылаудың тиімді тетіктерін көздейді.

11.ЗМ-ті басқару әлемнің әртүрлі елдерінде қалай жүзеге асырылады?

Әлемде ЗМ басқарудың үш негізгі моделі бар:(1) "Төртеуі біреуінде" моделі, патенттер, өнеркәсіптік үлгілер, тауар таңбалары мен авторлық құқыққа сәйкес бір әкімшілік орган басқарады.Бұл модельді ДЗМҰ 192 мүше мемлекеттерден, оның ішінде Канада, Ресей Федерациясы және Біріккен Корольдіктің шамамен 40 пайызын қолданады.Мысалы, Біріккен Корольдікте зияткерлік меншік ведомствосы өтінімдерді қабылдау және патенттерді, тауар таңбаларын және өнеркәсіптік үлгілерді тіркеу үшін жауап береді, сондай-ақ мемлекет ауқымында авторлық құқықты жүргізеді.(2)"үшеуі біреуінде" моделі патенттер, өнеркәсіптік үлгілер мен тауар таңбаларына сәйкес бір орган, ал авторлық құқықты басқа орган басқарады. Бұл модель ДЗМҰ мүше мемлекеттердің шамамен жартысында, оның ішінде Франция, Германия, Жапония және АҚШ-та қабылданған. Мысалы, АҚШ-та патенттер, өнеркәсіптік үлгілер және тауар таңбалар мәселелерімен патенттер және тауар таңбалары бойынша Ведомство айналысады (ПТТВ), ал авторлық құқық Конгресс кітапханасы жанындағы авторлық құқық бойынша АҚШ ведомствосының құзыретіне жатады.(3) Жеке басқару модель патенттер, тауар таңбалары және авторлық құқыққа сәйкес әр түрлі органдар айналысады. Бұл тәсілге Египет, Грекия, Пәкістан және Сауд Арабиясы сияқты елдер жатады. Қытайда 2018 жылға дейін патенттер, тауар таңбалары және авторлық құқық мәселелерімен тиісті мемлекеттік зияткерлік меншік ведомствосы, өнеркәсіп және сауда мемлекеттік басқармасының тауар таңбалары жөніндегі ведомствосы және баспа, жарияланымдар, радио, кино және теледидар істері жөніндегі мемлекеттік басқарма (авторлық құқық жөніндегі ұлттық басқарма) айналысты. 2018 жылдың наурыз айында ҚХР зияткерлік меншік мемлекеттік ведомствосы қайта құрылды және оның құзыретіне патенттер мен тауар таңбалары жатқызылды; авторлық құқықпен бұрынғысынша авторлық құқық жөніндегі ұлттық басқарма айналысады.

12.Жалпы ЗМ құқығын қандай халықаралық шарттар қорғайды?

1883 жылы Париж конвенциясы кең мағынада өнеркәсіптік меншікке қолданылады. Ол патенттерге, пайдалы модельдерге, өнеркәсіптік үлгілерге, тауар таңбаларына, қызмет көрсету белгілеріне, фирмалық атауларға, географиялық нұсқауларға, шығарылған жердің атауларына және жосықсыз бәсекелестікке қарсы іс-қимылға қолданылады. Париж конвенциясы авторлық құқықты, өсімдіктердің жаңа сорттарын және интегралдық микросхемалар топологиясына айрықша құқықтарды қорғамайды. 1994 жылы ЗМҚСАК жөніндегі келісім ЗМ құқықтарының кең спектрін, оның ішінде авторлық құқық пен сабақтас құқықтарды, тауар таңбаларын, географиялық нұсқауларды, өнеркәсіптік үлгілерді, патенттерді, интегралдық микросхемалар топографияларын және ашылмаған ақпаратты қорғайды.

13.Қандай халықаралық конвенциялар патенттік құқықтарды қорғайды?

Патенттік кооперация туралы келісімшартқа (ПКК) ресми талаптар мен Халықаралық патенттік өтінімдерді өңдеу рәсімдерін оңтайландыру үшін, оның ішінде көптеген елдерде патенттік қорғауды алу рәсімін жеңілдету үшін 1970 жылы қол қойылды. 1925 жылы жасалған өнеркәсіптік үлгілерді халықаралық тіркеу туралы Гаага келісімі (Гаага келісімі) бірнеше елдерде өнеркәсіптік үлгілерді қорғауға өтінім беруді жеңілдетуге бағытталған. Халықаралық патенттік жіктеу туралы Страсбург келісіміне (Страсбург келісімі) патенттердің бірыңғай жіктемесін құру мақсатында 1971 жылы қол қойылды. 1977 жылы жасалған патенттік рәсім мақсаттары үшін микроорганизмдерді депозиттеуді халықаралық тану туралы Будапешт келісімшарты (Будапешт келісімшарты) патенттік өтінімдерге байланысты микробиологиялық үлгілерді сақтауды реттейді.

14.Авторлық құқық пен сабақтас құқықтарды қандай халықаралық конвенциялар қорғайды?

Берн конвенциясы 1886 жылы әдеби, көркем және ғылыми шығармалар авторларының құқықтарын қорғайды. Өткен жылдары ол бірнеше рет қайта қаралды және қазіргі уақытта ДЗМҰ - ға мүше мемлекеттердің көпшілігі 1971 жылғы актінің қатысушылары болып

табылады. Орындаушылардың, фонограмма жасаушылардың және хабар тарату ұйымдарының құқықтарын қорғау туралы Рим конвенциясы (Рим конвенциясы) орындаушылардың, фонограмма жасаушылардың (яғни дыбыс жазбалары) және хабар тарату ұйымдарының құқықтарын қорғау мақсатында 1961 жылы қабылданды. 1971 жылы қабылданған фонограмма жасаушылардың мүдделерін олардың фонограммаларын заңсыз қалпына келтіруден қорғау туралы Конвенция (фонограмма туралы Конвенция немесе дыбыс жазбалары туралы Конвенция) фонограмма жасаушылардың құқықтарын қорғайды. 1996 жылы қабылданған ДЗМҰ-ның авторлық құқық жөніндегі келісімшарты (ДАК) цифрлық дәуірдегі әдеби, көркем және ғылыми туындылардың авторларының құқықтарын қорғауға, әсіресе Интернет арқылы жалпы жұрттың назарына хабарлау құқығына өзгерістер енгізеді. 1996 жылы қабылданған ДЗМҰ-ның орындаушылар мен фонограммалар (ОФК) жөніндегі келісімшарты цифрлық дәуірде орындаушылар мен фонограмма жасаушылардың құқықтарын, әсіресе интернет арқылы жалпы жұрттың назарына хабарлау үшін құқықтарын қорғауға өзгерістер енгізеді. 2012 жылы маусымда Пекинде, Қытайда қабылданған (және әлі күшіне енбеген) аудиовизуалды орындаулар жөніндегі Пекин келісімшарты (Пекин келісімшарты) цифрлық дәуірде аудиовизуалды шығармаларды орындаушылардың құқықтарын қорғауды қайта қарауға және кеңейтуге бағытталған. Зағип және көру қабілеті бұзылған немесе өзге де шектеулі адамдардың жарияланған туындыларға (Марракеш келісімшарты немесе МК) баспа ақпаратын қабылдауды жеңілдету туралы Марракеш келісімшарты зағип және көру қабілеті бұзылған немесе өзге де шектеулі адамдар үшін қол жетімді форматтарда туындыларды жасау және трансшекаралық беру мүмкіндігін қамтамасыз ететін шектеулер мен ерекшеліктерді қабылдауды және үйлестіруді ынталандыруға арналған.

15. Тауар таңбаларына құқықты қандай халықаралық конвенциялар қорғайды?

Париж конвенциясы тауар таңбаларына құқықтарды қорғау туралы бірқатар маңызды ережелерді қамтиды, 1891 жылы жасалған таңбаларды халықаралық тіркеу туралы Мадрид келісімі (Мадрид келісімі) тауар таңбаларын халықаралық тіркеу мәселесін реттейді. 1957 жылы қабылданған таңбаларды тіркеу үшін тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің халықаралық жіктемесі туралы Ницца келісімі (Ницца келісімі) тауар таңбаларын тіркеу үшін тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің жіктемесін үйлестіруге бағытталған. 1973 жылы қабылданған таңбалардың бейнелеу элементтерінің халықаралық жіктемесін құру туралы Вена келісімі (Вена

келісімі) тауар таңбаларының бейнелеу элементтерінің бірыңғай халықаралық жіктемесін енгізеді.

1994 жылы қол қойылған тауар таңбалары жөніндегі заңдар туралы келісімшарт тауар таңбаларын тіркеудің ұлттық жүйелерін оңайлатуға және келісуге бағытталған. 2006 жылы қол қойылған тауар таңбалары жөніндегі заңдар туралы Сингапур келісімшарты тауар таңбалары туралы заңдар бойынша келісімшарттың қолданылу саласын, тіркеуге жататын тауар таңбалары үлгілерінің тізбесін және ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы жаңа жетістіктерді ескере отырып, тіркеу рәсімдерін кеңейтеді.

16. ЗМ басқа құқықтарын қандай халықаралық конвенциялар қорғайды?

1961 жылы жасалған өсімдіктердің жаңа сорттарын қорғау жөніндегі халықаралық конвенция өсімдіктердің жаңа сорттарына арналған құқықты қорғайды. 1989 жылы қабылданған интегралдық микросхемаларға қатысты зияткерлік меншік туралы келісімшарт интегралдық микросхемалар топологиясына айрықша құқықтарды қорғайды.

17. ЗМ халықаралық қорғаудың негізгі принциптері қандай?

ЗМ қорғаудың халықаралық жүйесі 1880-ші жылдардан бастап біртіндеп қалыптасты. ЗМ-ті халықаралық қорғау мәні бойынша ұлттық режим, неғұрлым қолайлы режим, тәуелсіз қорғау, қорғаудың ең төменгі стандарттары, басымдық, транспаренттілік және қоғамдық мүдделер қағидаттарында құрылады.

18. "Ұлттық режим" принципі неде?

ЗМ-ті халықаралық қорғаудың негізгі қағидаты, ұлттық режим, елдің басқа елдердің азаматтарын өз азаматтары пайдаланатын дәл сол қорғау дәрежесін қамтамасыз етілуін талап етеді. Мұнда "басқа ел" деп кез келген басқа ел емес, ЗМ туралы халықаралық келісімшартқа, мысалы Париж конвенциясына қатысушы -елдер ғана түсінілетінін атап айту қажет. Бұдан басқа, Париж конвенциясына және ЗМ туралы басқа да халықаралық келісімшарттарға сәйкес, егер ол Париж конвенциясына мүше мемлекеттің азаматы болып табылмаса да, бірақ мүше мемлекетке қандай да бір қатысы болса да, мысалы мүше мемлекеттің аумағында тұратын немесе нақты және

жұмыс істейтін кәсіпорны бар болса да, ұлттық режим шетелдікке қолданылуы мүмкін.

Ұлттық режим принципі материалдық құқықтың кейбір маңызды мәселелеріне байланысты елдің азаматтары мен шетел азаматтарына тең қарым-қатынасты қамтамасыз етеді, бірақ барлық қатынастарда емес. Азаматтар мен азаматтар емес арасындағы айырмашылық кейбір рәсімдік мәселелерде жүргізіледі. Мысалы, патенттік іс жүргізу шеңберінде тұрғылықты жері немесе өтінім беретін мемлекетте кәсіпорны жоқ шетелдік азамат патенттік агенттік арқылы өтінім беру тиіс, ал азаматтар мұны тікелей жасай алады. Мұндай айырмашылықтар рәсімде құжаттарды тапсыруға байланысты және шетелдіктер, әдетте өтінім берілетін елдің заңнамасын білмегендіктен қиыншылықтарды жоюға тартылған.

19. "Ең қолайлы режим" (ЕҚР) принципі неде?

ЕҚР режимі-бұл ЗМҚСАК бойынша келісімде бекітілген және ТТБК-ге алғаш енгізілген және ЗМ туралы қандай да бір басқа конвенцияларда кездеспейтін дәстүрлі қағидатты білдіретін бірегей қағидат. Қағида ДСҰ-ға кіргісі келетін елдер ДСҰ-ның үш бағанының бірі болып саналатын ЗМҚСАК бойынша келісімге қол қоюға міндетті болғандықтан, кең таралған. ЕҚР режимі ЗМ-ті қорғауға қатысты кез келген басқа елдің азаматтарына берген артықшылық, жеңілдік, артықшылықтар немесе иммунитеттерді барлық басқа мүше мемлекеттердің азаматтарына дереу және сөзсіз берілетіндігін білдіреді. ЕҚР режимінің тұжырымдамасы ұлттық режиммен оңай шатастыруға болады. Ұлттық режим қағидаты шетел азаматтары мен ел азаматтарына қатысты айырмашылықтарды жоя отырып, басқа елдердің азаматтарына да өз азаматтары сияқты режимнің қолданылуын талап етеді. ЕҚР қағидаты, әр түрлі мемлекеттерден келген шетел азаматтарына тең қарым-қатынасты талап етеді. Мысалы, белгілі бір елде АҚШ азаматтарына берілетін құқықтар, сондай-ақ осы елде шаруашылық қызметін жүргізетін Германия мен Жапония азаматтарына кез келген басқа мүше мемлекеттер азаматтарының құқықтарын шектемей берілуі тиіс. ЕҚР режимі шетел азаматтарына қолданылатын режимдердегі айырмашылықтарды түзетуге шақырылған.

20. "Тәуелсіз қорғау" принципі неде?

Бұл принцип елде ЗМ құқықтарын сатып алу мен қорғау тек елдің заңдарымен айқындалады және басқа мүше мемлекеттердің ықпалына ұшырамайтынын білдіреді.

Патент беру немесе тауар таңбаларын тіркеу бойынша өндіріс жағдайында, мысалы, АҚШ-да патент беру фактісі Қытайда патент беруге кепілдік бермейді және керісінше. Қытайда патентті жарамсыз деп тану АҚШ-та жарамсыз деп танылатынын білдірмейді. Тәуелсіз қорғау қағидаты ұлттық егемендікті іске асыру болып табылады. Мүше мемлекет ЗМ құқықтарын беру туралы шешімдерді тәуелсіз қабылдай алады, сондай-ақ ішкі жағдайды және ұлттық мүдделерді ескере отырып, осындай құқықтарды қорғау көлемін анықтай алады.

21. "Ең төменгі қорғау стандарттары" принципі неде?

Бұл қағидат мемлекет- мүшелері халықаралық келісімшартта көзделген ЗМ қорғау стандарттарын төменгі шек ретінде қарауға тиіс екенін және өз бастамасы бойынша қорғау дәрежесін арттыруы немесе көлемін кеңейтуі мүмкін екенін білдіреді. Халықаралық келісімшарт тек "ең аз міндеттемені" ғана белгілейді. Егер мемлекеттің- мүшесі өзіне неғұрлым күрделі міндеттемелер алуды ұсынса, бұл мейірімді ерік-жігері деп есептеледі, алайда мұндай міндеттемелер елдің өз қалауы бойынша қабылдануы тиіс және оған мәжбүрлеп жүктелуі мүмкін емес. Елдегі ЗМ қорғау деңгейі оның экономикалық дамуымен тығыз байланысты. Жеткілікті дамымаған ел ЗМ қорғау стандарттарын дамыған елдер сияқты деңгейде орнатуын талап ету мүмкін емес. ЗМ саласындағы қосымша икемді мүмкіндіктерге қажетті болуы мүмкін. Халықаралық келісімшарт, егер келіссөздер барысында барлық тараптар қолайлы ең төменгі стандарттарға қатысты келісімге келген жағдайда ғана жасалуы мүмкін. Халықаралық келісімшарттар ымырасыз және берусіз мүмкін емес.

22. "Басымдық" принципі неде?

Қағидаттың басымдығы өтінім берудің, патенттерді беру және тауар таңбаларын тіркеудің маңызды жүйесінің негізінде жатыр. Көптеген елдерде бірінші өтініш берушінің принципі қолданылады. Әртүрлі елдерде ЗМ құқығын уақтылы алуға ниет білдірген өтініш беруші осы елдердің тиісті органдарына мүмкіндігінше тез арада өтініш беруі тиіс. Алайда өтінім материалдарын дайындау және аударуға, сондай-ақ оны беру үшін баж салығын төлеу үшін қаражат жинауға уақыт талап етіледі. Осы себептермен

барлық елдерде бір мезгілде өтініш беру қиын болуы мүмкін. Егер өтініш беруші бір мезгілде өтініш бермесе, басқа тұлға осындай ұқсас өтініш бере отырып, оны алдын ала алады.

Осы проблеманы жою үшін Париж конвенциясында басымдық жүйесі белгіленген, оған сәйкес бір қатысушы елдің өнертабыстар, пайдалы модельдер, өнеркәсіптік үлгілер немесе тауар таңбаларын тіркеуге арналған өтініш берген өтініш берушілер сол объектіні басқа қатысушы елдің белгіленген кезең ішінде тіркеуге өтініш берген кезде басымдықты пайдаланады. Осылайша, бір қатысушы елдің өтініштің бірінші берілген күні басқа қатысушы елдің кез келген кейінгі өтінімдер үшін басымдық күні болып саналады және жоғарыда көрсетілген кезең ішінде кез келген басқа тұлғаның осындай ұқсас өтінішті беруіне қарамастан, техниканың белгілі деңгейі бойынша іздеу және құқық беру үшін есептеу нүктесі ретінде пайдаланылатын болады. Мысалы, егер өтініш беруші 2018 жылғы 5 қаңтарында бір елде патенттік өтініш берсе, содан кейін осы жылдың 7 мамырында басқа қатысушы елде ұқсас өтініш берілсе, келесі өтініш үшін басымдық күні 2018 жылдың 5 қаңтары болып саналады. Басымдық мерзімі ЗМ түріне байланысты: өнертабыс пен пайдалы модельдер үшін 12 ай және өнеркәсіптік үлгілер мен тауар таңбалары үшін алты ай.

23. "Транспаренттілік" принципі неде?

ЗМҚСАК бойынша келісімнің негіз қалаушы қағидаттарының бірі, транспаренттілік қағидаты сауда ортасының тұрақтылығы мен болжамдылығын қамтамасыз етуге бағытталған. Транспаренттілік қағидатына сәйкес барлық мемлекеттер мүшелері сыртқы сауданы басқарудың транспаренттілігін арттыруға міндетті. Әмбебап қолданылатын заңдар мен нормалар, сауда келісімдері, соттың өкімдері мен әкімшілік шешімдері, егер мұндай ашу құқық қорғау қызметіне, тартылған тараптардың мемлекеттік мүдделеріне немесе заңды іскерлік мүдделеріне зиян келтірмесе, жалпы назарға жеткізілуге тиіс.

24. "Қоғамдық мүдделер" принципі неде?

"Қоғамдық мүдделер" қағидаты ЗМ құқықтарын қорғау және пайдалану қоғамдық мүдделерге теңестірілуі тиіс және құқық иеленушілер мен қалың қоғамдық мүдделерінің арасындағы тепе-теңдікті нығайту қажет екенін білдіреді. ЗМ туралы конвенцияларда қоғамдық мүдделерді қорғау көбінесе ЗМ құқықтарын қолдануда икемділікті қамтамасыз ететін жүйені енгізу арқылы іске асыру, мысалы, патенттермен қорғалатын өнертабыстарды пайдалануға мәжбүрлеу лицензиялары және авторлық құқықтан шектеулер

мен ерекшеліктері. ЗМҚСАК жөніндегі келісімнің кіріспесінде "зияткерлік меншікті қорғау саласындағы мемлекеттік саясатты негіздейтін ұлттық жүйелердің негізгі мақсаттары, даму және техникалық прогрестің мақсаттарын қоса алғанда" және "сондай-ақ оларға мықты және өміршең технологиялық базаны құруға мүмкіндік беру үшін ел ішінде заңдар мен ережелерді қолданудың барынша икемділігіне қатысты ең аз дамыған мүше елдердің ерекше қажеттіліктері танылады", - деп айтылады. 7-бапта: "зияткерлік меншік құқықтарын қорғау және қорғау техникалық инновацияларды дамытуға, сондай-ақ техникалық білімді өндірушілер мен пайдаланушылардың өзара пайдасына технологияны беру және таратуға үлес қосуы тиіс, осылайша, әлеуметтік және экономикалық әл-ауқатқа және құқықтар мен міндеттердің тепе-теңдігіне жәрдемдесетін еді"-делінген.

Патенттік құқық негіздері

25.Өнертабыс дегеніміз не?

Мынадай Франция, Германия және Жапония сияқты неғұрлым экономикалық дамыған елдерде патент заңнамасымен тек өнертабыстар қорғалады. Париж конвенциясында патенттерге, пайдалы модельдерге және өнеркәсіптік үлгілерге бірдей режим қолданылады; бұл ретте "патенттер" термині өнертабысқа арналған патенттерді ғана білдіреді. Өнертабысқа арналған патент осы өнертабыспен ұсынылатын техникалық шешімді қорғауды қамтамасыз етуге арналған. Техникалық шешім-бұл табиғат заңдарын қолдану арқылы адамдар өз жұмысында немесе өмірінде кездесетін нақты техникалық міндетті шешу идеясы. Қысқаша айтқанда, бұл табиғи заңдар мен күштерді пайдалана отырып, белгілі бір нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік беретін шешім. Мысалы, суға салынған денеге ол ығыстырған судың салмағына тең итеретін күш әсер етеді. Бұл құбылыс патенттік қорғауға жатпайтын табиғат заңы болып табылады. Екінші жағынан, осы табиғат заңын қолдану арқылы жасалған кеме конструкциясы патентпен қорғалуы мүмкін техникалық шешім болып табылады. Өнертабыс, әдетте, олардың арасындағы байланысты қоса алғанда, бірнеше техникалық белгілерден тұрады. Мысалы, қылыш жасау үшін бірқатар әрекеттер жасау керек. Біріншіден, темір кенін тазарту керек, алынған крицадан болат құймаларды балқытып және оны кесек темірге жаю керек. Кесек темірді болатты жолаққа таптап жұқарту, одан сұқпаны дайындау. Одан әрі сұқпаның дайындамасы оған қажетті пішін беру үшін тегістеледі. Ақыры, жүзге ою нақышталады, сынаны жылтыратады

және сабына бекітіледі-семсер дайын. Бұл әрекеттер өздігінен және өз қалауы бойынша өзгертуге болмайтын олардың тәртібі техникалық белгілер болып табылады.

26. Патенттік құқық дегеніміз не?

Жалпы айтқанда, патенттер өнертабыстарды қорғау үшін беріледі. Әлемнің түрлі елдеріндегі ұлттық жағдайлардағы айырмашылықтарға байланысты патенттермен қорғауға жататын объектілердің тізбесі және тиісті құқықтық нормалар сәйкес келмейді. Мысалы, "Патенттер туралы" ҚХР Заңына сәйкес ғылыми жаңалықтар, зияткерлік қызметтің ережелері мен әдістері, ауруларды диагностикалау және емдеу, жануарлар тұқымдары, өсімдіктер сорттары және ядролық айналдыру әдістерімен алынған заттар патенттік қорғауға жатпайды. Жапонияда жануарлардың жаңа тұқымдары мен өсімдіктердің сорттары, сондай-ақ ядролық түрлену әдістерімен алынған заттар патенттермен қорғалуы мүмкін. АҚШ-да ядролық айналдыру жолымен алынған заттар патенттік қорғауға жатпайды, ал өсімдіктердің жаңа сорттары жатады. Қытайдың патенттік жүйесіне өнертабыстарға, пайдалы модельдерге және өнеркәсіптік үлгілерге патенттер кіреді. Өнертабыстар мен пайдалы модельдерге арналған патенттер техникалық шешімдерді қорғайды, ал өнеркәсіптік үлгілер өнеркәсіптік бұйымдардың нысандарын, ою-өрнектерін және басқа да ұқсас айырым белгілерін қорғайды.

27. Барлық өнертабыстар патентке қабілетті ме?

Өнертабыстарды қорғауға арналған патенттік жүйе, бірақ барлық өнертабыстар патенттік қорғауға жатпайды. Елдер практикалық жүзеге асыру, қоғамдық тәртіп және өнеркәсіптік саясат ұғымдарын ескере отырып, патенттік қорғау саласынан алынған объектілердің және (немесе) тақырыптық бағыттардың тізбесін құрауы мүмкін. Әр түрлі елдердің қоғамдық мүдделерге сай келетініне қатысты ұстанымдары әрдайым сәйкес келмейді және уақыт өте келе өзгеруі мүмкін. Мысалы, құмар ойындарға арналған құрылғылар Қытайда немесе Жапонияда емес, Францияда патенттермен қорғалуы мүмкін. Патент беру әрдайым патентпен қорғалатын бұйым нарықта еркін айнала алады дегенді білдірмейді. Реактивті жойғыштардың, танк және артиллерияның жаңа модельдері патенттік қорғауды пайдаланады, бірақ оларды нарыққа шығаруға тыйым салынады. Дәрі-дәрмек патентпен қорғалса да, ауруларды емдеу үшін пайдалануға рұқсат бермес бұрын сату үшін мақұлданыуы тиіс.

28.Пайдалы модель дегеніміз не?

Пайдалы модельдер патенттер сияқты кең таралмағандықтан, ЗМҚСАК бойынша келісімде Париж конвенцияларының күші қолданылатынына қарамастан, пайдалы модельдер туралы ережелер жоқ. Статистика толық болмаса да, пайдалы модельдер жүйесін Қытай, Франция, Германия, Жапония және Корея Республикасын қоса алғанда, 57-ге жуық ел қолдайтынын көрсетеді. Бұл ретте Германия, Жапония және Корея Республикасы мамандандырылған заңнама шеңберінде пайдалы модельдерді қорғайды, ал Қытай өзінің "Патенттер туралы" Заңында пайдалы модельдер патенттердің бір түрі болып табылатынын белгілейді. Пайдалы модельдер белгілі бір утилитарлық мақсаттарға қызмет ететін, бірақ өнертабыс ретінде қорғау алу үшін жеткілікті өнертабыстық деңгейге ие емес шағын эфирлемелерді қорғау үшін жасалды. Өнертабысқа патенттер мен пайдалы модельдер техникалық шешімдерді қорғайды, алайда өнертабысқа патенттер бұйымды да, бұйымдарды дайындау әдістерін де қорғайды, ал пайдалы модельдер тек бұйымдарды ғана және кейбір елдерде ғана қорғайды. Мәселен, барлық шыныаяқтар тұтқасыз жасалады, сондықтан олардан ішу ыңғайлы емес. Біреу шыныаяқты тұтқасымен ойлап табады және бұл шыныаяқтың жаңа түрінің жаңашыл шешім болып табылады. Алайда, жаңашылдық дәрежесі үлкен ықтималдықпен оны өнертабыстарға есептеу үшін жеткіліксіз болады. Бұл жағдайда ол пайдалы модель ретінде қорғалуы мүмкін.

29.Өнеркәсіптік үлгі дегеніміз не?

Жай дизайн деп аталатын өнеркәсіптік үлгілер әр түрлі құқықтық құралдардың көмегімен бүкіл әлем бойынша қорғалады. Өнеркәсіптік үлгілер-бұл бұйымның сыртқы түрін қорғайтын ЗМ құқықтары; басқаша айтқанда, олар функционалдығын емес, оның нысанын қорғайды, соңғысы патенттермен немесе пайдалы модельдермен қорғалады. Өнеркәсіптік үлгі бұйымның пішінінде, ою-өрнегінде және (немесе) түстерінің үйлесімінде болуы және бір не екі немесе үш элемент бір мезгілде қамтуы мүмкін. Бір елдерде, мысалы Жапонияда өнеркәсіптік үлгілерді қорғау туралы арнайы заңнама қолданылады; басқа елдерде, мысалы Қытайда өнеркәсіптік үлгілер патентке қабілетті шешім болып табылады, үшінші елдерде өнеркәсіптік үлгілер белгілі бір өлшемдерге сәйкес келген жағдайда авторлық құқықпен қорғалуы мүмкін. Тіпті өнеркәсіптік үлгілер патенттермен қорғалатын елдерде де әр түрлі нұсқалар мен практикалар қабылданған. Мысалы, Қытайда өнертабыстарды, пайдалы модельдерді және өнеркәсіптік үлгілерді қорғау "Патенттер туралы" жалпы заңмен реттеледі, ал Италия мен Уругвайда пайдалы модельдер мен өнеркәсіптік үлгілерді қорғау бір

нормативтік актімен реттеледі, ал өнертабыстар жеке қаралады. Егер әңгіме бұйымның сыртқы түрі туралы болса, өнеркәсіптік үлгі бұйымға қолданылуы тиіс. Белгілі өнер туындылары, каллиграфиялық және фотографиялық туындылар өнеркәсіптік үлгілер ретінде қорғала алмайды, бірақ кейбір жағдайларда олардың орнына авторлық құқықпен қорғалады.

30. Патенттер өнертабыстарды қорғаудың жалғыз құралы болып табыла ма?

Техникалық әзірлеуге арналған құқық иесі не коммерциялық құпия (ашылмаған ақпарат) жүйесі шеңберінде не патенттік жүйесі шеңберінде қорғауға қол жеткізе алады. Патент заңдарына сәйкес құқық иеленушілер өз әзірлемелерін қорғауға айырбастау үшін ашуға міндетті, осылайша қоғам өміріне үлесін қоса отырып, бұл ретте өнертабыс патенттің қолданылу мерзімі өткеннен кейін қоғамдық игілікке айналады. Коммерциялық құпиялардың иелері, екінші жағынан, өздерінің техникалық шешімдерін құпия сақтайды, сондықтан патенттердің иелеріне қарағанда аз көлемде қорғалады.

31. Патенттік қорғаудың қолданылу мерзімі қандай?

ЗМҚСАК келісіміне сәйкес қорғау мерзімі патенттер үшін кемінде 20 жыл және өнеркәсіптік үлгілер үшін кемінде 10 жыл болуы тиіс. ЗМҚСАК бойынша келісімде аталған кезде "патенттер" термині өнертабысқа арналған патенттерді білдіреді. Қорғау мерзімі патент берілген күннен емес, өтінім берілген күннен бастап есептеледі. Патенттік іс жүргізу процесі (өтінім сараптамасы және патент беру) көп уақыт алады, кейде бұған бірнеше жыл кетеді. Өтінім берілген күннен бастап есептелетін құқық иеленуші алатын қорғау мерзімі, әрине, патенттік іс жүргізудің ұзақтығы көп болғанда қатты қысқарады. Мысалы, егер өнертабысқа патент өтінім берілгеннен кейін сегіз жылдан кейін ғана берілсе, нақты қорғау мерзімі небәрі 12 жылды құрайды. Іс жүзінде көптеген патенттер іс-әрекеттің ресми аяқталу күніне дейін күшін жояды. Бұл патентті күшінде ұстау үшін жыл сайын жиі көтерілетін жыл сайын баж төлеу қажеттігіне байланысты. Мысалы, Қытайда өнертабысқа арналған патент үшін жыл сайынғы баж бірінші жылдан үшінші жылға дейін 900 юань; төртінші жылдан алтыншы жылға дейін 1200 юань; жетінші жылдан тоғызыншы жылға дейін 2000 юань; 10 жылдан 12 жылға дейін 4000 юань; 13 жылдан 15 жылға дейін 6000 юань; 16 жылдан 20 жылға дейін 8000 юаньды құрайды. Жыл сайынғы баж патент

иеленушілерді патенттерден бас тартуға мәжбүрлеуі мүмкін қаржылық негізі болып табылады, олар үшін үлкен құндылықты білдірмейді. Әрине, жыл сайынғы бажды төлемеу патенттен бас тартудың жалғыз тәсілі болып табылмайды, патент иелері де бас тартуды айқын түрде ресімдей алады. Бұл жағдайда патент оның қолданылу мерзімі аяқталғанға дейін күшін жоғалтады.

32. Патент кімге тиесілі?

Патенттік жүйе өнертабыстарды қорғау үшін құрылғандықтан, патентке өтінім беру құқығы (және патент иесі болу) өнертабысты жасайтындардың барлығы болуы тиіс. Егер өнертабыс екі адамның бірлескен жұмысының нәтижесі болып табылса, олар бірлесе отырып, патентке өтінім береді және екеуі де патент иесі болады деп болжанады. Әрине, бұл өнертабысқа елеулі үлес қосқан адамдар болуы керек. Сызбаларды көшіргендер, тағамды жеткізуге тапсырыс берген немесе кофе ойлап тапқан адамдар патентке үміткер бола алмайды. Патенттік жүйе тиісті тараптар арасындағы келісімді құрметтеуі тиіс екенін атап өткен жөн. Бұл азаматтық құқықтық қатынастарды реттейтін іргелі қағида. Егер өнертабыс жасаған ұжымның кейбір мүшелері қандай да бір себептермен патентке үміткер емес деп шешсе, қалған өнертапқыштар оларда осындай тілек болған жағдайда оған өтінім бере алады. Егер қандай да бір өнертапқыш патент иесі болудан өзі бас тартса, өнертабысқа коммерциялық құпия режимін қолданғысы келетіндіктен, өтінім беруге қарсылық білдірсе, қалғандарының патентке өтінім беруге құқығы жоқ. Өтінім берудің міндетті шарты өнертабыстың мүдделерін қозғайтын өнертабысты ашу болып табылатындығымен түсіндіріледі.

33. Тапсырыс бойынша жасалған өнертабыс кімге тиесілі?

Егер бір тарап екінші тарап жасаған өнертабысты қаржыландыратын болса, өнертабысқа меншік құқығы бірінші кезекте осы екі тарап арасындағы келісім негізінде анықталады, егер ондай бар болса. Демеуші неғұрлым күшті позицияға ие болғандықтан, келісім әдетте өнертабыс оған ғана тиесілі екендігін көздейді. Егер келісімде туындыға меншік құқығы айтылмаса, халықаралық тәжірибеге сәйкес өнертабыс демеушіге тиесілі деп есептеледі. Алайда, кейбір елдерде, мысалы, ҚХР-да, келісім болмаған жағдайда өнертабыс өнертапқышқа тиесілі. Алайда Қытай, басқа елдер сияқты, олардың еркіндіктерін құрметтей отырып, екі тарап арасындағы келісімге басымдықты береді.

34. Қызметтік өнертабыс кімге тиесілі?

Томас Эдисонның заманында өнертабыстардың көпшілігі өз технологиялары бойынша және олардың өз жабдықтарында өнертапқыштардың есебінен жасалды.

Алайда қазіргі уақытта ғылым және техниканың дамуын, сондай-ақ тез экономикалық және әлеуметтік дамуды ескере отырып, өнертабыс көбінесе физикалық және техникалық ресурстардың едәуір шығындарын, сондай-ақ көптеген адамдардың ынтымақтастығын талап етеді.

Инновациялық схемалардың басым бөлігін компаниялар, зерттеу мекемелері, университеттер мен үкіметтермен қаржыландырады, ал жұмысты олардың қызметкерлері атқарады. Бұл жағдайда әзірленген өнертабыстар кімге тиесілі екенін анықтау маңызды. Кейбір елдерде патенттік заңнама қызметкерлер жасаған өнертабысқа құқықты жұмыс берушіге тікелей бекітеді.

Кейбір басқа елдерде патенттік заңнамаға сәйкес патенттік құқықтар қызметкерге тиесілі, бірақ мұндай құқықтарды беру, яғни оларды келісім немесе келісімшарт негізінде басқа тұлғаға беру мүмкіндігі көзделген.

Әртүрлі елдердің заңнамаларындағы кейбір айырмашылықтарға қарамастан, іс жүзінде бірдей нәтиже: техникалық инновациялардың нәтижелерінде құқықтарды жұмыс беруші алады.

Екі тараптың мүдделерін ескеру үшін патенттік құқықтарды алғаннан кейін жұмыс беруші өнертабысқа ақылға қонымды сыйақы немесе өтемақы төлеуге тиіс, ал өнертабысты іс жүзінде жасайтын адам өнертабысқа құқықтар басқа тұлғаға бекітілген болса да, патенттік құжаттарда оның атын көрсету құқығына ие болуға тиіс.

35. Патенттелетін өнертабыс жаңалығының өлшемдері дегеніміз не?

Патенттік жүйе инновацияларды қорғауға арналғандықтан, патент алу үшін бұрын әлемде еш жерде болмаған нәрсе жасау қажет. Егер техникалық шешім кітапта немесе мақалада жарияланса, егер техникалық шешім негізінде дайындалған өнім нарықта сатуға ұсынылған болса немесе техникалық шешім өзге жолмен жұртшылыққа белгілі болса, ол жаңалық өлшеміне жауап бермейді. Бұдан басқа, патент тек көрсетілген аумақта әрекет ететіндіктен, "бұрын болмаған нәрсе" екі тәсілмен түсіндірілуі мүмкін. Бір жағынан, бұл белгілі бір елде жоқ нәрсе, яғни салыстырмалы жаңалықты білдіруі мүмкін. Екінші жағынан, бұл бүкіл әлем үшін жаңа туынды болуы мүмкін, яғни абсолютті жаңалыққа ие. Қазіргі уақытта көптеген елдер абсолютті жаңалықтардың стандарттарын қабылдайды. Патенттік іс жүргізу процесінде өтінім берушіден оның өнертабысы бұрын әлемде еш жерде болмағанын дәлелдеуді талап ету мүмкін емес. Іс жүзінде патенттік өтінішті

қабылданғаннан кейін, патенттік ведомствоның сарапшысы өтінім жаңалық өлшеміне сәйкес келетінін анықтау үшін патенттік іздестіру жүргізеді.

36. Патенттелетін өнертабыстың өнертабыстық деңгейінің өлшемдері дегеніміз не?

Патенттік жүйені қалыптастырудың ерте кезеңінде патенттелетін идеяларға тек жаңалық өлшемдері ғана қолданылды. Кейіннен жаңалықтың өзі жеткілікті емес екені анықталды. Егер өнертабыста жетілдірулер немесе "техникалық артықшылықтар" тым аз болса, ол жаңалыққа қарамастан патентке лайық емес. Бұл проблеманы жою үшін өнертабыстың "техникалық артықшылықтарын" бағалауға бағытталған өнертабыстық деңгейдің немесе өтпеушіліктің неғұрлым қатаң өлшемі енгізілді. Кейде "өнертабыстық қадам" деп аталатын өтініштің өнертабыстық деңгейін анықтау үшін мынадай талдау жүргізу қажет: (1) талданатын өтініште ұсынылған техникалық шешімге неғұрлым жақын техникалық шешімді табу; (2) екі техникалық шешімдер арасындағы айырмашылықтарды анықтау; және (3) оларды әзірлеу қаншалықты оңайлығына айырмашылықтарды бағалау. Осы үш кезеңнің соңғысы субъективті фактор енгізеді: екі адам бірдей баға береді деген ешқандай кепілдік жоқ. Объективтілікті арттыру үшін елден елге қарай өзгеше болуы мүмкін, нақты ережелер әзірленді. Патентке қабілеттіліктің бұл өлшемі де былай тұжырымдалады: егер өнертабыс осы техникалық саладағы маман үшін айқын болмаса, өнертабыс өнертабыстық деңгейге сәйкес келеді. Екінші жағынан, өнертапқыштық деңгейдің өлшемдері маңызды саяси тетік болып табылады. Егер сіз патентке қабілеттілік шегін көтергіңіз келсе, осы мақсатқа жетудің тиімді құралы өнертапқыштық деңгейдің стандартын ақылға қонымды арттыру болады.

37. Патенттелетін өнертабыстың пайдалылық өлшемдері дегеніміз не?

Өнертабыс, егер ол өнеркәсіпте қолданылса және оң нәтиже берсе, пайдалылық өлшемге жауап береді. Патенттер өнеркәсіптік меншікке жататындықтан, олар әрине, белгілі бір өнеркәсіптік мақсатқа қызмет етуі тиіс. Кейбір өнертабыстар физикалық заңдарды бұзады, мысалы, мәңгілік қозғалтқыш энергияны сақтау заңына қайшы келеді. Оларды дайындау мүмкін емес және олар пайдалылық өлшемдеріне жауап бермейді. Қолданылуы жоқ өнертабыс пайдасыз, тиімділігі төмен өнертабыс пайдалы болуы мүмкін екендігін атап өту қажет. Кейбір дәуірлік өнертабыстар алдымен өте төмен тиімділікке ие болған. Алайда техникалық құралдардың

жетілуіне қарай ол өскен, сондықтан төмен тиімділік өнертабыстың пайдалылығын кемітпейді. Өнертапқыштық деңгей және пайдалылық жаңалығы-патентке қабілеттіліктің үш міндетті шарттары. Патенттік сараптама жүргізу кезінде сарапшы, әдетте, бірінші кезекте, пайдалылықты бағалайды. Патенттерге байланысты, патенттік өтініштер және техникалық әдебиеттерді іздеу, жаңалықты және өнертабыстық деңгейді анықтау үшін қажет, алайда бұл өнертабыстың пайдалы екенін анықтауға көмектеспейді. Мысалы, сарапшылар ұсынылған өнімнің мәні бойынша өтінім материалдарын мұқият зерттеп, мәңгілік қозғалтқыш екенін анықтай алады. Егер олар мәлімделген өнертабыстың пайдасыз екеніне көз жеткізсе, олар іздеуге уақыт жұмсайды.

38. Патенттелетін өнертабыстың бірлік өлшемі дегеніміз не?

Патенттік өтінім бір өнертабысқа жатады дегенді білдіреді, алайда кейде өтініш беруші бір идея негізінде жаңа өнімнен, өнімді дайындау процесінен, арнайы құрал-жабдықтан және өнімді пайдалану мақсаттарынан тұратын өнертабыстар тобын құрайды. Топтың өнертабыстары бір идеяны немесе бірдей техникалық белгілері өзінде болғандықтан, оларды бір өтініш шеңберінде баяндауға болады. Бір өтінімде бірнеше өнертабыстар мәлімделген жағдайда олардың шын мәнінде жалпы техникалық белгілері болуы тиіс. Мысалы, асүй пышағы мен автомобильді алсақ, біріншісі де екіншісі де басқа металдан жасалған. Әлбетте, осы жалпы белгі (дайындау материалы) негізінде оларды бір өтінімге енгізудің мағынасы жоқ. Өнертабыс бірлігінің өлшемі сондай-ақ өнеркәсіптік үлгілерге арналған патенттік өтінімдерге қолданылады. Сонымен қатар, мысалы, бір нысандағы, бірақ түрлі түсті шыныаяқ жиынтығы бір өтінімде сипатталуы мүмкін, өйткені олар өнертабыс бірлігінің талаптарына жауап береді. Бұл өлшемнің мақсаты өтініш берушінің бір өтінімге өзара байланысты емес формулалардың көбісін енгізбеуі болып табылады. Ол сарапшының жұмысын жеңілдетеді, сондай-ақ жұртшылық өкілдеріне патенттік құжаттаманы тиімді пайдалануға көмектеседі. Бұдан басқа, өтінім беру үшін баж олардың санына байланысты болады, сондықтан өнертабыс бірлігінің өлшемі өтінім берушіге төлем енгізу жөніндегі міндеттемелерден жалтаруға мүмкіндік бермейді.

39. Патентті сипаттауда қандай ақпарат қамтылады?

Патенттік жүйе қорғаудағы айырбасқа ашуды талап ететіндіктен, өтінім берушіге өнертабыстың мәнін жұртшылықтың назарына жеткізуге

тура келеді. Патенттік құжаттардың форматына келетін болсақ, көптеген елдер ДЗМҰ жариялаған және өнертабыс атауы, реферат, өтінім күні, жарияланған күні, өтінім нөмірі, жарияланым нөмірі, патент иесі, өнертапқыш, сарапшы, патенттік агенттік, патенттік сенім білдірілген өкіл және т. б. сияқты бірқатар маңызды мәліметтерді көрсетуді көздейтін стандарттарды басшылыққа алады. Реферат титулдық парақта келтіріледі және өнертабыстың техникалық саласын, шешілетін техникалық міндеттерді, негізгі техникалық белгілері мен пайдалану мақсаттарын көрсете отырып, өнертабыстың қысқаша сипаттамасы болып табылады. Келесі беттерде өнертабыс формуласының тармақтары және сипаттамасы келтіріледі. Өнертабыс формуласының тармақтары патентті қорғау көлемін анықтайды, ал сипаттамада өнертабыс бөлшектері жазылады. Өнертабыстың мәнін түсіндіру үшін сөздерге қарағанда суреті көрнекі болғандықтан, көптеген өтінім берушілер сызбаларды сипаттауға қоса береді. Сызбаларды қолданған жағдайда, оның ішінде, ең маңыздысы титулдық парағына шығару керек.

40. Өнертабыс формуласы дегеніміз не?

Патенттер материалдық емес мүлікке жататындықтан, олардың шекарасын белгілеу маңызды. Қазіргі заманғы патенттік жүйеде патентті қорғау көлемі "өнертабыс формуласының тармақтары" (нөмірленген абзацтар болып табылады) деген атаумен патенттік өтінімнің ерекше бөлімінде айқындалады, бұл даму процесін туғаннан бастап жетілуге дейін көрсетеді. 1474 жылы Венецияда бірінші патенттік жүйе пайда болған кезде өтініммен бірге өнімнің данасын ұсыну керек болды. АҚШ патенттік жүйесінің алғашқы жылдарында патенттелетін өнертабыс моделін беру туралы талап та әрекет етті. Өнертабыстар санының артуымен бұл талап іс жүзінде тиімсіз болды. XVIII ғасырда Британдық патенттік ведомство өтінім берушілердің өздерінің өнертабыстарының нақты сипаттамасын ұсынуын талап ете бастады. Өнертабыстың қысқаша сипаттамасы-патенттік формуланың қазіргі заманғы тармақтарының ізашары - берілетін патенттің соңында қоса берілген. Өнертабыс формуласының тармағы нақтырақ болған сайын және оған техникалық белгілер енгізілген сайын, қорғау көлемі де артады. "Шыныаяқ", "шыны шыныаяқ", "жоғары аяқты шыныаяқ", "өрнегі бар жоғары аяқты шыныаяқ" пункттерінің қатары қорғау көлемінің біртіндеп тарылуының үлгісі болып табылады. Құнды өнертабыс формуланың тармақтары дұрыс құрастырылмағандықтан қорғау алмаған жағдайлар өкініш туғызады. Маңызды патенттік өтінімдерді беру үшін өтінім

берушілерге патенттік құжаттарды жасау тәжірибесі мол патенттік сенім білдірілген өкілдерді жалдау ұсынылады.

41. Өнертабысты және өнеркәсіптік үлгіні қорғау режимдері немен ерекшеленеді?

Өнімге патентті, патентпен қорғалатын тауарларды рұқсатсыз өндіру, пайдалану, сатуға ұсыныс беру, сату және импорттауға тыйым салады. Процеске патентті, процесті рұқсатсыз пайдалануға немесе пайдалану, сатуға ұсыныс беру, сату немесе тікелей процесті қолдану нәтижесінде алынған өнімдерді импорттауға тыйым салады. Екінші жағынан, өнеркәсіптік үлгі (немесе өнеркәсіптік үлгіге патент) патент иеленушіні рұқсатсыз өндіруден, тиісті дизайнды көшіретін өнімдерді сатудан немесе импорттаудан қорғайды. Егер нақты қандай құқықтар қорғалатыны туралы айтатын болсақ, өнімге немесе процеске патентті қорғау көлемі өнеркәсіптік үлгіні қорғау көлеміне қарағанда кең. Патентпен қорғалатын өнімді немесе процесті рұқсатсыз пайдалану немесе сату патентті бұзу болып табылады, ал қорғалатын дизайн тауарларын пайдалану өзі өнеркәсіптік үлгіге құқықтарды бұзу болып табылмайды. Осы патенттердің екі түрі әртүрлі объектілерді күзетуге байланысты.

42. Өнертабыс формуласының тәуелсіз және тәуелді тармақтары дегеніміз не?

Патенттегі өнертабыс формуласының тармақтары тәуелсіз және тәуелді болып бөлінеді. Өнертабыс формуласының тәуелсіз тармағы-ең кең. Өнертабыс формуласының тәуелді тармағы тәуелсіз тармақтан кейін болады және техникалық белгілерді қоса отырып, оны қосымша шектейді. Егер "шыныаяқ" сөзін өнертабыс формуласының тәуелсіз тармағы ретінде қарайтын болсақ, онда "шыны", "биік аяқтағы" және "оюмен" сияқты техникалық белгілерді қосу арқылы сұралатын қорғау көлемін тарылта отырып, сіз формуланың тәуелсіз тармағына қарағанда аз көлемде қорғау көзделетін " шыныаяқ", "жоғары аяқтағы шыныаяқ" немесе "оюмен жоғары аяқтағы шыныаяқ" формуласының тәуелді тармақтарын аласыз. Техникалық белгілер санының ұлғаюына қарай қорғау көлемі тарылады. Жоғарыда келтірілген мысал ретінде, қосымша техникалық белгілердің көптеген комбинациялары бар. Тәжірибелі патенттік сенім білдірілген өкіл формуланың тәуелсіз тармақтарының көмегімен өнертабысты қорғаудың ең жоғары көлемін қамтамасыз етуге тырысады және сот қорғауы үшін көптеген дәлелдер жасау үшін тәуелді тармақтарды ақылға қонымды

пайдаланады. Егер формуланың тәуелсіз тармағы жаңалықтың немесе өнертабыстық деңгейдің жеткіліксіздігіне байланысты жарамсыз деп танылса, формуланың тәуелді тармақтарының негізінде жаңа дәлелдерді ұсынуға болады. Матрешкадағы сияқты: егер үлкен матрешка бөлшектелген болса, оның ішіндегі кішкентай матрешкалар бүтін қалады.

43. Патенттік өтінім дегеніміз не?

Патентті өтінім беруші мен тұтастай қоғам арасындағы келісімшарт ретінде қарастыруға болады, оған сәйкес өтінім беруші өзінің өнертабысын құқықтық қорғауға айырбасқа ашады. Алмасу тең болуы үшін өтініш берушіге берілетін қорғау көлемі ашу көлеміне сәйкес келуі тиіс. Өтінім беруші өнертабысты өнертабыс формуласының тармақтарын түсіндіре және негіздей отырып, "патенттік өтінім" деп аталатын құжатта ашады. Өтініш беруші үміткер болып отырған затты қорғау әділетсіз болар еді, бірақ өтінімде ашудан бас тартады. Өтінім беруші өнертабыстың аз бөлігін ғана ашқан жағдайда қорғаудың үлкен көлемі тиімсіз болып табылады. Мысалы, өтініш беруші, егер оның үлесі фаралармен шектелетін болса, барлық автомобильді патенттік қорғауға үміткер бола алмайды. Әртүрлі елдерде ашуға қатысты әртүрлі ережелер қолданылады. Мысалы, АҚШ-да өтінім беруші өнертабысты іске асырудың ең оңтайлы тәсілін ашуға міндетті, ал кейбір басқа елдер өтінім берушілерге кейбір ноу-хауды құпияда сақтауға мүмкіндік береді. Егер бұл әдіс жұмыс болып табылса, өнертабысты іске асырудың ең оңтайлы тәсілін көрсетуге жол беріледі.

44. Патенттік өтінімнің рефераты дегеніміз не?

Реферат өтінімде ашылған ақпараттың қысқаша мазмұны болып табылады. Онда өнертабыстың немесе пайдалы модельдің атауы, техникалық сала, шешілетін техникалық міндеттер мен негізгі техникалық белгілер мен пайдалану мақсаттарын қамтиды. Техникалық ақпаратты жалпы мәліметтерге жеткізу құралы бола отырып, реферат сипаттама немесе өнертабыс формуласының тармақтарын өзгерту үшін не қорғау көлемін түсіндіру үшін негіз бола алмайды. Рефераттың құқықтық мәртебесі оның сипаттамаларымен белгіленеді. Реферат ашық ақпараттың қысқаша мазмұны болып табылады, бұл кейбір мәліметтерді жоғалтуға және құқық шектерінің жойылуына әкеп соқтырады. Құқықтық тұрғыда құқықтың тақ шекаралары дауларға оңай әкелуі мүмкін. Техникалық бөлшектер жетіспейтін рефератты, демек, анықтамалық ақпарат ретінде ғана пайдалануға болады.

45. Патенттік сенім білдіретін өкіл кім?

Өтінім беру және патенттерге байланысты басқа да мәселелерді шешу кезінде патенттік сенім білдірілген өкілді тарту қажеттілігі жиі туындайды. Патенттер техникалық, сондай-ақ арнайы білімді талап ететін құқықтық және экономикалық кезеңдерге байланысты.

Техникалық мамандар, әдетте, өз саласын түсінеді, бірақ патенттік құқықтармен таныс емес. Патентке өтінім берген кезде мыналарды ескеру қажет: Сіздің өнертабысыңыз патентке қабілеттілік өлшемдеріне жауап бере ме? Оған патенттік өтінішті беруге бола ма? Оны істеу керек пе? Қорғау көлемін қандай анықтама өтінім берушінің мүдделеріне ең жақсы жауап береді? Басқа елдерде патенттерге өтінім беру керек пе? Бұл сұрақтарға нақты жауап беру үшін технологиялар, экономика және патенттік құқық салаларында тәжірибесі болуы қажет. Патенттік сенім білдірілген өкілдер осы салада кәсіби даярлықтан өтеді. Олар өтініш берушілерге кеңес беріп қана қоймай, оларға патенттермен байланысты мәселелерде бағдарлануға да көмектесе алады. Бұдан басқа, патенттік сенім білдірілген өкіл патенттік заңнаманың талаптарына сәйкес өтінімді қоса бере алады, бұл патенттік ведомствоға жүктемені төмендетеді және сараптама мерзімдерін қысқартады. Бұл өтінім берушіге де, патенттік ведомствоға да тиімді болуы мүмкін.

46. Басымдықты белгілеудің өтінім беру және өнертабыстық жүйесі дегеніміз не?

Патентті патент ведомствосы береді, ол әдетте мемлекеттік органдарға жатады. Егер екі немесе бірнеше өтінім беруші бір өнертабысқа өтінім берсе, патентті кімге беру туралы мәселені шешуге тура келеді, өйткені бір өнертабыс тек бір патентпен қорғалуы мүмкін. Талдау әлемдік тарихтың заң шығаруында екі тәсілі бар: патент өнертабыс (өнертабыс жүйесі) жасаған бірінші немесе өтінім берген бірінші адамға (өтінім беру жүйесі) беріледі. Бұрын кейбір елдер, атап айтқанда, Канада, Филиппин және АҚШ өнертапқыштық жүйені қолданған. Енді олардың барлығы өтініш беру жүйесіне көшті. Патенттік жүйенің негізгі жұмыс істеу принципі өнертабысты жасаған бірінші патентті беру ең орынды шешім болып табылады деп болжайды. Алайда, өнертабыстық жүйенің мынадай кемшіліктері бар: (1) өнертапқыштар өнертабысты әзірлеуге кететін уақыт шығындарын растайтын барлық дәлелдемелерді сақтауға және көп уақыт пен ақша кететін куәлік беруге тура келеді; (2) өнертапқыштар ұзақ уақыт бойы өз өнертабыстарын құпия сақтауға бейім, өйткені өтінім берудің кідірісі олар үшін үлкен маңызды емес; (3) патент иелері ерте жасалған өнертабыстың құқықтары бұзылу қауіпіне байланысты өнертабыстарды әзірлеуден бас тартуы мүмкін.

47. Патенттерді тіркеу жүйелері мен мәні бойынша сараптама жүйелері арасындағы айырмашылық неде?

Әрбір елде өз патенттік сараптама жүйесі жұмыс істейді. Әлемде мұндай жүйелердің екі түрі бар: патенттік тіркеу және мәні бойынша сараптама. Патенттік тіркеу жүйесі өтінім материалдарының ресімделуге қойылатын талаптарға сәйкестігін және толық толтырылуын ғана тексеруді көздейді. Кейбір патенттік ведомстволар бұрын Біріккен Корольдіктің және АҚШ-ның жүйелерінде қолданылған ережелерге сәйкес ресімделген өтінім берушіден өтінім алғаннан кейін бірден патент береді.

Көптеген елдерде тіркеу жүйесі әлі де пайдалы модельдер мен өнеркәсіптік үлгілерге қатысты қолданылады.

Патенттік жүйені дамытудың бастапқы кезеңінде өнертабыстар аз болғанда және патенттік ведомстволарда өнертабысқа елеулі белгілері бойынша сараптама жүргізуге мүмкіндік беретін жүйелі жіктеу үшін деректер жетпеген кезде көптеген елдерде тіркеу жүйесі қабылданды.

Оның басты құндылығы — рәсімдердің қарапайымдылығы.

Патент ведомствосында көптеген сарапшыларды қамту керек жоқ, сараптама тез орындалады. Кемшілік-төмен талаптар патенттердің төмен сапасына әкеп соғады, өйткені ғылыми және техникалық құндылығы жоқ өтінімдер қанағаттандырылады. Патенттерді мәні бойынша сараптау жүйесі, сондай-ақ белгілі болғандай толыққанды сараптама жүйесі ретінде 1836 жылы АҚШ-та пайда болды.

Патенттік өтінімдердің формальды талаптарға сәйкестігін тексеруден басқа өтінімде сипатталған өнертабыстың жаңалығын, өнертабыстық деңгейін және пайдалылығын бағалауға бағытталған мәні бойынша сараптама жүргізіледі. Мұндай жүйе патенттердің жоғары сапасын қамтамасыз етеді, патенттік құқықтардың тұрақтылығын арттырады және сот ауырлығының санын төмендетеді. Оның жетіспеушілігі сараптама көп уақыт алғандықта және бюрократиялық процедуралардың үлкен көлемімен байланысты. Мысалы, 2017 жылы Қытайда 11 мыңнан астам патенттік сарапшылардан тұратын адамдар жұмыс істеген, өнертабыстарға, пайдалы модельдерге және өнеркәсіптік үлгілерге 3,7 млн-ға жуық өтінім берілді.

48. Патент беру кезінде патент иеленушіге қандай құқықтар беріледі?

Патент берілгеннен кейін патент иесінің басқаларына патенттелген технологияны өндіру жолымен пайдалануға тыйым салуға құқығы бар. Тыйым патенттелген өнімдерді пайдалануға, сатуға және импорттауға қолданылады. Алайда, бұл патент иесі өзінің патенттелген технологиясын пайдалануға даусыз құқық алады дегенді білдірмейді. Егер Ганс Петермен патенттелген өнертабысқа жақсартулар енгізсе және өзінің жетілдірілген

техникалық шешімін патенттесе, Петер өз патентін пайдаланумен Ганс құқығын бұзуы мүмкін. Қорғау көлемі тұрғысынан, егер Петер патенті-бәліш болса, онда Ганс патенті-бұл бәліштің салындысы. Салынды бір мезгілде Петер мен Ганстың патенттерін қорғау көлеміне кіретіндіктен, егер Ганс оның өнертабысын пайдаланса, Петер патентін бұзады және керісінше. Бұл дилемманы алып тастаудың ең жақсы тәсілі патенттерді пайдалануға арналған лицензияларды өзара беру болып табылады. Мұндай лицензия ақылы бола ма деген мәселе патенттердің маңыздылығына және келіссөздерде тараптардың позицияларынан байланысты. Сұрақ туындауы мүмкін: егер кепілдік болмаса, патентке өтінім беру мағынасы бар ма? сіз оларды пайдалана аласыз ба? Мысалы, компанияларға патенттердің пұлы қажет; ондай болмаған жағдайда, олар басқалармен келіссөздер кезінде әлсіз позицияда болуы мүмкін. Патент көпір таянышына ұқсас: әзірге бәрі жақсы, оларға мән бермейді. Егер таянышты алып тастаса, әр адам көпірге қадам басуға батылы бармайды. Егер сіз бизнесті соғыспен салыстыратын болсаңыз, онда патенттік пұлдар - қарсыластарыңызды ұрыс алаңында жеңу үшін қолдануға болатын арсенал. Белгілі бір міндетті шешуге мүмкіндік беретін техникалық шешімдер өте аз-бұл табиғат заңдарын белгілейтін шектеулермен түсіндіріледі. Тек егер компанияда белгілі бір салада ерекшеленуге мүмкіндік беретін бірнеше ірі патенттер бар болса, ол осы аумақта жақсы нығайғанын айтуға болады. Мысалы, телекоммуникация нарығында барлық ойыншылардың патенттері бір-бірімен тығыз байланысты, сондықтан компаниялар айқас патенттер торабында шатасқан. Тең патенттік қуаты бар компанияларға бір-бірімен соғыс жүргізу оңай емес, бірақ жеткілікті патенттік резервтер өздерінің жұмысын жалғастыра алатынына кепілдік береді.

49. Патентті мәжбүрлеп лицензиялау дегеніміз не?

Мәжбүрлеп лицензиялау патенттік құқықтардың маңызды шектеуі болып табылады. Бұл лицензиаттың ақылға қонымды сыйақы төлеуін көздейтін лицензиялау нысандарының бірі. Мәжбүрлі лицензияларды қажет ететіндер патент иеленушінің бәсекелестері бола алады және олардың патентті пайдалануы көбінесе оның қаржылық мүдделеріне зиян келтіреді. Патент иеленушінің бәсекелестеріне мәжбүрлеп лицензия беру қажеттілігі мемлекеттік саясат түсінігімен түсіндіріледі. Егер электр шамын Томас Эдисон ойлап таппаған болса, оны басқа біреу ойлап табатын еді. Көптеген жағдайларда ғылыми зерттеулер мен әзірлемелер жүгіріске ұқсайды, мәреге бірінші келген жеңеді, ал қалғандары ештеңесіз қалады. Егер патент иесі өзінің өнертабысын енгізбесе және ақылға қонымды бағалар бойынша лицензия бермесе, бұл ғылыми және техникалық прогреске кедергі келтіреді

және қоғамдық мүдделерге зиян келтіреді. Бұл жағдайда мәжбүрлеп лицензия - барлық тараптардың мүдделерін теңдестірудің жалғыз тәсілі, ол шын мәнінде патент иеленушіні технологияға лицензия беруге және оған бұл үшін ақылға қонымды сыйақы беруге мәжбүрлеу болып табылады. Мысалы, егер елде белгілі бір патенттелген дәрілік препараттың жаппай өндірісін талап ететін, төтенше жағдай немесе қандай да бір аурудың эпидемиясы болса, мәжбүрлеп лицензиялар оны тиісті біліктілігі бар басқа компаниялардың жасау мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Патент иеленушінің мүдделерін зақымдамау үшін мәжбүрлеу лицензиялары жеке тәртіппен келісілуі және сублицензиялар беруді көздемеуі тиіс. Іс жүзінде көптеген елдер мәжбүрлі лицензиялауға өте сақ келеді. Мысалы, Қытайда бірде-бір мәжбүрлі лицензия берілмеген.

50. Мәжбүрлеп лицензиялау өнеркәсіптік үлгілерге неге қолданылмайды?

Мәжбүрлеп лицензиялау тек сыртқы түріне жататын өнеркәсіптік үлгілерге емес, өнертабыстар мен пайдалы модельдерге ғана қолданылады. Бұл техникалық шешімді тиімді іске асыру тәсілдерінің саны шектелуімен түсіндіріледі. Өнертабыстар табиғат заңдарына бағынуы тиіс; электр шамын -Томас Эдисон немесе басқа адам ойлап тапқан болса да, соңғы нәтиже бірдей болуы тиіс, әйтпесе оларды пайдалануға болмайды. Егер басқа адамдарға патенттік лицензиядан бас тартылса, онда оларда міндетті шешудің басқа жолы болмайды.

Өнеркәсіптік үлгі жағдайында бәрі басқаша, өйткені ол үлгіге, оюға немесе өнімнің түсіне жатады. Біз әдемі нәрсесіз-ақ та өмір сүре аламыз, бірақ мұндай өмір өте қызықсыз болады.

Мәжбүрлеп лицензиялау басқа адамдардың құқықтарын шектейді және мұндай шектеулерді болдырмау мүмкін болмаған кезде ғана қолданылады. Біз өнерсіз өмір сүре алатындықтан, өнеркәсіптік үлгіге құқықты шектеудің ешқандай себептері жоқ. Бүгінгі күні басқалардың құқықтарын құрметтеу негіз қалаушы қағидат болып саналады, сондықтан мәжбүрлеп лицензиялау аса қажетсіз қолданылмауға тиіс.

51. Қандай себептер бойынша берілген патент жарамсыз деп жариялануы мүмкін?

Патент беру оның қолданылу мерзімі аяқталғанға дейін әрекет ететініне кепілдік бермейді: ол жарамсыз деп жариялануы мүмкін не оларға берілетін қорғау көлемі қайтарып алу немесе жарамсыз деп тану рәсімі шеңберінде тарылуы мүмкін. Патенттік сараптама процесінде

өтінімдердің көп болуына байланысты сарапшы әрбір өтінімге уақыт пен күш-жігердің шектеулі уақытын ғана бөле алады. Мысалы, Қытайда 2017 жылы патенттердің үш түріне өтінімдердің жалпы саны үш миллионнан асты. Сарапшылардың жүктемесі өте үлкен және әрбір сарапшы бір өнертабысты сараптауға орташа алғанда екі күн немесе шамамен солай жұмсайды. Осы себеппен сарапшының жұмысын алдын ала талдауға және күзет көлемін көрсетуге әкеп соғады. Егер бұл нұсқауда қате шықса, бәсекелес, оған көрсете алады және патенттің шынайылығын даулай алады. Жыл сайын әлемде көптеген патенттер беріледі, олардың ішінде тек шағын бөлігі ғана жоғары экономикалық құндылыққа ие. Әрбір өтінімді өңдеуге және қорғау көлемін нақты анықтауға көп уақыт жұмсау орынсыз. Шын мәнінде, сараптама барысында алдын ала талдау жүргізу және құндылығы үлкен кейбір патенттерді қорғау шекараларын қайта қарау мүмкіндігін қалдыру, оларды бергеннен кейін - патентті жарамсыз деп тану рәсімі шеңберінде тиімді.

52. Халықаралық патенттік жіктеу дегеніміз не?

Бүкіл әлем бойынша көптеген патенттік құжаттар сақталуда. Ғылыми жіктеу жүйесі болмаған кезде қоғам өкілдеріне қажетті құжаттарды табу қиын болар еді. 1971 жылы Страсбург келісімімен енгізілген Халықаралық патенттік жіктемесі (ХПЖ) патенттер мен пайдалы модельдерді олар жататын техниканың әр түрлі салалары бойынша жіктеу үшін символдар тіліне байланысты емес иерархиялық жүйені белгілейді. ХПЖ өнертабысқа патенттер жататын техниканың барлық салаларын тарауларға, сыныптарға, кіші сыныптарға, топтар мен кіші топтарға бөледі.

A: Адамның өмірлік қажеттіліктерін қанағаттандыру

B: түрлі технологиялық процестер; тасымалдау

C: Химия; металлургия

D: Тоқыма; қағаз

E: Құрылыс және тау-кен ісі

F: Машина жасау; жарықтандыру; жылыту; қозғалтқыштар мен сорғылар; қару-жарақ және оқ-дәрілер; жарылыс жұмыстары

G: Физика

H: Электр Қуаты

53. Өнеркәсіптік үлгілердің халықаралық жіктелуі дегеніміз не?

54.

1968 жылы Париж конвенциясына мемлекет мүшелері өнеркәсіптік үлгілердің халықаралық жіктемесін (Локарналық жіктемені) құру туралы Локарн келісіміне қол қойды, ол өнеркәсіптік үлгілердің жіктемесінің стандарттарын белгілейді. Локарн жіктемесінде араб цифрларымен нөмірленген сыныптар мен ішкі сыныптардан тұратын екі деңгейлі құрылым пайдаланылады.

Өнеркәсіптік үлгілердің халықаралық жіктелуі 32 сыныпты қамтиды:

- 1 сынып Азық-түлік өнімдері
- 2-сынып Киім заттары, галантерея
- 3-сынып Басқа сыныптарға енгізілмеген жол, керек-жарақтар, футлярлар, қолшатырлар және жеке пайдалану заттары
- 4-сынып Щеткалы бұйымдар
- 5-сынып Тоқыма даналы және кесек бұйымдары, жасанды және табиғи табақты материалдары
- 6 сынып Жиһаз жасау заттары
- 7-сынып Басқа сыныптарға енгізілмеген үй тұрмысының заттары
- 8-сынып Құрал-саймандар мен металл бұйымдары
- 9-сынып Тауарларды тасымалдау, манипуляциялау немесе сақтау үшін пайдаланылатын ыдыс, буып-түю және контейнерлер
- 10-сынып Сағаттар, өлшеуге, бақылауға және дабыл беруге арналған өзге де аспаптар мен құралдар
- 11-сынып Безендіру заттары
- 12-сынып Көлік құралдары және көтергіш құрылғылар
- 13-сынып Электр энергиясын өндіруге, таратуға және түрлендіруге арналған жабдық
- 14-сынып Ақпаратты жазуға, беруге, іздеуге және өңдеуге арналған жабдықтар
- 15-сынып Басқа сыныптарға енгізілмеген машиналар мен станоктар
- 16-сынып Фото және киноаппаратура, оптикалық аспаптар
- 17-сынып Музыкалық аспаптар
- 18-Класс Баспаханалық және кеңсе жабдықтары
- 19-сынып Кеңсе және кеңсе керек-жарақтары және керек-жарақтары, көркем шығармашылық пен оқуға арналған материалдар мен керек-жарақтары
- 20-сынып Сауда және жарнамаға арналған жабдықтар, көрсеткіш белгілері

Авторлық құқық негіздері

55. Авторлық құқық дегеніміз не?

Жалпы айтқанда, авторлық құқық автордың әдеби немесе көркем жұмыстарын қорғайды, олар жиі "туындылар" деп аталады. Авторлық құқық бұл авторлардың және сабақтас құқықтар иелерінің олардың туындылары мен сабақтас объектілеріне құқығы, мысалы, жазушылардың олардың кітаптарына авторлық құқығы, суретшілердің олардың картиналарына авторлық құқығы, фотографтардың олардың фотосуреттеріне авторлық құқығы. Тар мағынада авторлық құқық тек авторлардың өз туындыларына деген құқықтарын білдіреді. Ең кең мағынада авторлық құқық жүйесі көптеген елдерде "сабақтас құқықтар" деп аталатын орындаушылардың, дыбыс-бейне өнімдерін өндірушілердің, хабар тарату ұйымдарының, баспагерлердің және т.б. құқықтарын да қамтиды (55-сұрақты қараңыз). Берн конвенциясына сәйкес қорғалатын әдеби және көркем туындыларға әдебиет, ғылым және өнер саласындағы кез келген өнім, оны білдіру тәсілі мен нысанына қарамастан, мыналарды қоса алғанда, қамтытады: кітаптар, брошюралар және басқа да жазбаша туындылар; лекциялар, сөйлеу, уағыздау және басқа да ұқсас туындылар; драмалық және музыкалық-драмалық туындылар; хореографиялық туындылар және пантомималар; мәтіні бар немесе мәтінсіз музыкалық шығармалар; кинематографиялық туындылар, оларға ұқсас тәсілмен көрсетілген туындылар теңестірілетін; кескіндеме, сәулет, мүсін, нақыштау және литография туындылары; ұқсас фотосурет тәсілімен көрсетілген туындылар теңестірілетін фотографиялық туындылар; қолданбалы өнер туындылары; иллюстрациялар, карталар, жоспарлар, эскиздер және географияға, топографияға, сәулетке немесе ғылымдарға қатысты пластикалық туындылар. Авторлық құқық туралы неғұрлым заманауи келісімшарттар, оған туындылардың жаңа түрлерін, оның ішінде деректер базасын және компьютерлік бағдарламалық қамтамасыз етуді қоса отырып, осы тізбені кеңейтті. Көпшілік санаттың туындылары авторлық құқық туралы халықаралық келісімшарттарға сәйкес қорғалуға жатады, алайда қолданбалы өнер туындылары сияқты туындылардың кейбір санаттарын қорғау мүше мемлекеттердің қалауы бойынша қалады. Авторлық құқық мүліктік және жеке мүліктік емес құқықтарды қорғайды. Құқықтардың бұл екі түрі экономикалық және моральдық құқықтар деп аталады. Ежелгі

қытай мақаласында: "шығармада автордың сипаты көрінеді" – делінген. Шынында да, әртүрлі авторлар бір нәрсе туралы жазуы мүмкін, бірақ нәтижелері басқаша болады, сондықтан шығарма көбінесе автордың жеке басының жалғасы ретінде қарастырылады. Тарихи әлемде авторлық құқық саласындағы заңнаманың екі түрлі жүйесі жұмыс істеді.

Біріккен Корольдік пен АҚШ ұсынған бір жүйе шеңберінде авторлық құқық әдеби және көркем шығармаларды жасауды ынталандыратын мемлекеттік саясаттың өнімі ретінде қарастырылады, бұл ретте автордың мүліктік құқықтарын қорғауға басты назар аударылады. Басқа, мысалы, Франция мен Германия, автордың жеке құқықтарын қорғауға басты назарын аудара отырып, туындыны автордың жеке тұлғасының жалғасы және оның сипатының көрінісі ретінде қарастырады. Осы екі жүйенің негізгі елдері Берн конвенциясының қатысушылары болып табылатындықтан және бір-бірінен үнемі үйренетіндіктен, жүйелер арасындағы айырмашылық біртіндеп тегістеледі.

56. Сабақтас құқықтар дегеніміз не?

Сабақтас немесе байланысты құқықтар-бұл туындылардың авторлары немесе жасаушылары болып табылмайтын, бірақ туындылармен тығыз байланысты тұлғаларға берілетін құқықтар, мысалы, олардың әдеби немесе көркем туындыларды таратуына не авторлық құқықпен қорғалатын туындыларды білдірудің белгілі бір нысандарын жасау үшін өздерінің техникалық немесе ұйымдастырушылық дағдыларын пайдалануына байланысты. Халықаралық келісімшарттарға сәйкес байланысты құқықтар орындаушыларға, фонограмма (дыбыс жазу) шығарушыларға және хабар тарату ұйымдарына беріледі.

Орындаушылар авторлық құқықпен қорғалатын әндер мен драмалық туындылар сияқты тиісті туындылардың бірегей түсіндірмелерін жасайды; фонограмма жасаушылар бір немесе бірнеше орындаушылардың әндерінің (музыкалық туындыларының) жазбаларын өндіріске, содан кейін таратуға шығармашылық, қаржылық және ұйымдастырушылық ресурстарды салады; ал хабар тарату ұйымдары өздерінің қаржы және ұйымдастыру ресурстарын бағдарламаларды жасау және хабар тарату үшін пайдаланады. Кейбір елдер сондай-ақ туындыларды дайындаумен және таратумен, мысалы баспагерлерге тығыз байланысты адамдардың басқа топтарына аралас құқықтар береді. Сабақтас құқықтар иелері ойнайтын маңызды рөлдерді назарға ала отырып, авторлық құқықпен қорғалатын туындылардың ұғымдарын түсіндіру және бекіту мүмкіндігін қамтамасыз ететін және олардың үлесін тану және қорғау мақсатында олардың таралуына ықпал

ететін адамдардың құқықтарын беру орынды болып табылады. Көптеген елдерде сабақтас құқықтар ЗМ туралы заңнамамен: немесе авторлық құқық туралы заңнама шеңберінде не жекелеген нормативтік актілермен қорғалады. Алайда кейбір елдерде бұл құқықтар еңбек, келісімшарттық заңнамамен немесе бәсекелестікті қорғау туралы заңнамамен қорғалады. Шектес құқықтар көбінесе шектеулер мен ерекшеліктердің мәні болып табылады.

57. Авторлық құқық контекстінде түпнұсқалық дегеніміз не?

Авторлық құқықты қорғау үшін туындылар түпнұсқалық немесе басқа сөзбен айтқанда, түпнұсқалық болуға тиіс. Түпнұсқалық шығарманы өз бетінше жасауды болжайды, яғни басқа туындыны көшіруге болмайды. Бұл жұмыс ерекше жаңалыққа немесе бірегейлікке ие болуы керек дегенді білдірмейді. Бір идеяға немесе тұжырымдамаға негізделген өте ұқсас екі туынды, егер олардың біреуі екіншісінен көшірілмесе, бір уақытта авторлық құқықты қорғауға ие болады. Авторлар сондай-ақ басқа авторлардың шығармалары негізінде туындылар жасай алады, мысалы, кітапты ағылшын тілінен қытай тіліне аудару немесе кітап бойынша фильм түсіру. Егер түпнұсқалық туындыны авторлық құқықпен қорғаудың қолданылу мерзімі әлі аяқталмаған болса, аударманың немесе бейімдеудің алдында құқық иеленушінің рұқсатын алу қажет. Туынды ерекше қорғалуы және түпнұсқа деп санау үшін, оның белгілі шығармашылық деңгейі болуы керек. Авторлық құқық туралы ұлттық заңнамада толық бірауыздық жоқтың қасы: кейбір елдер жоғары, басқалары — төмен талаптарды белгілейді. Жалпы талап етілетін шығармашылық деңгейі жоғары емес. Түпнұсқалық дәрежесі болжанатын көшірмеге қатысты дауларды шешуге әсер етуі мүмкін, дегенмен іс жүзінде көптеген түпнұсқалық деңгейі төмен туындылар біреудің олардың құқығын бұзғысы келетіндіктен жеткілікті құндылыққа ие болмайды. Жоғары деңгейдегі туындыға қатысты сот талқылауы жағдайында, егер туындылар оған ұқсас болса, плагиатты дәлелдеу оңай. Түпнұсқасы аз туындының авторына ұқсастық тек кездейсоқтық емес, құқық бұзушының көшірмесінен болатындығын растайтын қосымша дәлелдер қажет болуы мүмкін. Түпнұсқаның шекті деңгейі өте төмен болғанымен, тұтастай алғанда, ол авторлық құқық жүйесінің тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз етеді.

58. Авторлық құқық қандай құқықтарды қамтиды?

Авторлық құқыққа қандай құқықтар кіретіні туралы мәселе барлық елдердің авторлық құқығы туралы заңнаманың маңызды аспектілерінің бірі

болып табылады. Әр түрлі елдерде экономикалық жағдайлардың, мәдени дәстүрлердің және құндылықтардың әртүрлі қабылдануына байланысты авторлық құқық туралы нормалар бір-бірінен ерекшеленеді және әр түрлі тәсілдермен көрінеді. Көптеген елдердің авторлық құқығы туралы заңнамасында моральдық (жеке мүліктік емес) және экономикалық (мүліктік) құқықтар арасындағы айырмашылық жүргізіледі. Жеке мүліктік емес құқықтарға, әдетте, мыналар: (1) жиі "атрибуцияға құқық" немесе "авторлық құқық" деп аталатын туындының авторы ретінде белгілі құқығы; және (2) туындыға қол сұғылмаушылық құқығы, яғни туындының негізгі ойын бұзатын және автордың беделін бұзатын туындыны (оның тұтастығы) бұрмалауға немесе бүлдіруге кедергі жасау құқығы жатады. Оларға сондай-ақ туындыны жариялау немесе жариялауға, сондай-ақ жарияланған туындыға өзгерістер енгізу құқығын жатқызуға болады. Мүліктік құқықтарға мыналар жатқызылуы мүмкін: (1) дайын туындыларды сол нысанда дайындау мақсатында қайта шығару, мысалы әдеби туындыны көшірмелеу құқығы - бұл мүліктік құқықтар категориясындағы негізгі құқық; (2) жалға алу құқығы, яғни басқа тұлғаларға аудиовизуалды туындылардың түпнұсқаларын немесе көшірмелерін не ақы төлеп компьютерлік бағдарламалық қамтамасыз етуді уақытша пайдалануға лицензиялар беру; (3) туындыны орындау, эфирге беру, интернет арқылы көрсету және тарату жолымен жалпы жұрттың назарына хабарлау құқығы; және (4) аудару және қайта өңдеуге арналған құқықтар деп аталатын туындының түпнұсқасы негізінде туынды туындыларды, оның ішінде аударма, бейімдеу және компиляциялар жасауды бақылау құқығы болып табылады.

59. Орындаушыларға қандай құқықтар беріледі?

Орындаушылардың құқықтары атқарушылық қызмет шеңберінде олардың ерекше зияткерлік еңбегін тану мақсатында халықаралық конвенциялармен және авторлық құқық туралы ұлттық заңнамамен белгіленеді. Орындаушылардың құқықтары тағы да мүліктік және жеке мүліктік емес құқықтарға бөлінеді. Рим конвенциясында және ЗМҚСАК бойынша келісімде орындаушылардың жеке мүліктік емес құқықтары айтылмаған, алайда ДЗМҰ-ның орындаушылықтар мен фонограммалар (ОФК) жөніндегі келісімшарты орындаушылар олардың туындыларын орындаушылар ретінде тануды талап етуге және олардың орындаушылықтарын қорғау мерзімі ішінде олардың беделіне нұқсан келтіре алатын кез келген бұрмалауға, бұрмалауға немесе өзге де өзгертуге қарсылық білдіруге құқығы бар екендігін тікелей көздейді, ол кем дегенде мүліктік құқықтарды қорғау мерзіміне тең болуы тиіс. Рим конвенциясы мен ОФК белгіленгендей, орындаушылар өздерінің орындалуына мүліктік құқықтарға, оның ішінде өзінің жазылмаған орындауларын эфирлік хабар

таратуды қорғау, өз орындауларын жазу, жазбаларды жаңғырту, сондай-ақ өзінің орындауларын Интернет арқылы тарату құқығына ие. Орындаушылар өз орындауын сыйақыға айырбасқа лицензиялар бере алады. Күзет мерзімі 50 жылды құрайды, ол орындалған сәттен бастап 50-ші жылдың аяғында аяқталады. Әрине, орындаушылар автордың рұқсатын алуға және оның шығармаларын орындағаны үшін сыйақы төлеуге міндетті.

60. Дыбыс және бейне жазбаларды өндірушілерге қандай құқықтар беріледі?

Дыбыс жазбаларын өндірушілердің құқықтары ("фонограммалар" деп аталатын ресми мәтіндерде, ал салада - "дыбыс жазбалары" форматына қарамастан) халықаралық конвенцияларда және ұлттық заңнамада белгіленген. Рим конвенциясына, ЗМҚСАК және ОФК жөніндегі келісімге сәйкес фонограмма жасаушылар сабақтас құқықтардың иелері болып табылады және фонограммаларды қайта шығару, жалға беру және тарату, оның ішінде Интернет арқылы да құқығы бар.

Мысалы, жазба жасағаннан кейін (ол винил дискісінде, кассетада, компакт-дискіде, MP3 форматындағы файлда немесе басқа сандық файлда тіркелуі мүмкін) дыбыс жазбаларын өндіруші болып табылады, ол көбінесе дыбыс жазу компаниясы ретінде, басқа тұлғаның мұндай компанияның рұқсатынсыз көшіруге, сатуға, жалға беруге немесе интернет арқылы жазуды таратуға құқығы жоқ. Кейбір елдерде радиостанциялар, телеарналар, сауда орталықтары мен барлар өндірушіге жазбаны таратқаны үшін сыйақы төлеуге міндетті. Дыбыс немесе бейнежазба жасауға ниет білдірген фонограмма мен бейнежазба жасаушылар автордың авторлық құқықпен қорғалатын тиісті туындыны, мысалы, музыкалық туындыны (ән деп аталатын) пайдалануға рұқсатын алуға және сыйақы төлеуге міндетті. Дыбыс жазбаларын өндірушілердің сабақтас құқықтарынан айырмашылығы, бейнежазбаларды өндірушілердің құқықтары тұтастай алғанда континенттік (жалпы емес) құқық жүйесі жұмыс істейтін белгілі бір елдерде ғана көзделген, бұл ретте олардың түпнұсқалық деңгейінің төмендігіне байланысты дыбыс-бейне туындыларына жатпайтын бейнежазбаларды өндірушілердің құқықтары деп түсініледі.

61. Хабар тарату ұйымдарына қандай құқықтар беріледі?

Хабар тарату ұйымдарына радиостанциялар мен теледидар арналары жатады. Рим конвенциясы мен ЗМҚСАК бойынша келісімге сәйкес хабар тарату ұйымдары сабақтас құқықтардың иелері болып табылады және туындыларды эфирге беруге, тіркеуге және қайта шығаруға құқығы бар. Яғни хабар тарату ұйымдарының басқа хабар тарату ұйымдарына эфирге беруге, олардың эфирін немесе телебағдарламаларын рұқсатсыз жазуға

немесе көшіруге тыйым салуға құқығы бар. Мысалы, А телеарнасы белгілі бір спорттық іс-шараны таратуға құқылы. Б телеарнасы А арнасының рұқсатынсыз А арнасының іс-шарасының трансляциясын эфирге қайта беруге құқылы емес және ешқандай басқа тұлға А арнасының іс-шарасының трансляциясын жазуға және жаңғыртуға құқылы емес. (Кейбір елдерде тұтынушы жеке коммерциялық емес пайдалану үшін бір данада жазба жасауға құқылы.) ЗМҚСАК жөніндегі келісім бұл құқықтарды қорғаудың 20 жылдық мерзімін көздейді, алайда кейбір елдер, оның ішінде ҚХР, қорғау мерзімін 50 жылға дейін ұзартты.

62. Туындыны қорғаудың қолданылу мерзімі қандай?

Автордың мүліктік құқықтары шектеулі мерзім ішінде қолданылады, бұл ретте әртүрлі елдердің ұлттық нормалары әртүрлі қорғау мерзімдерін көздейді. Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы келісімшарттар туындылардың көптеген түрлері үшін қорғаудың ең төменгі мерзімін көздейді, алайда елдер ұзақ мерзімдерді белгілей алады. Берн конвенциясы мен ЗМҚСАК бойынша келісімге сәйкес авторлық құқық автордың өмірі мен қайтыс болғаннан кейін 50 жыл бойы қорғалады. Еуропа мен АҚШ-да қорғау мерзімі автордың өмірінің соңына дейін және 70 жылға дейін созылады. Берн конвенциясында көзделген фотографиялық туындылар мен қолданбалы өнер туындыларын қорғаудың ең аз мерзімі туындыны дайындаған күннен бастап 25 жылды құрайды. Берн конвенциясына сәйкес авторға берілетін жеке мүліктік емес құқықтарын қорғау мерзімі, мүліктік құқықтарды қорғау мерзіміне кем дегенде тең болу тиіс. ЗМҚСАК бойынша келісім автордың жеке мүліктік емес құқықтарын міндетті түрде қорғауды талап етпейді. Кейбір елдерде жеке мүліктік емес құқықтар мәңгі қолданылады және қорғау мерзімі туралы нормалар жоқ, өйткені ол шектелмеген.

63. Компьютерлік бағдарламалық қамтамасыз ету авторлық құқықпен қорғала ма?

Компьютерлік бағдарламалық қамтамасыз ету көптеген елдерде авторлық құқықпен қорғалады. ЗМҚСАК келісіміне сәйкес бастапқы немесе объектілік код түріндегі компьютерлік бағдарламалар әдеби шығармалар ретінде қорғалуы тиіс. Туындыны жасау сәтінен бастап авторлық құқықпен автоматты түрде қорғалғандықтан, авторлық-құқықтық қорғау алу үшін компьютерлік бағдарламалық қамтамасыз етуді тіркеудің қажеті жоқ. Алайда, бағдарламалық қамтамасыз етудің үлкен құндылығын ескере отырып, құқық иеленушілер авторлық құқықты растау және туындыны жасауға жіберілген уақытты қорғау үшін өз туындысын жиі тіркейді. Бағдарламалық қамтамасыз етуді авторлық құқықпен қорғаудың

артықшылығы автоматты түрде күшіне енуден, ерікті тіркеуді ресімдеудің карапайымдылығынан және әдеби шығармаларды қорғау мерзіміне тең, яғни автордың өмір бойы, егер автор заңды тұлға болса, туындыда жұмыс аяқталғаннан кейін 50 жыл немесе 50 жыл өткеннен кейін қорғау мерзімінен тұрады. Авторлық құқық туындыны, яғни идеяның өзін емес, идеяның көрінісін қорғайды. Бағдарламалық қамтамасыз ету авторлық-құқықтық қорғау параметрлеріне жатпайтын "идеяларға" қатысты техникалық мүмкіндіктері жиі болады; құқық иеленушілер басқаларына сол тұжырымдаманың негізінде ұқсас бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеуге тыйым сала алмайды. Бағдарламалық қамтамасыз етудің техникалық функциялары патентпен қорғалуы мүмкін болғандықтан, патентке өтінім беру арқылы бағдарламалық қамтамасыз етуді қорғау ұсынылады. Бағдарламалық қамтамасыз етуді ЗМ құқықтарымен қорғаудың ең жақсы тәсілін әрбір елдің заңнамасын ескере отырып таңдаған жөн.

64. Авторлық құқықпен қандай объектілер қорғалмайды?

Авторлық құқықпен мәдени және көркем салалардағы бірегей туындылар қорғалады, бұл ретте бірегейлігі әр түрлі адамдар жасаған туындылар бір-біріне бірдей болуы мүмкін, бірақ егер бір ғана шығарма екіншісінен көшірілмесе, ешқашан толығымен сәйкес келмейді деп болжайды. Егер шығарма кім жазғанына қарамастан, соншалықты карапайым болса, ол түпнұсқаның жеткіліксіздігіне байланысты авторлық-құқықтық қорғауға жатпайды. Мақаланың немесе кітаптың атауы, мысалы, тым қысқа, сондықтан әдетте авторлық құқықпен қорғалмайды. Кейбір жағдайларда авторлық құқық туралы ұлттық заңнамада туындының атауы авторлық құқықты қорғауға жатпайтыны тікелей айтылмаса да, іс жүзінде ол әдетте қорғалмайтынын атап өту жөн. Талап етілетін түпнұсқалық деңгейі елден елге қарай өте өзгеше болуы мүмкін. Мысалы, соңғы жаңалықтар туралы хабарламаларды қарастырайық: кейбір елдерде олар авторлық құқықты қорғауға жатпайды, ал басқаларында мұндай қорғауды пайдаланады (тіпті егер оларға авторлық құқықты алып тастау қолданылатын болса да). Алайда бұл жағдайда туындыда көрсетілген фактілер, идеялар немесе қағидалар емес, нақты автордың осы фактілерді, идеяларды немесе қағидаларды бірегей баяндауы қорғалады. Осылайша, жаңалық мақалалары авторлық құқықпен қорғалса да, әр түрлі авторлар бір дерек негізінде түрлі мақалалар жаза алады. Туындыны авторлық-құқықтық қорғау немесе оның болмауы оны жариялауға немесе таратуға заңнамалық тыйым салуға байланысты емес екенін атап өткен жөн. Кейбір елдерде порнографиялық немесе әдепсіз туындыларға тыйым салынған, бірақ теориялық тұрғыдан бұл оларды авторлық-құқықтық қорғау мүмкіндігін жоққа шығармайды. Алайда, туынды заңнан тыс жарияланған немесе тыйым

салынған елдерде, әсіресе, егер оны қорғау қылмыстық іс-әрекетте мойындауға тең болса, авторлық құқықтың сақталуын қамтамасыз етуде қиындықтар туындауы мүмкін.

65. Өнім жөніндегі нұсқаулық авторлық құқықпен қорғала ма?

Өнім жөніндегі нұсқаулық, әдетте, алдыңғы мұқабадан, мәтіндік түсініктемелері бар өнімнің сызбаларынан, өнім функцияларының сипаттамасынан, техникалық параметрлерден, мақсаттардан немесе пайдалану тәсілінен және артқы мұқабадан тұрады. Көбінесе бұл ақпаратты қарапайым тілмен түпнұсқасыз баяндайды. Дегенмен, авторлық құқықта түпнұсқаның шекті деңгейі төмен болғандықтан, көп жағдайда өнім жөніндегі нұсқаулық авторлық құқықпен қорғалуға тиіс. Авторлық құқық сипатталатын және суреттелетін фактілер мен функцияларға, тек олардың мәтін мен сызбаларда белгілі бір көрінуіне қолданылмайды. Бәсекелестердің арасында плагиат пен еліктеу кең таралған. Алайда зардап шеккен адам дилемамен жиі кездеседі: егер болжамды тәртіп бұзушы плагиатпен айналысса немесе зардап шегушінің туындысының соңғысын тауар таңбасын пайдаланбай еліктесе, зардап шеккен адам тауар таңбасына құқықтардың бұзылуы туралы мәлімдей алмайды; плагиаттан немесе еліктеуден зардап шеккен, егер тиісті патентке ие болмаса, патенттің бұзылуы туралы мәлімдей алмайды. Егер сіздің басшылығыңыз өнім бойынша плагиаттың объектісі болса, нұсқау ретінде сіз бұзушыға авторлық құқықты бұзғаны үшін айып тағуыңызға болады. Бірақ бұл жағдайда да, өнім жөніндегі нұсқаулықтың түпнұсқалық деңгейі төмен болғандықтан, нұсқаулыққа елеулі өзгерістер енгізе ала отырып, плагиаторлар авторлық құқықты бұзғанына айыптаулардан оңай кетіп қала алады. Дегенмен, егер қолайлы құқықтық қорғау құралдары тауар таңбалары мен патенттер туралы заңнамада болмаса, авторлық құқық туралы заңнама шеңберінде қорғауды пайдалану қажет.

66. Халық өнері авторлық құқықпен қорғала ма?

Халық өнері-бұл ұлттық немесе этникалық топтар құрған әдеби, көркем және ғылыми шығармалар, олар ұрпақтан ұрпаққа беріліп, осындай ұлттық немесе этникалық топтың дәстүрлі мұрасының негізгі бөлігі болып табылады. Соңғысына фольклор, поэзия, жұмбақтар, этникалық әндер, этникалық билер, этникалық музыкалық аспаптар, рәсімдер, суреттер, мүсіндер, қыш бұйымдар, кесте, кілемдер, киім, сәулет нысандары және т. б. жатқызуға болады. Бұл шығармаларды белгілеу үшін "мәдениеттің дәстүрлі көрінісі" (МДК) термині де қолданылады. Халық өнерінің көптеген нақты көріністері теориялық түрде авторлық құқықпен қорғалады, өйткені авторлық-құқықтық

қорғау өлшемдеріне жатады. Мысалы, ЮНЕСКО және ДЗМҰ қолдауымен Тунисте қабылданған дамушы елдер үшін авторлық құқық туралы Тунистің үлгілік Заңына (Тунистік үлгілік Заңы) сәйкес халық өнері авторлық құқықты қорғау саласына жатады. Қазіргі уақытта ондаған елде халық өнерін сол немесе басқа тәсілмен қорғауды көздейтін заңнама жұмыс істейді, бұл ретте мұндай заңдардың кейбірі Тунистік үлгілік заңына негізделген. ДЗМҰ-ға мемлекет мүшелері дәстүрлі білім, генетикалық ресурстар және фольклор жөніндегі Үкіметаралық комитеттің (ГР ҮК) жұмысы барысында мәдениеттің дәстүрлі көріністерін қорғау мәселесін қарастырады. Алайда халық өнері көптеген параметрлер бойынша авторлық құқық жүйесіне сай келмейді. Мысалы, авторлық құқық шектеулі мерзім ішінде қорғалады, ал халық өнері тұрақты қорғауды талап етеді, өйткені мәдени мұраға жатады; авторлық құқықпен, әдетте, қандай да бір тасымалдаушыда тіркелген туындылар қорғалады, ал халық өнері үнемі дамиды және әрдайым тіркелмейді. Мысалы, XIII ғасырдың Ақ жылан және Доктор Сюй Сян туралы қытайлық аңыз үнемі өзгеріп отырды және уақыт өте келе ауыздан ауызға беру кезінде жаңа мәліметтермен толған. Сонымен қатар, авторлық құқық бір немесе бірнеше құқық иеленушілерге тиесілі болуы тиіс, ал халық өнері "белгілі бір халыққа, этникалық топқа немесе қоғамдастыққа" тиесілі, ал бұл беруге қиын, нақты анықтама дерексіз ұғым болып саналады. Қоғам туындыны оның жекелеген мүшелері емес, жалпы қоғамдастықтың меншігі ретінде қабылдай алады. Халық өнерінің сипаттамасын және олардың авторлық құқық жүйесінің қағидаттарына қарама-қайшылығын ескере отырып, бірқатар елдер халық өнерін жеке заңнама шеңберінде қорғайды.

67. Авторлық құқық пен тауар таңбаларын қорғау режимдері немен ерекшеленеді?

Тауар таңбасының бейнесі болуы мүмкін, ал бейнелер авторлық құқықпен қорғалуы ЗМ құқықтарының қиылысуына әкеп соқтыруы мүмкін. Бейнелеу тауар таңбасына құқық иеленушіге - авторлық құқықты бұзу туралы, тауар таңбасына құқықтарды бұзу туралы немесе осы екі айыптаушы қандай айып тағу тиіс? Бұл сұраққа жауап беру үшін нақты елдің заңнамасын зерделеу қажет. Жауаптың әр нұсқасының қызықты және маңызды салдары бар. Авторлық құқықты бұзушылығы орын алғанын анықтау үшін - бір сурет екіншісінің көшірмесі болып табылатындығын анықтау қажет. Егер заң бұзушы авторлық құқықпен қорғалатын бейнені көшіргені анықталса, бұл заң бұзушы осы суретті қандай тауарларға орналастырғанына қарамастан, авторлық құқықты бұзу деп танылады. Авторлық құқықты бұзу фактісін анықтау мақсатында орналастырылған сурет кез келген функционалдық тауарлардан ерекшелінеді.

Егер құқық иеленушінің тауар таңбасы, мысалы, футболкалар үшін тіркелген болса, құқық бұзушы осы белгіні қандай тауарларға (кітаптарда, сусындарда, жиһаз заттарында және т.б.) орналастыратынына қарамастан, құқық иеленушінің авторлық құқығын бұзады. Кейбір жағдайларда авторлық құқықтың бұзылуы туралы өтініш үшін негіз болмауы мүмкін, бірақ соған қарамастан тауар таңбасына құқықтардың бұзылуы туралы талап-арыз беру мүмкіндігі қалады. Егер бұзушы бейнеге елеулі өзгерістер енгізсе, ол авторлық құқықты бұзатын көшірме болып саналмайды. Алайда, егер сурет тауар таңбасының түсі мен нысанын қайталайтын болса, онда ол тауар таңбалары туралы заңнама тұрғысынан тауар таңбасымен ұқсас деп есептеледі. Егер сурет түпнұсқа сияқты сол тауарда пайдаланылса, бұл тауар таңбасына құқықтарды бұзу болуы мүмкін. Бұл жағдайда екі кезеңді қарастыру керек: сурет пен тауар. Авторлық құқық туралы заңнама өте көп тауарларға қолданылады, бірақ суреттің өзіне қатысты аз икемділігімен ерекшеленеді. Тауар таңбалары туралы заңнама, керісінше, бейнелердің ұқсастығының қатаң стандарттарын қарастыруы мүмкін, бірақ олар орналастырылған тауар сыныптарын ескеруді талап етеді. Талап-арыздың негізін авторлық құқықты, тауар таңбасына құқықтарды немесе басқа да (егер бұл нақты елде рұқсат етілсе) бұзушылық болса, әрбір нақты жағдай үшін жеке анықтау қажет.

68. Авторлық құқық пен патенттік қорғау режимдері немен ерекшеленеді?

Екі жүйені салыстыру патенттік жүйе технологиялар саласындағы өнертабыстарды қорғауды қамтамасыз ететінін көрсетеді, ал авторлық құқық жүйесінде әдеби және көркем туындыларды қорғауға басты назар аударылады. Авторлық құқықпен қорғалатын туындыларға патенттік заңдармен қорғалатын ғылыми әзірлемелер туралы туындылар жатқызылуы мүмкін болғандықтан, құқықтардың қиылысуы туындауы мүмкін. Авторлық-құқықтық және патенттік қорғау жүйелерінде техникалық шешім, мысалы, автомобиль қозғалтқыштарының жаңа түрі мүлдем әртүрлі көзқараспен қарастырылады. Егер сіз автомобиль қозғалтқышының конструкциясы туралы мақала жазсаңыз және оны жарияласаңыз, сіз басқаларына осы мақаланы көшіруге тыйым салуға құқылысыз. Алайда, егер кімде-кім сіздің мақалаңыз негізінде қозғалтқышты дайындаса және оны нарықта сатса, бұл сіздің авторлық құқығыңызды бұзу деп саналмайды. Керісінше, егер сіз өтінім беріп, қозғалтқышқа патент алсаңыз, патент заңнамасына сәйкес сізге қозғалтқышты өндіруге және сатуға тыйым салу құқығы беріледі. Алайда, егер біреу жаңа қозғалтқыштың конструкциясы мен сипаттамалары туралы мақала жазса, бұл сіздің патентіңізді бұзу болмайды.

69. Авторлық құқықты қалай алуға болады?

Авторлық құқық пен патенттер немесе тауар таңбалары арасындағы ең үлкен айырмашылықтардың бірі осындай құқықтарды алу тәсілі болып табылады. Авторлық құқық автоматты түрде беріледі. Заң бойынша авторлар туындыны жасаған сәттен бастап авторлық құқықтарды алады; Берн конвенциясына сәйкес оларға қандай да бір тіркеу рәсімдерін орындау немесе қандай да бір алдын ала мақылдауды алу талап етілмейді. Бұл әлеуметтік шығындарды азайтуға мүмкіндік береді, бірақ сонымен қатар құқық иеленушілердің құқығын қорғауды қиындатады. Туындыны тіркеу оның аяқталған күні мен құқық иеленушінің жеке басының тәуелсіз дәлелі бола алады. Егер тіркеу жүргізілмесе, өз құқықтарын қорғауға ниет білдірген құқық иеленушілерде туындының сипатына байланысты осы фактілердің тәуелсіз дәлелдерін ұсынуда қиындықтар туындауы мүмкін. Бұл проблеманы шешу үшін көптеген елдерде ерікті тіркеу жүйесі құрылды. Егер құқық иеленушілер туындыны маңызды және құнды деп санаса, олар оны тіркеуге тырысады. Егер олардың елінде ерікті тізілім болмаса, олар туындыны Берн конвенциясының қатысушысы болып табылатын басқа елдің тізілімінде тіркей алады. Тіркеу авторлық-құқықтық қорғаудың міндетті шарты болып табылмаса да, көптеген құқықтық жүйелерде ол авторлық құқық иегерінің жеке басын алдын ала немесе жекелеп көрсететін дәлел бола алады.

70. Авторлық құқық кімге тиесілі?

Негізгі принцип адам туындыларын қорғау мүддесінде туындының авторына авторлық құқық беру болып табылады. Авторлық құқықтың ұлттық жүйелерінің көпшілігі тек адамдар ғана авторлар бола алады, алайда кейбір жүйелерде заңды тұлғалар, мысалы компаниялар, ал заңды тұлғалар авторлық құқықтарды сатып ала алатын жүйелер одан да көп авторлар немесе жасаушылар болып саналуы мүмкін. Авторлық құқық пен сабақтас құқықтар арасындағы айырмашылық жүргізілетін авторлық құқықтың көптеген жүйелерінде заңды тұлғалар, мысалы хабар тарату ұйымдары сабақтас құқықтарға ие бола алады. Жануарларға немесе роботтарға авторлық құқық беру туралы мәселе талқылануда, алайда ұлттық құқықтық жүйелер жалпы алғанда мұндай мүмкіндіктерге жол бермейді. Авторлық құқық саласындағы халықаралық келісімшарттар мен ұлттық заңнама ерекше жағдайларда жасалған туындыларға авторлық құқық беру тәртібін белгілейді. Мысалы, егер туындыны екі адам тең авторлықта жасаса, автордың екеуі де авторлық құқық иесі болып саналады.

Бірлескен авторлықта жасалған кейбір туындыларды жеке элементтерге бөлуге болады, мысалы, сөздер мен әнін бөлек жасалуы және

пайдаланылуы мүмкін. Бұл жағдайда композитор және мәтін авторы әннің тиісті бөлігіне авторлық құқық алады. Сонымен қатар, кейбір елдерде тапсырыс берілген, қызметтік, аудиовизуалды, кинематографиялық және туынды туындыларға авторлық құқықтар туралы ерекше ережелер қабылданған, - туындылардың барлық осы санаттары төменде сипатталатын болады.

71. Тапсырыс бойынша жасалған жұмыс кімге тиесілі?

Егер адам авторлық құқықпен қорғалатын туындыға тапсырыс берсе немесе басқа тұлға құрған мұндай туындыға қаражат инвестицияласа, бірінші кезекте "шарт бостандығы" принципіне сәйкес осы тұлғалар арасындағы келісім (егер ондай бар болса) сақталуға тиіс. Әдетте инвестор неғұрлым күшті позицияда және келісімде туындыға арналған құқықтар оған тиесілі екендігін ескереді. Халықаралық тәжірибеге сәйкес, туынды, егер ол заңды міндеттеуші келісім жасау туралы қамқорлық жасамаса да, инвесторға тиесілі болуы мүмкін. Алайда кейбір елдерде, мысалы Қытайда, келісім болмаған кезде туындыға авторлық құқық авторға тиесілі. Егер мүліктік құқықтар туындының тапсырыс берушісіне тиесілі болса, ол сондай-ақ жеке мүліктік емес құқықтарды ала алатындығын анықтау үшін ұлттық заңнаманы зерделеу қажет. Кейбір елдерде жеке мүліктік емес құқықтардың басым күші бар және келісіммен жойылуы немесе тоқтатылуы мүмкін емес. Қытай мен басқа да көптеген елдер де өзара келісімге басымдық беретіндіктен және қазіргі уақытта авторлық құқық туралы хабардарлық өсуіне байланысты, тараптар келісім жасауды сирек ескермейді. Сондықтан іс жүзінде мұндай мәселе сирек кездеседі.

72. Қызметтік жұмыс кімге тиесілі?

Егер туындының авторы компанияның қызметкері болса, авторлық құқықтың кімге тиесілі екенін анықтаудың екі жолы бар. Авторлардың мүліктік құқықтарына негізгі көңіл бөлінген Біріккен Корольдік және АҚШ сияқты жалпы құқықтың дәстүрлі елдерінде туындыға қаражат салатын және оны жасайтын компания авторлық құқықтың бастапқы иесі немесе тіпті автор болуы мүмкін. Жалпы, кері авторлық құқық туралы келісім болмаған жағдайда қызметтік туынды компанияға тиесілі. Франция мен Германия сияқты дәстүрлі континенттік құқықтық елдерінде туынды автордың жеке басын жалғастыру және оның сипатын көрсету ретінде қарастырылады, сондықтан авторлар жеке тұлғалар ғана бола алады. Осылайша, авторлық құқық қызметтік туындының авторына тиесілі, ал компания авторлық құқықты пайдалана алады немесе оны заң бойынша немесе келісім шарттары бойынша беру жолымен ала алады.

73. Шығармада көрсетілген адамның аты әрқашан автор болып табылады ма?

Авторлық құқық туындыны жасау кезінде пайда болғандықтан, ал тіркеу міндетті болып табылмағандықтан, авторлық құқық иесін патенттер мен тауар таңбалары жағдайына қарағанда анықтау қиын. Әдетте авторлар туындыда өз атын көрсетеді, сондықтан авторлық құқықтың бастапқы иесін авторлық негізде орнатуға болады. Алайда, іс жүзінде жұмыс жасаған адам өзінің атын көрсетпеген жағдайда, оның орнына туындыда оны жасауға мүлдем қатыспаған адамның аты көрсетілмеген жағдайлар кездеседі. Бұл жағдайда авторлық құқық иесін анықтау қиын болуы мүмкін. Іс жүзінде туындыда жазылған адамның авторлығын теріске шығару үшін дәлелді айғақтар қажет, мысалы қолжазбалар, туындының түпнұсқасы, жарияланымдар, авторлық құқықты тіркеу туралы куәлік, сертификаттаушы ұйым берген куәлік немесе автор көрсетілген шарт қажет. Сонымен қатар, авторлық құқықты беру немесе беру мүмкіндігі, туындыда бастапқы автордың аты көрсетілгеніне қарамастан, авторлық құқықтың ағымдағы иесі туындының бастапқы авторынан айырмашылығы болуы мүмкін. Авторлық құқықты беру мен беруге келетін болсақ, осы мәселе бойынша ұлттық заңнаманы зерделеу қажет, өйткені қолданыстағы нормалар өзгеше болуы мүмкін.

74. Туынды жұмысқа авторлық құқық кімге тиесілі?

Туынды шығарма -бұл түпнұсқа туынды негізінде жасалған шығарма, түпнұсқалық өлшемге жауап беретін қосымша білдірулер, мысалы, кітаптың қытай тілінен ағылшын тіліне аударылуы, кітаптың желісі бойынша пьеса сценарийі немесе фотосурет негізіндегі майлы бояу. Өзінің зияткерлік еңбегі үшін аудармашы, драматург және суретші тиісті туындыларға авторлық құқық алады. Туынды шығарма түпнұсқа туындымен негізделетін болғандықтан, түпнұсқа туындының авторы ретінде туынды шығарманың авторы сияқты ЗМ қамтиды. Туынды шығармалардың авторлары түпнұсқалық шығармадан ажырамайтын өзінің шығармашылық үлесіне ғана авторлық құқықты алады. Демек, туынды шығарманың авторлық құқықтары түпнұсқа туындыға құқықтармен шектелуі тиіс. Туынды шығарманың авторы түпнұсқа туындының авторының рұқсатын, әсіресе, туындыны коммерциялық пайдалану жағдайында алуға міндетті, өйткені олай болмаған жағдайда жаңа шығарма түпнұсқа туындының авторының авторлық құқығын бұзатын болады. Авторлық құқық туралы заңнамаға сәйкес, егер туынды шығарманың авторы түпнұсқалық туындыны пайдалануға рұқсат алмаса, ол автордың немесе түпнұсқалық туындыға құқық иесінің құқықтарын бұза отырып, туындының кейбір элементтеріне авторлық құқыққа ие бола алады. Егер туынды шығармалар бірнеше ерте туындылар негізінде жасалған болса,

мысалы, фильм кітаптың желісі бойынша жазылған сценарий бойынша түсірілген болса, фильмнің продюсері кітап авторынан да, сценарий авторынан да рұқсат алуы тиіс. Яғни, туынды шығарма қосылған құнды құру тізбегінде жоғары тұрған сайын, соғұрлым көбірек лицензия алу қажет.

75. Кинематографиялық туындыға авторлық құқық кімге тиесілі?

Фильмнің түсірілімі-продюсерлердің, сценаристердің, режиссерлердің, операторлардың, актерлердің, трюктердің қоюшы-суретшілерінің, жарық режиссерлерінің, декорациялар бойынша суретшілердің және т. б. қатысуын талап ететін күрделі және жүйелі интеллектуалды процесс. Киноөндіріс әр қатысушының көп қаржы мен шығармашылық еңбегін талап етеді. Фильмді тарату және көрсету үлкен пайда әкелуі мүмкін, бірақ тәуекелдері де өте үлкен. Егер фильмді бірлескен авторлықта жасалған шығарма ретінде қарайтын болсақ, бұл инвестордың мүдделеріне нұқсан келтіретін, құқық иеленушілердің арасында авторлық құқықтарды бөлу фильмнің таралуына байланысты көптеген дау-дамайға әкеп соқтырады. Авторлық құқықтар қалай пайда болатынын ескере отырып, фильмді сценарист, режиссер, оператор, мәтін авторы, композитор және т.б. бірлесіп құратынын мойындау керек. Продюсер тарапынан үлкен инвестицияларды және ол жүзеге асыратын коммерциялық операцияларды ескере отырып, авторлық құқықтарды фильм продюсеріне беру әділ болар еді. Австрия, Франция, Германия және Италия сияқты континенттік құқық елдерінде бірлескен авторлар мүліктік құқықтарды фильм продюсеріне береді немесе оларды лицензия бойынша береді деп болжануда. Жалпы құқық елдерінде, мысалы, Австралия, Канада, Үндістан, Біріккен Корольдікте және АҚШ-да егер сценарий авторы, режиссер, оператор, мәтін авторы және композитор онымен кері туралы келісімге қол қоймаған болса, онда авторлық құқық продюсерге тиесілі деп болжанады. Құқықтарды беру қалай жүзеге асырылатынын және бірлескен авторлардан қандай құқықтар сақталуы мүмкін екенін анықтау үшін нақты елдің ұлттық заңнамасын зерделеу қажет. Фильмге жалпы авторлық құқық пен әр автордың жеке авторлық құқығына қатысты авторлық құқық туралы ұлттық заңнама сценарийлерді, ән мәтіндерін және музыкалық туындыларды жеке-жеке пайдалануға рұқсат етеді. Бұл дегеніміз, егер біреу фильмнің сценарийін немесе музыкасын пайдаланғысы келсе, ол тек сценарийшінің немесе композитордың рұқсатын алу керек. Сонымен қатар, сценарист, режиссер, оператор, мәтін авторы және композитор авторлық және сыйақы алуға құқылы. Сценаристтің, режиссерлердің және т.б. аттары фильм жасауға қатысқан адамдар тізімінде көрсетіледі, бұл авторлықты көрсету нысандарының бірі болып табылады.

Кейбір елдерде режиссер, сценарист, композитор және басқа да авторлар фильмді тұтастай пайдаланған жағдайда сыйақы алу құқығын сақтайды. Аудиовизуалды орындау жөніндегі Пекин шарты (АОПШ) орындаушылардың фильмдерге және басқа да аудиовизуалды туындыларға қатысты аралас құқықтарын белгілейді. Ол фильмдердің продюсерлері орындаушылар құқығын беруді реттейтін түрлі ұлттық жүйелердің болуына жол береді. Орындаушылар сондай-ақ сыйақы алу құқығын сақтай алады.

76. Туындының түпнұсқасын сатып алу кезінде авторлық құқықтың ауысуы бола ма?

Суреттің түпнұсқасын немесе фотосуретті сатып алған кезде, бұл туындыға сіз авторлық құқық алатындай, ол қымбат және сіздің иелігіңізге өткендей болып көрінуі мүмкін. Іс жүзінде, авторлық құқық туралы заңнамаға сәйкес туындының түпнұсқасына меншік құқығын сатып алу авторлық құқықтың оған көшуіне әкеп соқпайды. Суретті сатып алғаннан кейін сіз оның иесі ретінде оны қонақжайға іліп, сурет галереясына қоюға немесе басқа тұлғаға беруге болады. Алайда, егер сіз өз атыңызды суретке жазсаңыз, оның авторы үшін өзіңізді бере отырып, сіз суретшінің авторлық құқығын бұзасыз.

Егер сіз фотосуреттің көшірмесін баспада басып шығарсаңыз, ол автордың көбейтуіне және тарату құқығын бұзады.

Бір қызығы, сіз суретшінің қол сұғылмауын қорғау құқығын бұзатындықтан, суретке өзгерістер енгізе алмайсыз.

Алайда, егер сіз суретті пешке тастасаңыз және оны өртесеңіз, суретшінің авторлық құқықтарын бұзбайсыз, өйткені өйткені сіз өз мүлкіңізді өз қалауыңыз бойынша басқара аласыз.

Сонымен қатар, сурет бір мезгілде суретшінің авторлық құқығы және сіздің меншік құқығы нысаны болып табылады.

Егер суретші суретті өзгерткісі келсе, оған сіздің рұқсатыңыз қажет болады, әйтпесе сіздің меншік құқықтарыңыз бұзылады.

77. Бірнеше авторлардың бір тақырыпқа туындылар жасауы авторлық құқықты бұзуға әкеп соқтыра ма?

Авторлық құқық туралы заңнамада "идеялар мен оның білдірулері" арасындағы айырмашылық жүргізіледі: тақырыптар идеяларға жатады, сондықтан авторлық құқықпен қорғалмайды.

Бір тақырыпты әртүрлі адамдар әртүрлі жолдармен ашуы мүмкін.

Мысалы, махаббат-әдебиеттегі мәңгілік тақырыбы. Осындай алғашқы тарихты жазған адамның құқығын бұзу туралы кейінгі барлық тарихты қарастыру негізсіз болар еді.

Шекспирдің " Ромео мен Джульетта "және" Ғашық-көбелектер "(сондай –ақ "Лян Шаньбо және Чжу Интай " деп аталатын Қытайдың төрт ұлы ертегілерінің бірі) - қайғылы махаббаттың белгілі тарихы, дегенмен олар әртүрлі авторлардың тәуелсіз шығармалары болып табылады.

Егер туынды тақырыпқа емес басқа белгілерге жатса, мысалы, абзацтар басқа автордың кітабынан көшірілген сияқты болса, бұл авторлық құқықтың бұзылуы болуы мүмкін.

Алайда, авторлық құқық автоматты түрде пайда болатындықтан, авторлық құқық иесі алдымен оның жұмысы болжалды бұзушының жұмысынан ертерек аяқталғанын, содан кейін бұзушы көптеген елдерде қолданылатын «қол жеткізу елеулі ұқсастығы» өлшемдерін орындау үшін туындыға қол жеткізе алатындығын дәлелдеуі керек.

Сонда ғана плагиат құқық иеленушінің туындысымен бұзушының туындысының ұқсастығы туралы қорытынды жасауға болады.

78. Ұжымдық басқару ұйымы дегеніміз не?

Ұжымдық басқару — бұл құқық иелері өз құқықтарын ұжымдық басқару ұйымы (ҚҰБ) арқылы басқара алатын немесе басқаруға міндетті кезінде авторлық құқық жүйесіндегі құқықтарды басқару нұсқаларының бірі. Авторлық құқықты және сабақтас құқықтарды жеке тәртіппен басқару тәжірибесінде әрдайым жүзеге асырылмайды. Авторлар, орындаушылар немесе өндірушілер, мысалға, лицензиялар сатып алу және олардың әндерін пайдаланғаны үшін сыйақы беру туралы келіссөздер жүргізу үшін әрбір радиостанциямен байланыса алмайды.

Екінші жағынан, радиостанция әрбір әнді әр автордан, орындаушыдан және өндірушіден пайдалануға рұқсат сұрай алмайды. ҚҰБ екі тараптың мүддесінде пайдалануға рұқсат алуды жеңілдетеді және құқық иеленушілерге материалдық сыйақы беруді қамтамасыз етеді. Қазіргі уақытта ҚҰБ әлемнің көптеген елдерінде музыкалық және әдеби туындыларға, фильмдерге, көріністерге, бейнелеу өнері туындыларына, дыбыс жазбаларына және т. б. лицензиялар беруді басқару үшін құрылған. Өндіру технологиясы мен коммуникациялық технологиялардың дамуына қарай туындылар әртүрлі және елдерде нысанда иі пайдаланылады және құқық иеленушілер өз шығармаларын толық түсінуге және пайдалануды бақылау қиынға соғады. Қалыптасқан жағдайларда ҚҰБ аса маңызды рөл атқарады.

79. Автор туындыны жасау кезінде нені есте сақтау керек?

Авторлық құқық иелері өздерінің туындыларына көптеген құқықтарды пайдаланады, алайда мұндай туындыларды жасаған кезде олар басқа адамдардың авторлық құқықтарын бұзбауға тиіс.

Авторлар басқа туындылармен таныспай -ақ және оларға сенбей туындыларды жасай алады, мысалы, кітаптар жазуға, музыка жазуға немесе компьютерлік бағдарламаларды әзірлеуге; немесе олар басқа адамның шығармаларына сүйеніп, сценарий үшін кітапты бейімдеп сосын фильм түсіре алады немесе туындыны басқа тілдерге аудара алады.

Бірінші жағдайда авторға басқа адамдардың шығармаларын сөзбе-сөз емес, жасырын түрде, мысалы, басқа адамның шығармаларындағы кейбір сөздерді синонимдермен ауыстыру арқылы көшіруге тыйым салынады.

Соңғы жағдайда неғұрлым кешірек туындыға неғұрлым ерте авторлық құқықтар қолданылады. Егер сіз Гарри Поттер туралы кітап бойынша фильм түсіргіңіз келсе, сізге Дж. К. Роулингтің рұқсатын алу қажет.

Егер кейінгі шығарма ертедегі авторлық құқықтарды қамтыса, оны пайдалану неғұрлым ерте құқықтардың барлық иеленушілерінің рұқсатын алуды талап етеді.

Патенттер мен авторлық құқықпен қорғалатын туындылар жақсартылуы мүмкін ақыл-ой қызметінің нәтижелері болып табылады, соның салдарынан ерте құқықтар таратылатын жаңа туындылар алынады. Алайда тұтынушыны жаңылыстырмау үшін жаңа таңбаны алу үшін тіркелген тауар таңбасын өзгертуге тыйым салынады. Тауар таңбаларына мәні бойынша сараптама жүргізілетін елдерде тауар таңбасына құқық алу соған ұқсас ерте таңбалары жоқ екенін білдіреді.

Бұл, әрине, тауар таңбаларының иелерін ЗМ басқа нысандарына байланысты ерте авторлық құқықтар ретінде, аты мен фирмалық атаулардың қауіптерінен қорғамайды.

80. Фотографтардың өздері түсірген адамдардың фотосуреттерін жария етуге құқығы бар ма?

Фотограф басқа адамды түсіргенде, авторлық құқық фотограф пен модель арасындағы келісім негізінде анықталады. Келісім болмаған кезде авторлық құқық, оның ішінде көрсету құқығы фотографқа тиесілі. Дегенмен, бұл фотограф фотосуреттерді жариялауға құқығы бар дегенді білдірмейді. Егер келісімде көрсету және пайдалану шарттары көзделмесе, бұл фотосуреттерді модельдің келісімінсіз көрсеткен жағдайда, әсіресе коммерциялық қызметке байланысты фотограф модельдің жариялылық және жеке өмірге қол сұғылмаушылық құқықтарын бұзады. Адамдардың фотографиялық бейнелеріне қатысты бір мезгілде фотографтың авторлық құқығы және жеке модельдің құқықтары, оның ішінде бейнесін, әсіресе коммерциялық мақсаттарда пайдалануды бақылау құқығы бар. Әр түрлі елдердің құқықтық жүйелерінде бұл құқықтар әртүрлі болып көрсетіледі. Олар жариялылық құқығы, жеке өмірге қол сұғылмаушылық құқығы немесе тіпті "адастыруға кіріспе" құқық бұзушылық ретінде жіктелуі мүмкін. Бұл құқықтар, әдетте, меншік құқықтарымен ұқсас келеді деп есептеледі. Кейбір

елдерде бұл құқықтар тек қана сот практикасына негізделген прецеденттік құқық шеңберінде, басқаларында, әсіресе континенттік құқық қолданылатын юрисдикцияларда қалыптасты, олар сол немесе өзге жолмен кодталуы мүмкін. Көптеген елдерде, сондай-ақ фотографтың осы жерде болған адамдар бейнеленген қоғамдық орындарда жасалған коммерциялық фотосуреттерді көрсету немесе пайдалану құқықтары шектелген. Көбінесе бұл үшін келісім қажет. Мысалы, көпшілік қауымның назарына ілігетін көпшілік тұлғаларға немесе оқиғаларға қатысты ерекшеліктер көзделуі мүмкін.

81. Құқық иеленушінің рұқсатынсыз сауда орталығында фондық музыканы ойнату авторлық құқықты бұзу болып табыла ма?

Сауда орталықтарында жағымды атмосфера жасау үшін жиі музыка фонын қосады. Алайда, егер сауда орталығының иелері оны рұқсатсыз және роялти төлемей жасаса, онда олар авторлық құқықты бұзғандары. Авторлық құқық шектеулі кезең ішінде қорғалады. Егер сауда орталықтарында қазіргі заманғы музыка емес, ал Бах, Моцарттың немесе Бетховеннің шығармалары ойнап жатса, композиторларға роялти төлеу талап етілмейді, өйткені олардың авторлық құқықтарының қолданылу мерзімі әлдеқашан өтіп кеткен. Алайда, бұл шығармаларды қазіргі заманғы танымал музыканттар жиі орындайды.

Кейбір елдерде музыканттарға оларды орындауға аралас құқықтар беріледі және осындай құқықтардың көпшілігі 50 жылдық қорғау мерзіміне жатады. Осылайша, егер оларда музыканттың рұқсаты болмаса немесе роялти төлемесе, сауда орталықтары орындаушылардың құқықтарын бұзуы мүмкін. Дыбыс жазбаларын ойната отырып, сауда орталықтары да фонограмма жасаушылардың құқықтарын бұзуы мүмкін.

82. Интернет арқылы туындыларды тарату үшін құқық иеленушілердің рұқсаты қажет пе?

Егер нақты жағдай қандай да бір шектеуге немесе алып тастауға жатпаса ғана рұқсат беру қажет. ДЗМҰ - ға мемлекет мүшелері қабылдаған АҚК мен АОПШ-қа сәйкес құқық иеленушінің басқа адамдардың шығармаларын, орындауларын және дыбыс жазбаларын онлайн-тарату рұқсатын алуды және тиісті сыйақы төлеуді талап етеді. Өзінің жылдам дамуының арқасында Интернет пайдаланушылар үшін әдеби шығармаларға, музыкаға, фильмдерге және ойындарға қол жеткізудің маңызды арнасы болды. 1996 жылы көп жылдық талқылаулардан кейін ДЗМҰ - ға мүше мемлекеттер Интернет саласында екі шарт қабылдады (АҚК және АОПШ).

Бұл шарттар сандық дәуірдің болмысын ескере отырып, Берн және Рим конвенцияларының авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы ережелеріне өзгерістер енгізді. Содан бері бүкіл әлем бойынша туындыларды интернет арқылы таратуға байланысты авторлық құқық пен сабақтас құқықтарды енгізу мақсатында АҚК және АОПШ модельдерінің негізінде ұлттық заңнаманы қайта қарау жүргізілуде. Көптеген интернет-пайдаланушылар туындыларға тез қол жеткізе алады және оларды тарата алады, сондықтан туындыларды рұқсатсыз тарату және интернетте пайдалану, ұлттық заңнамаға сәйкес мұндай іс-әрекеттер құқық иеленушілерді шешуді талап ететініне қарамастан, айтарлықтай ауқымға жетеді. Интернетте авторлық құқықты қорғау халықаралық қоғамдастықтың ортақ проблемасы болды. Көптеген елдер оны саяси, заңнамалық, құқық қорғау және техникалық деңгейлерде шешу үшін күш салуда.

83. Авторлық құқықты шектеу және алып тастау деген не?

Шығармашылық ойды білдіру, оның ішінде әдебиет, бейнелеу өнері, музыка және фильмдер біздің өміріміздің ажырамас бөлігі болып табылады. Адамдардың табиғи қажеттіліктерін қанағаттандыру және оларды пайдалану үшін, сондай-ақ қоғамдық мүдделерді қорғау үшін авторлық құқықты белгілі бір ерекшеліктермен теңестіру қажет. Берн конвенциясы, ЗМҚСАК жөніндегі келісім және интернет саласындағы ДЗМҰ-ның шарттары (АҚК, ОФК және АОПШ) мүше мемлекеттерге олар: (1) белгілі бір ерекше жағдайларға ғана қолданылады, (2) туындыны қалыпты пайдалануға қайшы келмейді және (3) автордың немесе құқық иеленушінің заңды мүдделеріне негізсіз нұқсан келтірмейді деген шартпен авторлық құқық пен сабақтас құқықтардан шектеулер мен алып тастауларды енгізуге мүмкіндік береді. Бұл өлшемдерді "үш сатылы тексеру" деп жиі атайды.

Өлшемдерді орындаған жағдайда авторлық құқықпен немесе сабақтас құқықтармен қорғалатын материалды пайдалану құқық иеленушінің рұқсатын алуды немесе төлем енгізуді талап етпейді.

Шектеулер мен ерекшеліктер әдетте екі кең санаттың біріне жатады: (1) жалпы шектеулер мен ерекшеліктер, мысалы, олардың пайда болуына қарай жағдайлардың әртүрлі түрлеріне қолданылатын адал пайдалану немесе адал іскерлік тәжірибесі және (2) пайдаланушылардың белгілі бір санаттарына, пайдалану мақсаттарына немесе жаңалықтарды хабарлау, білім беру сияқты басқа да мақсаттарға қолданылатын арнайы шектеулер мен ерекшеліктер (мысалы, білім беру мекемелері пайдаланатын жағдайда), материалдардың сақталуын қамтамасыз ету немесе оқырмандарға қызмет көрсету мақсатында кітапханалардың жеке коммерциялық емес мақсаттары немесе пайдалануға рұқсат етілген тәсілдері. Көпшілігінде авторлық құқық жүйелерінің арнайы шектеулер мен ерекшеліктер қолданылады. Осындай жүйелердің көбі адал

пайдалану және адал іскерлік практика үшін ерекшеліктерді көздейді. Бұл жалпы ерекшеліктер дәстүрлі түрде жалпы құқық жүйелеріне тән болды, алайда қазіргі уақытта континенттік құқық жүйесіне негізделген заңдар кейбір елдерде де қабылданды.

Тексеру абстрактілі болып табылатындықтан және авторлық құқық және сабақтас құқықтар жүйелерін нақты елдердің жағдайларына бейімдеу мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін әзірленген болатын, ДЗМҰ-ның авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы келісімшарттарына әр түрлі мүше мемлекеттері оны басқаша қолданады. Жалпы, жеке зерттеу, зерттеу немесе қарау мақсатында қайта шығаруға шектеу немесе ерекшелік негізінде жол беріледі. Алайда, егер сіз бүкіл кітапты көшірсеңіз немесе Интернеттен пираттық фильмдерді көшіріп алсаңыз, көптеген елдердің авторлық құқығы туралы заңнамаға сәйкес бұл авторлық құқықты бұзу болып саналады.

84. Қандай орындау түрлері шектеулер мен ерекшеліктерге жатады?

Лицензия белгілі бір түрдегі туындылардың түрлі үлгідегі көпшілік алдында орындаулары үшін талап етіледі, бірақ кейбір пайдалану мақсаттары үшін лицензиялық алым нөлге тең болуы мүмкін. Көпшілік алдында орындауға лицензия алу қажеттілігі елден елге ерекшеленетін ұлттық заңнамада белгіленген факторларға байланысты. Кейбір жүйелерде орындаушылар талап етпейтін және көрермендерден төлем алмаған жағдайларда ерекшелік жасалады. Басқа жүйелерде жақын туыстарының немесе жақын таныстарының шағын тобының кез келген жиналысы көпшілік жиналысы болып есептеледі және авторлық құқықпен немесе сабақтас құқықтармен қорғалатын туындыларды пайдалану үшін лицензия талап етіледі. Бұл ретте көпшілік алдында орындау діни қызметтер немесе патриоттық шерулер кезінде музыканы орындау сияқты басқа да себептер бойынша ерекшелікке түсуі мүмкін. Көпшілік орындаулардың көптеген санаттарына лицензиялар әдетте ҰБҰ арқылы ресімделеді.

Орындау көпшілік үшін тегін болатын жағдайларда, шектеулер мен ерекшеліктердің қолданылуы, егер орындаушылар ақша, оның ішінде жол шығыстарын төлеу немесе қатысқаны үшін қаламақы, не ақшалай емес сыйақылар алған жағдайда да орындауға қолданылуы мүмкін. Кейде жұртшылық тікелей төлем жасамайды, бірақ орындау үшін тікелей төлемдері болады.

Мысалы, кейбір мейрамханаларда музыканттар музыка ойнағанда, орындау төлемі тамаққа және сервистік жиналым бағасына енгізілген.

85. Авторлық құқықпен қорғалатын туындыларды мемлекеттік/міндетті және шарттық/ерікті ұжымдық лицензиялаудың арасындағы айырмашылық неде?

Әлемнің әртүрлі елдерінде құқықтарды ұжымдық басқаруға, оның ішінде мемлекеттік/міндетті ұжымдық басқару және келісімшарттық/ерікті ұжымдық басқару тәсілдері қолданылады. Негізгі айырмашылық-құқық табиғатында.

Құқық иеленушілерде лицензиялаудың айрықша құқық болған жағдайда барлық немесе құқық иеленушілердің көпшілігімен ерікті түрде берілген өкілеттіктер негізінде жүзеге асырылады. Қорғалатын туындыларды пайдалануға тыйым салуға болады. Лицензиялау құқықтарды ұжымдық басқарудың маңызды элементі болып табылады. Егер құқық иеленушілерге тек қана сыйақы алуға құқық берілсе, бұл еріксіз лицензиялаудың мәнін құраса, туынды құқық иеленушілердің келісімінсіз пайдаланылады, бірақ олардың әділ сыйақы алуға құқығы бар. Ұжымдық басқарма сыйақы алу және оны құқық иеленушілерге бөлу үшін қажет. Тәжірибе көрсеткендей, нақты елдің құқықтық, саяси, экономикалық және әлеуметтік болмыстарына, сондай-ақ халықаралық міндеттемелеріне қарай ұжымдық басқарудың әртүрлі жүйелері табысты қолданылуы мүмкін. Тиісті ҰБҰ жүйелерінің табиғаты да тарифтерге әсер етеді (кейде "лицензиялау схемалары" деп аталады). ҰБҰ тарифтерін келісу кезінде негізгі қағида айқын, объективті және ақылға қонымды өлшемдерді қолдану болып табылады. Берілетін лицензияның бағасы әділ және объективті болуы тиіс. ҰБҰ, мысалы, өздерінің тарифтік ұсыныстарының негіздемесі ретінде тиісті нарықтағы тиісті құқықтардың экономикалық құнын тәуелсіз зерттеу нәтижелерін беру ұсынылады. ҰБҰ берілетін лицензияның әділ құнын бағалау кезінде қажетті лицензиялық келісімшарттардың санын қысқарта отырып, пайдаланушыларға ұжымдық лицензиялау беретін құқықтар мен артықшылықтарды қоса алғанда, мәміленің барлық аспектілері ескерілуге тиіс.

86. Авторлық құқық туралы хабарлама дегеніміз не?

Авторлық құқық туралы хабарлама басқаларды тиісті туындының авторлық құқықпен қорғалатыны туралы хабардар ету үшін қызмет етеді, © символы көмегімен, онда латын әрпі "с" "copyright" дегенді білдіреді. Авторлық құқық туралы хабарлама алғаш рет "Авторлық құқық туралы" АҚШ заңымен енгізілді және Дүниежүзілік авторлық құқық туралы Конвенциямен қарастырылған. Берн конвенциясына сәйкес авторлық құқықтарды пайдалану және оларды жүзеге асыру қандай да бір формальдылықты орындауды талап етпейді; мұндай пайдалану және жүзеге асыру туындының шыққан елінде қорғалуға байланысты емес. Басқаша айтқанда, авторлық құқықты қорғау авторлық құқық туралы хабарлама сияқты формальдылықтарды орындауға байланысты емес және олар орындамаған жағдайда шектелмейді. Авторлық мәртебесі және құқық

иеленушілер туралы ақпаратты берудің практикалық артықшылықтарын ескере отырып, ағымдағы халықаралық тәжірибе туындыны авторлық құқық туралы хабарламаны сүйемелдеу, туындының авторлық құқықпен қорғалатынын анық көрсете отырып, құқық иеленушінің деректерін хабардар ету болып табылады. Сандық нысанда туындылар болған жағдайда бұл ақпарат олармен байланысты метадеректер көмегімен берілуі мүмкін.

87. Тауар таңбасы дегеніміз не?

Тауар таңбасы немесе бренд-бұл тауардың немесе көрсетілетін қызметтің шығу тегін көрсету үшін пайдаланылатын белгі. "Тауар таңбасы" және "бренд" терминдері әртүрлі көзқараспен бірдей құбылысты сипаттайды.

Біз "тауар таңбасы" терминін құқықтық сипаттамалар туралы айтқан кезде, ал "бренд" термині —маркетинг туралы әңгіме болған кезде пайдаланамыз. Тіркелген тауар таңбасы құқықтық қорғауды пайдаланады. Тауар таңбасы бренд бола алады және жаңа айқын бірлестіктерді туындағаннан кейін ғана тұтынушыларға осындай ретінде ықпал ете алады, тұтынушылар кеңінен таратады және қабылдайды. Мықты бренд құру үшін оның құқықтық қорғалуын қамтамасыз ету қажет. Әлемнің көптеген елдерінде тіркелген тауар таңбаларын қорғау жүйесі қабылданған; тіркелмеген тауар таңбалары аз көлемде қорғалған. Тіркелмеген таңба танымал болған кезде, ол қол сұғушылық объектісі болуы мүмкін. Бұл кезеңде құқық бұзушылармен күресу қиынға түседі.

88. Тауар таңбасы және фирмалық атау арасындағы ерекшелік неде?

Фирмалық атау бір коммерциялық кәсіпорынды екіншісінен ажырату үшін қызмет етеді. Тауар таңбасы бір коммерциялық кәсіпорынның тауарларын немесе қызметтерін басқа коммерциялық кәсіпорынның тауарларынан немесе қызметтерінен ажырату үшін қызмет етеді. Фирмалық атаулар мен тауар таңбалары коммерциялық кәсіпорындарды белгілеу үшін пайдаланылады, бірақ бұл ретте олар ұсынатын тауарларды немесе қызметтерді әрқашан бірдейлендірмейді. Шекара қызмет көрсетумен айналысатын компаниялар туралы сөз болған кезде, өйткені фирмалық атау бір мезгілде қызметтің атауы болып табылатындықтан, тауарлар жағдайында кәсіпорынның атауы мен нақты тауарды белгілеу үшін пайдаланылатын тауар белгісі әдетте сәйкес келмейді. Компанияның корпоративтік брендинггі мен беделі тұрғысынан алғанда, осы ұғымдар арасындағы айырмашылық елеулі емес, өйткені тауар таңбалары мен фирмалық атаулар компанияның жақсы атын білдіреді. Іс жүзінде кейбір компаниялар бір сөзді тауар таңбасы

ретінде және фирмалық атау ретінде қолданады. Мысалы, HAIER тобы өзі өндіретін тоңазытқыштарды белгілеу үшін "HAIER" атауын пайдалану құқығын қорғауды қамтамасыз ететін сауда белгілеріне де ие. Бұл тәжірибе қызмет көрсету саласында ерекше таралған.

Мысалы, Quanjude сөзі бір мезгілде China Quanjude Group компаниялар тобының фирмалық атауы, қытай мейрамханасының атауы, оның танымал құрылған үйрек және оларға көрсетілетін банкет қызметінің тауарлық таңбасы болып табылады.

89. Тауар таңбасы ретінде пайдалану дегеніміз не?

Тауар таңбасы-тауардың шығу тегін көрсету үшін пайдаланылатын белгі. Тауар таңбасы ретінде пайдалану деп тауардың шығу тегін көрсететін жерлерде, мысалы тауардың өзінде, бума немесе ыдыста, жарнамада және т. б. таңбаны орналастыру түсініледі. Мысалы, Ұлы Қытай қабырғасы, ежелгі қорғаныс құрылысы, бүгінгі күні Қытайдың символына айналды. Көптеген компаниялар (майлау материалдарын, компьютерлерді, автомобильдерді, шараптарды және басқа да тауарларды өндірушілер) "Great Wall" (Ұлы Қабырға) деген сөздермен тауар таңбалары тіркейді. Егер "Ұлы қабырға" атауы көрсетілген тауарларда орналастырылса немесе жарнамада көрсетілсе, ол осы тауарларды сататын әртүрлі компанияларды көрсетеді және тауар таңбасы ретінде пайдаланылады. Ал мәтінде, мысалы, «Ұлы Қытай қабырғасында бірде-бір рет болмаған адам ер адам болып саналмайды» деген ұғым, «Ұлы Қытай қабырғасы» сөйлемі ол қандай да бір компанияның тауарлық таңбасын емес, атақты қытайлық қорғаныс құрылысын білдіреді.

Осылайша, мәтінде "Ұлы Қытай қабырғасы" сөйлемін пайдалану тауар таңбасы ретінде пайдалану болып табылмайды, демек, тауар таңбасына айрықша құқықтарды бұзбайды.

90. Тіркелген тауар таңбалары қандай түрлерге бөлінеді?

Таңбаны таңбалау үшін пайдаланылатын объектіге байланысты тіркелген тауар таңбаларын көрсетілетін қызметтерді анықтау үшін тауарларды және таңбаларды қамтамасыз етуді белгілеу үшін тауар таңбаларына бөлуге болады. Мысалы, джинстерді таңбалауға арналған Levis белгісі тауар таңбасы, ал әуе тасымалы қызметтерін көрсетуге арналған Air China белгісі қызмет көрсету белгісі болып табылады. Тауар таңбалары қызмет көрсету белгілерінен бұрын пайда болған. Өткен жылы кәсіпорындар өз кеңселері арқылы қызмет көрсетті, оларды фирмалық атаулар бойынша тануға болады. Тауарлар бүкіл әлем бойынша сатылды және оларды тауар таңбаларымен белгілеу керек еді. Осы себепті 1883 жылы қабылданған Париж конвенциясында көзделген жалпыға белгілі тауар таңбаларын қорғау бастапқыда тек тауар таңбаларына ғана емес, қызмет көрсету таңбаларына

ғана таралды. Тіркелген тауар таңбаларында екі ерекше түрі бар: ұжымдық белгілер мен сертификаттау белгілері. Ұжымдық белгілер Париж конвенциясына сәйкес қорғалады, ал сертификаттық белгілер онда тікелей аталмаған. Ұжымдық белгілер топ мүшелерінің пайдалануы үшін топтың, қауымдастықтың немесе басқа ұйымның атына тіркеледі. Сертификаттау белгісін нақты тауарда немесе қызметтерде белгілі бір қасиеттердің болуын сертификаттай алатын ұйым бақылайды.

Егер тұлға ұсынатын тауар немесе қызмет сертификаттаушы органмен (немесе сертификаттық таңбаның иесі) белгілеген стандарттарға сәйкес келсе, мұндай тұлғаға оның тауарының немесе қызметінің сапасын "сертификаттау" үшін сертификаттық таңбаны пайдалануға рұқсат етіледі.

91. Жалпыға белгілі тауар таңбасы дегеніміз не?

Жалпыға белгілі тауар таңбалары ұғымы Париж конвенциясында алғаш рет айтылады, алайда онда оның нақты анықтамасы келтірілмейді. ЗМҚСАК бойынша келісім тауар таңбаларынан басқа қызмет көрсету таңбаларын қоса алғанда, жалпыға белгілі тауар таңбалары ұғымын кеңейтеді, сонымен қатар жалпыға белгілі тауар таңбасының анықтамаларын қамтымайды.

"Жалпыға белгілі тауар таңбасы" термині тұтастай алғанда нарықта жақсы беделге ие және тұтынушылардың тиісті сегментіне өте жақсы танымал белгіні білдіреді. Тауар таңбалары туралы заңнамаға сәйкес жалпыға белгілі тауар таңбалары әдеттегі тауар таңбаларына қарағанда күштірек қорғалады. Көптеген елдер тауар таңбасын тіркеген жағдайда ғана қорғауды ұсынады. Егер олар пайдалану нәтижесінде белгілі бір ықпал етпесе, тіркелмеген тауар таңбалары заңмен қорғалмаған. Алайда жалпыға белгілі тауар таңбасын қорғау тіркеуге байланысты емес. Оның үстіне, жалпыға белгілі тауар таңбасын қорғау көлемі әдеттегі тауар таңбаларын қорғау көлеміне қарағанда кең. Мысалы, А компаниясы алкогольсіз сусындар үшін Red Bull тауар таңбасын тіркеді, ал Б компаниясы бұл тауар белгісін улы химикаттар үшін пайдаланады. Алкогольсіз сусын улы химикаттардан айтарлықтай айырмашылығы болғандықтан, Б компаниясының іс-әрекеті А компаниясының тауар таңбасына құқығын бұзбайды. Бірақ егер А компаниясының тауар таңбасы жалпыға белгілі болса, оны улы химикаттар үшін пайдалану адамдарға әсер етуі мүмкін, ал А компаниясының сусыны улы химикаттардың дәмі бар, бұл А компаниясының мүдделеріне зиян келтіреді. Бұл жағдайда Б компаниясының іс-әрекеті, ең алдымен, А тауар таңбасының беделін бұзады және осылайша, А компаниясының тауар таңбасына құқықтарды бұзады. Тауар таңбасының танылу дәрежесін бағалау кезінде барлық тұтынушылар емес, тек мақсатты сегменті ескерілетінін атап айту қажет. Көптеген өнімдер ерекше тұтынушыларға ие.

Мысалы, мамандандырылған спорттық жабдықтардың кейбір брендтері тек тиісті спортпен шұғылданатын және одан алыс адамдарға таныс емес тұтынушыларға ғана белгілі. Бұл брендтерді білмеу тауар таңбалары жалпыға мәлім емес дегенді білдірмейді. Осылайша, тауар таңбасының танымалдығын анықтау кезінде нысаналы топтарға жататын тұтынушылардан ғана сұраған жөн.

92. Тауарларды тіркелген тауар таңбасымен қорғау міндетті ме?

Тауар таңбасын тіркеу оны пайдаланудың міндетті шарты болып табылмайды. Дегенмен, тіркелмеген тауар таңбаларын пайдалану елеулі құқықтық тәуекелдерге әкеп соғады. Көптеген елдерде тауар таңбаларына құқықтар бірінші өтінім беруші қағидаты бойынша беріледі. Яғни, тауар таңбасына айрықша құқықты таңбаның нақты пайдаланылуына қарамастан өтінім берген бірінші адам алады. Егер компания тіркелмеген тауар таңбасын пайдаланса, оны басқа біреу тіркейтін тәуекел бар. Бұл жағдайда компания өзінің тауар таңбасын тек бастапқы пайдалану көлемінде оны кеңейту мүмкіндігінсіз пайдалана алады. Бұдан басқа, егер ұқсас таңбаларды мұқият іздеу жүргізілмесе, тіркелмеген тауар таңбасы басқа біреуге тиесілі тіркелген тауар таңбасына ұқсас немесе ұқсас болуы мүмкін, бұл үшінші тұлғалардың тауар таңбаларына құқықтардың бұзылу қауіпін туындатады. Тіркелмеген тауар таңбасының негізінде жалпыға белгілі бренд құру күш пен қаражатты едәуір салуды талап етеді. Тіркеу жағдайында тіркелуші өзінің тауар таңбасын пайдалануға айрықша құқық алады және тауар таңбасына өз құқықтарының тұрақтылығына сенімді болуы мүмкін, себебі ешқандай басқа ұйым, жеке тұлға немесе тұлғалар тобы оны рұқсатсыз пайдалана алмайды.

93. Тауар таңбасының айыру қабілеті дегеніміз не?

Тауар таңбасының айыру қабілеті-тауар таңбасы бойынша тауардың немесе қызметтің шығу тегін белгілеуге мүмкіндік беретін ерекшелік белгілері. Егер белгі тауардың шығу тегін анықтауға мүмкіндік бермесе, ол тауар таңбасының функциясын орындамайды. Тауар таңбасын сатып алу марафондық жүгіріске ұқсайды. Стартта біраз артықшылыққа ие болу маңызды, бірақ қашықтықтан шықпау маңызды. SONY, Haier және Kodak сияқты компаниялар ойлап тапқан неологизмдер Apple, Shell, Amazon және т. б. сияқты қазіргі сөздерге қарағанда, өз-өзінен ерекшеленетін қабілетке ие. Алайда, Apple тауар таңбасы өзінің брендімен жұмыс істеу маңыздылығын дәлелдеп, үлкен танымалдыққа ие болды. Егер тауар таңбасын құру кезінде қате жіберілсе, мысалы, тауар таңбаларын тіркеу туралы тыйым салу ережесі бұзылса, сіз марафонға қатысудан шығып қаласыз. Мысалы, егер логотип мемлекеттің елтаңбасына өте ұқсас болса, оны тіркеуден бас тартылады. Егер бақытты кездейсоқ болса да, оны тіркесе де, тіркеу жарамсыз деп жарияланады. Мұндай тауар таңбасы жөнделетін ескі автомобильге ұқсас

келсе және жөндеуге келмейтін және кез келген сәтте сынуы мүмкін. Тауар таңбасының айыру қабілеті өзі белгілейтін тауарлармен және қызметтермен байланысты екенін атап өткен жөн.

Мысалы, Apple тауар таңбасы, әрине, компьютерлер мен ұялы телефондарды таңбалау үшін пайдалану кезінде айырмашылық қабілеті бар, бірақ шырынды пайдаланған жағдайда бұл қасиеттен айырылған, өйткені адамдар Apple алма шырынын білдіреді деп ойлайды.

94. Туған атауы дегеніміз не?

Тауар таңбалары туралы заңнама контекстіндегі тектік атау заң немесе жалпы қабылданған пайдалану күшіне байланысты тектік болған өнімнің атауын білдіреді. Термин тектік болып табылатындығын айқындау кезінде ұлттық және (немесе) салалық стандарттар ескеріледі. Егер тұтынушылардың нысаналы сегменті тауарлардың кластар атауын белгілей алады деп есептесе, оны жалпы қабылданған тұтыну нәтижесінде белгілі болған тектік атау деп санау керек. Қарастырылып отырған атау анықтамада немесе сөздікте кәсіби өнімнің атауы ретінде көрсетілген факт, терминнің жалпы қабылданған пайдалану салдарынан туыстық сипатқа ие болғанын немесе жоқ болғанын анықтаған кезде анықтамалық ақпарат ретінде пайдаланылуы мүмкін. Тектік атауы-тауардың шығу тегін анықтауға мүмкіндік бермейтін белгілі бір тауар түрінің жалпы атауы. Ол тауар таңбасы ретінде қорғала алмайды, өйткені айырмашылық қабілеті жоқ. Саудада егер тауар таңбасының иесі тауар атауы ретінде өзінің тауар таңбасын пайдаланған жағдайда, онда бәсекелестер оның үлгілеріне ілесе және өз тауарларын осы тұлғаның тауар таңбасына атай бастайды. Егер тауар таңбасының иесі оған өз құқықтарын қорғау үшін күш салмаса, белгі тауар класының тектік атауына айналуы мүмкін.

Осы сәттен бастап тауар таңбасы өзінің негізгі функциясын тауардың шығу тегін көрсету бойынша жоғалтады, демек, тауар таңбасы ретінде бұдан былай пайдалана алмайды.

95. Тауар таңбаларында қандай элементтер қолданылуы мүмкін?

Тауар таңбасы адамның сезімдері арқылы тауардың шығу тегін анықтауға көмектеседі. Адамдар хабарламаларды көз, құлақ, мұрын және басқа органдармен, бірақ негізінен көзбен деп санайды. Іс жүзінде көруге болатын ең көп таралған тауар таңбалары. ЗМҚСАК жөніндегі келісімге сәйкес мүше мемлекеттер тіркеу келісімшарты ретінде белгілерді көзбен шолып қабылдау талабын қоя алады.

Визуалды қабылданатын тауар таңбасы ретінде пайдаланылуы мүмкін элементтерге сөздер, әріптер, сандар, бейнелеу элементтері мен түстері

жатады. Әрине, тауар таңбасы осындай екі немесе одан да көп элементтен тұруы мүмкін.

Мысалы, Microsoft корпоративтік тауар таңбасы сөз бен бейнеден тұрады.

Тауар таңбасы ретінде тіркеуге болатын элементтерді сипаттау кезінде ЗМҚСАК бойынша келісімде көлемді (үш өлшемді) белгілер айтылмайды. Алайда Еуропалық Одақ (ЕО), Қытай және АҚШ сияқты көптеген елдер мен аумақтар олардың тауар таңбалары ретінде тіркеуге рұқсат береді. Көлемді тауар таңбаларының белгілі мысалдары-"Кока-кола" шыны бөтелкесі, Ferrero Rocher шоколад кәмпиттерінің сыртқы түрі және Zippo оталдыру нысаны болып табылады. Іс жүзінде көлемді тауар таңбаларын сараптау кезінде көбінесе қатаң талаптар қойылады, ведомство көлемді тауар таңбаларының ұзақ уақыт бойы пайдаланылғандығы және айырым қабілетін алғандығы туралы дәлелдемелерді талап ете алады. Дыбыстық тауар белгісі сияқты дәстүрлі емес белгінің артықшылығы, ол тұтынушыларға психологиялық кеңестер жібереді. Көптеген үлкен компанияларының бірегей дыбыс белгілері бар. Мысалы, көптеген тұтынушыларға Metro-Goldwyn-Mayer фильмдерінің басында және Motorola компаниясының Hello Moto дыбысы естілгені мәлім. Танымал дыбыстық тауар таңбалары Қытайда, ЕО және оның мүше мемлекеттерінде, сондай-ақ АҚШ-та бар. Хош иісті тауар таңбалары сирек қолданылады (иіс сезу арқылы қабылданады). Мысалдардың бірі-1990 жылы АҚШ патенттер және тауар таңбалары жөніндегі ведомствоның тауар таңбаларына байланысты даулар мен апелляцияларды қарау жөніндегі кеңеспен мақұлданған OSEWEZ компаниясының плюмерия иісімен кестелеуге арналған жіп.

96. Кейбір таңбалар тауар таңбалары ретінде неге тіркеле алмайды?

Тауар таңбалары тұтынушылар мен өндірушілер арасындағы көпір болып табылады, тұтынушыларға өнім мен оның шығу тегі арасындағы қауымдастықты орнатуға және олар сатып алғысы келетін тауарларды дұрыс таңдауға көмектеседі. Алайда, елдің атауына немесе мемлекеттік елтаңбаға ұқсас тауар таңбасы тауарлардың шығу тегін көрсете алмайды, бірақ тіпті тауарлардың немесе қызметтердің шығу тегіне қатысты жаңылыстыруға және елдің қадір-қасиетіне нұқсан келтіруі мүмкін. Басқа адамдардың сенімін қорлайтын немесе нәсілдік кемсітуді насихаттайтын белгі де тауар таңбасы ретінде пайдаланыла алмайды. Бұдан басқа, анық асыра жіберілген немесе жаңылыстыратын хабарламаларды тауар таңбасы ретінде тіркеуге жатпайды, мысалы, оттықтарға қатысты пайдаланылатын "таза платина" деген сөйлем тұтынушыларда оттықтың таза платинадан жасалғаны туралы жалған әсер қалыптастырады.

97. Тауар таңбаларына құқықтарды қорғау көлемі қалай анықталады?

Тауар таңбасы екі бөліктен тұрады: таңбалар мен тауарлар немесе ұсынылатын осы тауарлармен көрсетілетін қызметтер. Мысалы, компьютерлерге қатысты қолданылатын Apple тауар таңбасы және смартфондарға арналған Apple тауар таңбасы - бұл екі түрлі тауар таңбалар. Тауар таңбасын тіркеуге өтінім берген кезде өтінім беруші таңба мен тауарлар немесе олармен белгіленетін қызметтер таңдауға тиіс. Алайда, тауар таңбасын қорғау фото туралы куәлікте көрсетілген таңбамен және тауарлармен шектелмейді: Getty Images / Nikada зияткерлік меншік негіздері: тауар таңбасын тіркеу оқушыларға арналған сұрақтар мен жауаптар; егер оны тиісті түрде ұқсас тауар таңбаларына таратпаса, мұндай қорғауды оңай айналып өтуге болады. Мысалы, OLAY және OKLY таңбалары adidas және odidas белгілері сияқты өте ұқсас. Демек, олар тұтынушыларды жаңылыстыруы мүмкін. Басқа мысал қарастырайық: минералды және асханалық газдалған су (көмірқышқыл газы қосылған қарапайым су) сусындарға жатады, бірақ егер минералды су үшін тіркелген тауар таңбасын асханалық суға орналастырылатын болса, оларды шатастыруға оңай. Екі тауардың ұқсастық дәрежесін бағалау үшін таңбаларды тіркеу үшін тауарлар мен қызметтердің халықаралық жіктемесі (Ницца келісімі) кеңінен қолданылады.

98. Тауар таңбасы бар тауар таңбаларына құқықты бұзатынын қалай анықтауға болады?

Тауар таңбасына құқықтарды бұзу фактісін айқындау кезінде екі аспектісі ескеріледі: (1) екі таңба арасындағы және олар белгіленетін тауарлар арасындағы ұқсастықтар және (2) шатарудың туындау ықтималдығы. Егер "Полярлық аю" ұқсас екі тауар таңбасы бар болса және олардың біреуі кір жуғыш ұнтақ үшін, ал екіншісі тоназытқыштар үшін қолданылады, тұтынушылар оларды шатастырады, себебі бұл әртүрлі тауарлар. Бұл екі тауар таңбалары бейбітті қатар өмір сүре алады. Мысалы ұялы телефондарды таңбалау үшін пайдаланылатын Huawei және Apple әртүрлі екі тауар таңбалары атап айтқанда, ұялы телефондар сондай-ақ бір-бірінің құқықтарын бұзбайды. Екі тауар таңбасының ұқсастығын бағалау кезінде "тұтынушылардың тиісті тобының жалпы зейінділігі", "тұтас қабылдау" және "оқшауланған салыстыру" стандарттары пайдаланылады. Осы тәсіл шеңберінде тұтынушылардың сатып алу процесі шын мәнінде модельденеді. Мысалы, тұтынушылар супермаркетте сүйікті брендтердің тауарларын сатып алғысы келген кезде, олар әдетте көру жадына сүйеніп, оларды іздейді.

Мұндай тауарды таба отырып, тұтынушылар оны қосымша зерттеусіз сатып алу үшін себетке салады. Әр түрлі тауарлардың тұтынушылары әртүрлі санаттағы адамдарға жатады және әр түрлі дәрежедегі зейінді көрсетеді. Мысалы, жоғары біліктілігі бар медициналық жабдықтарды сатып алушылар, әдетте, және зергерлік бұйымдарды сатып алушылар бірінші қажеттілік өнімдерін сатып алушыларға қарағанда анағұрлым мұқият болады. Тауарлар арасындағы ұқсастықты айқындау кезінде пайдалану, өнеркәсіптік секторды, сату арналары мен тауарларды тұтынушылар мақсаттарының функциясы ретінде мынадай факторларды ескеру қажет. Кока-кола және минералды су сусындарға жатады және әдетте супермаркетте бір сөреде тұрады-бұл ұқсас тауарлар. Тауарлардың екі түрін салыстыру үшін тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің Ницца жіктемесін пайдалану өте ыңғайлы. Алайда, егер тұтынушылардың пікірінше, екі өнімнің бір-бірімен байланысты екенін жеткілікті дәлелдемелер болса, онда бұл фактор Ницца жіктемесіне қарағанда үлкен салмақты болуы мүмкін.

99. Ницца жіктеуі дегеніміз не?

Тауар таңбаларын тіркеу үшін тауарлар мен көрсетілетін қызметтерді жіктеу мақсатында 1957 жылғы 15 маусымда Ниццада, Франция, 1961 жылғы 8 сәуірде күшіне енген Ниццалық келісімге қол қойылды. Ницца жіктемесіне сәйкес тауарлар 34 — сыныпқа, ал көрсетілетін қызметтер 11-сыныпқа бөлінеді, бұл тауар таңбаларын іздеуді және оларды басқаруды жеңілдетеді. Кейбір елдерде, мысалы, Қытай мен Жапонияда сыныптар топтарға бөлінген. Топтар, әдетте, ұқсас сипаттағы тауарлардан тұрады және бұл өтініш берушілерге олардың арасында жалпы және осындай тауарлар үшін қорғау көлемі көзделгенін неғұрлым интуитивті түсінуге көмектеседі. Мысалы, Ницца жіктемесінің (2017 ж.) 11-редакциясына негізделген ұқсас тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің қытайлық кестесі "киім, аяқ киім, бас киім" 25 класындағы ұқсас тауарлардың 13 тобын қарастырады. 2501 "киім" тобына ондаған тауарлар, оның ішінде "250010 жұмыс комбинезондары", "250010 жұмыс киімі", "250034 свитерлер", "250034 пуловерлер", "250042 жейделер", "250044 қысқа жеңді жейделер" және "250045 киім" жатады. Өтінім бере отырып, өтінім беруші "киім" тобының немесе "киім, аяқ киім, бас киімдер" сыныбының атауы емес, нақты тауардың атауын көрсетуі тиіс.

100. Тауар таңбаларын тіркеу принципі неде?

Тауар таңбаларының басты рөлі өндірушілер мен тұтынушылар арасындағы байланыс құралы ретінде тіркеу нәтижесінде емес, пайдалану процесінде іске асырылады.

Тауар таңбасы тауардағы немесе оның бумасында не тауардың жарнамасында пайдаланылуы мүмкін. Көптеген компаниялардың пікірінше, ауқымды жарнамалық кампаниялар олардың тауар таңбаларының байқалуын арттырудың маңызды тәсілі болып табылады. Егер тауар таңбаларын пайдалану соншалықты маңызды болса, неге өтінім беруші көптеген елдердің тауар таңбалары туралы заңнамасына сәйкес бірінші принципі бойынша емес, ал тауар таңбасының иесі әдетте бірінші пайдалану принципі бойынша анықталады? Тауар таңбасының иесін бірінші өтініш берушінің қағидаты бойынша анықтау бұрын пайдаланушылардың мүдделеріне қарамастан икемділіктен айырылғаны көрінуі мүмкін, алайда бұл тәсіл даулар туындаған жағдайда тауар таңбаларын басқаруды және сот ісін жүргізуді жеңілдете отырып, тауар таңбасына құқық иесін анықтау үшін нақты стандарттарды көздейді. Бірінші пайдалану принципі, керісінше, бұрын пайдаланушылардың құқығын сақтауға мүмкіндік береді, бірақ иесінің анықтауын қиындатуы мүмкін. Дау туған жағдайда тергеу мен дәлелдемелерді жинау қиын болуы мүмкін. Тауар таңбаларына құқықтардың тұрақтылығы болмаған жағдайда кәсіпкерлер өз тауар таңбаларын жылжытуға қаражат салғысы келмейді. Тұтастай алғанда, бірінші өтініш берушінің қағидаты бірінші пайдалану қағидаттарына қарағанда неғұрлым қолайлы және әлемнің көптеген елдерінің көпшілігімен қабылданған.

101. Формалды талаптарға және мәні бойынша сәйкестік мәніне тауар таңбасына сараптама дегеніміз не?

Тауар таңбалары жөніндегі ұлттық ведомстволар тауар таңбаларын тіркеуге арналған өтінімдерді сараптауға екі тәсілді қолданады: мәні бойынша сараптама және формальды сараптама. Мәні бойынша сараптама қолданылатын елдерде тауар таңбалары жөніндегі ведомство өтінімді формальды да, маңызды да талаптарға сәйкестігіне сараптама жүргізеді. Егер өтінім тіркеу талаптарына сәйкес келсе, ол тіркеуге мақұлданады; олай болмаған жағдайда өтінім қабылданбайды. Формальды сараптама қолданылатын елдерде тауар таңбалары жөніндегі ведомство өтінім материалдарының формальды аспектілеріне және рәсімдік мәселелерге басты назар аударады. Егер өтініш беруші формальды талаптарды орындаған болса, тіркеу жүргізіледі. Тіпті мәні бойынша сараптама пайдаланылатын юрисдикцияларда да ол әртүрлі көлемде жүргізіледі. Қытай, Жапония және АҚШ сияқты кейбір елдерде тауар таңбалары жөніндегі органдар өтінімнің қандай да бір тыйым салу ережелерін бұзбайтынын және тіркелген тауар таңбасына қандай да бір ерте құқыққа қайшы келмейтінін анықтау үшін тауар таңбасын тіркеуге арналған өтінімнің барлық аспектілеріне сараптама жүргізеді. ЕО және оның мүше мемлекеттері сияқты әлемнің басқа бөліктерінде ведомстволар тауар таңбасын тіркеуге арналған өтінімнің тыйым салу ережелеріне сәйкестігін ғана тексереді.

102. Тауар таңбасын тіркеуге қарсы және тіркеуді жарамсыз деп тануға қарсылықтар жүйесі қандай?

Көптеген елдерде тауар таңбасын тіркеуге арналған өтінімнің ресми сараптамасы аяқталғаннан кейін және тіркеу алдында өтінімнің жариялануы жүргізіледі. Егер біреу өтінімнің тауар таңбалары туралы заңнаманың қандай да бір тыйым салу ережелеріне не оның өз құқықтары мен мүдделеріне қайшы келетінін байқаса, мұндай тұлға тауар таңбасын тіркеуге кедергі жасау үшін қарсылық білдіре алады. Егер мүдделі тұлға қарсылықтарды беру мерзімін өткізіп алса және тауар таңбасы сәтті тіркелсе, ол тіркеуді жарамсыз деп тануға өтінім бере алады. Тауар таңбасына құқықтарды қорғау тұрғысынан тіркеуге қарсылық беру тіркеуді жарамсыз деп тану туралы талап-арызға қарағанда әлдеқайда тиімді. Қарсылықтар беру рәсімі шеңберінде қарсылас тарап неғұрлым тиімді жағдайда болады, өйткені тауар таңбасын тіркеуге өтінім әлі қанағаттандырылмаған. Тіркеуді жарамсыз деп тану туралы талап тіркелгеннен кейін тауар таңбасына құқықтарды даулауды білдіреді. Мұндай талап қанағаттандырылғанға дейін тиісті тауар таңбасы жарамды деп есептеледі. Сонымен қатар, тіркеуді жарамсыз деп тану сот қадағалауы тәртібімен тексеруге жатады, соның нәтижесінде процесс ұзаққа созылады.

103. Тауар таңбалары мәселелері жөніндегі мүдделер өкілдігі дегеніміз не?

Өтініш беруші тауар таңбасын оның атынан тіркеуге өтінім беру үшін тауар таңбалары жөніндегі агенттікті (немесе сенім білдірілген адамды) тарта алады. Тауар таңбасын тіркеуге арналған өтінімді ресімдеу көп уақыт (көбінесе бір жылдан артық уақыт кетеді) алады, күрделі құқықтық және рәсімдік талаптарды орындауды талап етеді және көптеген күтпеген кедергілермен байланысты болуы мүмкін, бұл міндетті орындау үшін заңнамада көзделген тиісті рәсімдер мен процестерді білу талап етіледі. Тиісті тәжірибеге ие, тауар таңбалары мен сот процедуралары мен ережелерін сараптауда білетін тауар таңбалары жөніндегі агенттік жағдайды дәл бағалай алады және клиентке туындаған мәселелерді шешуге көмектесе алады. Бұдан басқа, көптеген елдерде өтінім беруші ведомствода мүддесін білдіру үшін сенім білдірілген адамды тарту, өтінім беруші өтінім берген елде тұрмайтын немесе кәсіпорындары жоқ және оның ресми хабарламалар алу үшін мекенжайы жоқ жағдайларда міндетті болып табылады.

104. Байланысты тауар таңбалары дегеніміз не?

Тауар таңбасын қорғау көлемі белгімен де, сол сияқты ол белгілейтін тауарлар мен көрсетілетін қызметтермен де айқындалады. Тауар таңбасын

қорғау көлемін кеңейту және басқаларға оның беделіне басуға кедергі жасау үшін өтініш беруші ұқсас таңбаларға өтінім бере алады және сұралып отырған қорғау көлеміне көбірек тауарларды енгізе алады. Ұқсас немесе ұқсас тауарлар үшін тауар таңбасының иесі тіркеген ұқсас тауар таңбаларының тобын немесе бірқатар ұқсас тауар таңбаларын байланыстырылған белгілер деп аталады. Мысалы, 娃哈哈 өзінің тауар таңбасын қорғау үшін, China Wahaha Group тобы, сондай-ақ 哈哈娃, 娃娃哈, 哈哈娃, 笑哈哈, WАНАНА и WA HA HA тауар таңбаларын да тіркеді.

105. Қорғаныш тауар таңбалары дегеніміз не ?

Қорғау тауар таңбалары-тауар таңбасының иесі бірнеше кластағы тауарлар немесе қызметтер үшін тіркейтін бірдей тауар белгілері. Жебелерден қорғайтын қалқан сияқты, тауар таңбаларын қорғау бұзушылықты болдырмау мақсатында тауарлар мен қызметтер шеңберін кеңейту үшін пайдаланылады. Мысалы, Lenovo қытай тобы барлық тауар және көрсетілетін қызметтер кластары үшін LENOVO тауар таңбасын тіркеді. Тауар таңбасының иесі оны пайдалануға міндетті. Егер тауар таңбасы қатарынан үш жыл бойы пайдаланылмаса, ол жойылуға тиіс. Көптеген елдерде, Қытайды қоса алғанда, байланысты және қорғау тауар таңбаларын жою қауіпі бар. Егер тауар таңбасының иесі өзінің негізгі тауар таңбасын ғана пайдаланса, байланысты және қорғау тауар таңбалары пайдаланылмау себебі бойынша жойылуы мүмкін. Алайда біреу күшін жою туралы талап бергенге дейін және мұндай талап қанағаттандырылғанға дейін осы тауар таңбаларының барлығы күшінде қалады. Қорғау тауар таңбалары -бұл іс жүзінде тауар таңбасының иесіне қосымша ақша үшін қауіпсіз аймақтың шекарасын нығайтуға мүмкіндік беретін стратегия.

106. Тауар таңбаларын қорғаудың қолданылу мерзімі қандай?

ЗМҚСАК бойынша келісімге сәйкес тауар таңбасын қорғау мерзімі жеті жылдан кем болмауы тиіс; ең көп таралған тіркеу мерзімі - 10 жыл.

Сонымен қатар, тіркелген тауар таңбасының қолданылу мерзімі шексіз рет ұзартылуы мүмкін. Патенттер мен тауар таңбалары өнеркәсіптік меншікке жатса да, тауар таңбаларының қолданылу мерзімі ұзартылуға жатады, ал патенттердің қолданылу мерзімі — жоқ. Тауар таңбалары шын мәнінде коммерциялық белгілер болып табылады, олардың құндылығы коммерциялық қызметте пайдалану нәтижесінде туындайтын беделден шығады. Егер тауар таңбасын тіркеуді ұзарту мүмкіндігін қарастырмаса, қолданылу мерзімі аяқталғаннан кейін қорғау алынып тасталады және тауар таңбасының иесі оған салынған қаражатты жоғалтады. Бұдан басқа, бұл нарықта шатыстыруға алып келеді, өйткені тұтынушылар бұрын таныс брендтердің тауарларын сатып ала алмайды. Патенттелген өнертабыс-бұл

зияткерлік жетістік, оның құндылығы өнертапқыштың шығармашылығынан шығады, бұл ретте техникалық міндетті шешімдерінің саны көбінесе шектеулі. Егер патенттерді бірнеше рет ұзартуға болатын болса, бұл құқық иеленушіге белгілі бір технологияны шексіз уақыт кезеңіне монополизациялауға мүмкіндік беретін еді, бұл ғылыми-техникалық прогресті тежейді және қоғамдық мүдделерге зиян келтіреді.

107. Тауар таңбасының иесі оны неге пайдалануға міндетті?

Егер патент иесі, яғни өнеркәсіптік меншік өз патентін пайдаланбаса немесе жеткілікті түрде белсенді пайдаланбаса, мәжбүрлеу лицензияларына қажеттілік туындауы мүмкін, алайда бұл өнертабыстан құқықтық қорғауды алып тастауға әкеп соқпайды. Екінші жағынан, тауар таңбасының иесі оны пайдалануға міндетті. Егер тауар таңбасы қатарынан үш жылдан артық пайдаланылмаса, оның күші жойылуы мүмкін. Тауар таңбасының қызмет ету мерзімі оны пайдалануға байланысты. Егер ол туралы ұзаққа ұмытылып кетсе, ол тауарлардың немесе қызметтердің шығу тегін белгілеу функциясын жоғалтады. Құқық тұрғысынан мұндай тауар таңбасы қызмет жасауды жалғастырады, бірақ іс жүзінде ол қызмет атқармайды. Бұдан басқа, өтінім берушілер жақсы дыбысталады, есте қалатын және танымал тауар белгілерін таңдауға ұмтылады. Өкінішке орай, мұндай атаулардың саны шектеулі, сондықтан ұзақ уақыт пайдаланылмайтын тауар таңбаларын қоспағанда, тауар таңбаларының тізілімін тазалау және осылайша тауар таңбаларын тіркеу жөніндегі ресурстарды оңтайландыру қажет.

108. Қандай ерте құқықтар тауар таңбаларына құқықтармен қақтығысқа түсе алады?

Құқықтық жүйеде әр түрлі құқықтар жиі бір-бірімен қақтығысады, және тауар таңбаларына құқықтар ерекшелік болып табылмайды. Тауар таңбаларына құқықтар ерте авторлық құқықтармен, фирмалық атауларға, өнеркәсіптік үлгілерге, атқа немесе сырт келбетке құқықтармен қақтығысқа түсуі мүмкін. Тауар таңбасы тауардың шығу тегін көрсетеді, ал фирмалық атау белгілі бір кәсіпорынды білдіреді, бұл ретте олардың екеуі де коммерциялық белгілер болып табылады. Егер біреу тауар таңбасы ретінде жалпыға белгілі компанияның фирмалық атауын тіркеуге тырысса, мысалы R&G, ол R&G фирмалық атауының құқығын бұзады. Тауар таңбасын жасау үшін пайдаланылуы мүмкін бейнелеу элементтері мен музыка авторлық-құқықтық қорғау объектілері болып табылады. Егер сіз авторлық құқықпен қорғалатын өнер туындысын немесе музыканы тауар таңбасы ретінде тіркесеңіз, сол арқылы бұрынғы авторлық құқықтарды бұза аласыз. Тауар таңбасы көлемді белгі болуы мүмкін, ал эстетикалық тартымдылыққа ие

және өнеркәсіпте пайдаланылуы мүмкін өнеркәсіптік үлгілер көбінесе көлемді болады. Сондықтан да тауар таңбасына құқықтар өнеркәсіптік үлгіге ерте құқықтарға қайшы келуі мүмкін. Атауы мен сырт келбетіне құқықтар жеке құқықтарға жатады. Іс жүзінде, егер әйгілі адамдардың аттасы тауарлық таңба ретінде өзінің атын тіркеуге өтініш берсе, тауар таңбалары жөніндегі ведомство адал пайдалану шеңберінен шығатын қоғамдық мүдделерінің бұзылуы себебінен немесе атақты атауымен қақтығыс себебінен тіркеуден бас тарта алады.

109. Тауар таңбаларын монополиялық, айрықша және жалпы лицензиялау дегеніміз не?

Монополиялық лицензия-бұл лицензия, оған сәйкес тауар таңбасының иесі оның тауар таңбасын тек бір лицензиатқа ғана пайдалануға рұқсат береді және аталған уақыт көрсетілген кезеңі ішінде осы тауар таңбасын белгіленген аумақта өзі пайдалана алмайды. Ерекше лицензия лицензиатқа тауар таңбасын ерекше жағдайларда пайдалануға мүмкіндік береді, алайда тауар таңбасының иесі оны пайдалануды жалғастыра алады. Кәдімгі лицензияға сәйкес тауар таңбасының иесі лицензиатқа тауар таңбасын пайдалануға рұқсат береді, бұл ретте ол тауар таңбасын пайдалану құқығын өзі сақтайды және оны басқа лицензиаттарға пайдалануға рұқсат бере алады. Осы үш лицензияның біріншісі - монополиялық лицензия-лицензиатқа ең жоғары өкілеттікті береді. Тауар таңбасына құқықтар бұзылған жағдайда көптеген елдердің заңнамасы лицензиатқа өз атынан талап қою құқығын береді, өйткені жалғыз пайдаланушы бола отырып, ол бәрінен көп зардап шегеді. Ерекше лицензия шеңберінде лицензиат аз құқықтарға ие болады. Оған тауар таңбасының иесімен бірге талап қоюға рұқсат етіледі. Егер тауар таңбасының иесі талап қоюдан тартынса, лицензиат дербес талап бере алады. Жалпы лицензия жағдайында лицензиаттың өз атынан талап-арыз беруге құқығы жоқ, өйткені, егер ол тауар таңбасының иесінен арнайы рұқсат алмаса ғана лицензиаттардың бірі ғана болып табылады.

110. Тауар таңбаларына мәжбүрлеп лицензиялау неге қолданылмайды?

Міндетті немесе мәжбүрлеп лицензиялау тауар таңбаларына емес, өнертабыстар мен пайдалы модельдерге патенттерге қолданылады. Бұл мәжбүрлі лицензиялаудың мәні ақыл-ой еңбегінің нәтижесі болуы тиіс, ал тауар таңбасы шын мәнінде коммерциялық белгі болып табылады. Мысалы, елде А компаниясына тиесілі патенттелген дәрілік препаратты жаппай өндіру қажеттілігін тудыратын денсаулық сақтау саласындағы дағдарыс туындайды. Мұндай жағдайда дәрілік препаратты мәжбүрлеп лицензиялау

ақталады. Бірақ лицензиат шығарған дәрілік препаратты А компанияның тауар таңбасын таңбалау міндетті емес. Дәрілік препаратта тауар таңбасының болуы немесе болмауы оның тиімділігіне ешқандай әсер етпейді. Керісінше, А компаниясының тауарлық таңбасының дәрілік препаратты пайдалану қоғамды лицензиат емес, А компаниясы өндірген деп ойлауға мәжбүрлейді.

111. Тіркелген тауар таңбасының символы дегеніміз не?

Халықаралық деңгейде танылған тіркелген белгінің символы (ағылш. "register") және оның алдындағы тауар таңбасы тіркелгенін көрсетеді. Кейбір компаниялар сөз немесе таңба тауар таңбасы болып табылатынын көрсететін ТМ белгісін (ағылш. "trade mark") пайдаланады. Бұл тауар таңбасы тіркелмегенін немесе тауар таңбасын тіркеуге өтінім қарастырылуда жатқанын білдіреді. Бұдан басқа, тауар таңбасының иесі тіркеу рәмізін пайдалануға құқылы, бірақ міндетті емес.

Бұл таңбаны өзінің тауар таңбасының жанында орналастыра алатындығын және орналастыра алмайтындығын білдіреді.

112. Сипаттау үшін тауар таңбасын пайдалану дегеніміз не?

Тауар таңбалары туралы қазіргі заманғы заңнама мысалы, "Кока-кола" таңбасында "кола" деген сөзі ажыратылмайтын элементтерінің болуына жол береді. Өз табиғаты бойынша айырмашылығы болып табылмайтын элементтерді тіркеуге рұқсат етілген, бірақ пайдалану нәтижесінде айырмашылық қабілетін алған, мысалы, Wuliangye сөзі бес астық негізінде спиртті сусынды білдіреді. Егер "кола" сөзін пайдалануға "Кока-кола" тауар таңбасын тіркегеннен кейін тыйым салынса, бұл қоғамдық мүдделерге зиян келтірер еді және "Пепси-кола" таңбасы пайда болмас еді.

ЗМҚСАК бойынша келісімде мыналар: "Мүшелер тауар таңбасы ұсынатын құқықтардан шектеулі ерекшеліктерді, мысалы, мұндай ерекшеліктер тауар таңбасы иесінің және үшінші тұлғалардың заңды мүдделерін ескеруі шартымен сипаттамалық сөйлемдерді адал пайдалануды көздеуі мүмкін" деп айтылады. Сондай-ақ, егер белгі тауар таңбалары туралы заңнама мағынасында тауарды таңбалау үшін пайдаланылған жағдайда, тауар таңбасын сипаттау үшін пайдалану орын алатынын атап өткен жөн.

Егер "Кока-кола" атауы тауар таңбасы ретінде пайдаланылмаса (тауардың шығу тегін білдіретін), мысалы кітапта аталса, тауар таңбасын сипаттау үшін пайдалану туралы сөз болмайды.

113. Тауар таңбасын көрсету үшін пайдалану дегеніміз не?

Тауар таңбасы өзінің иесі үшін бәсекелестік күрестің маңызды активі және құралы болып табылатындықтан, ие теориялық тұрғыдан оның тауар таңбасын рұқсатсыз қалғандарға пайдалануға тыйым салуға құқығы бар. Алайда, іс жүзінде тауар таңбасын кейбір басқа тұлғалардың пайдалануы ақталған болып табылады, өйткені ол тұтынушыларға олардың тауарлары туралы ақпарат беру үшін қажет. Мысалы, Apple компьютерлерін алсақ. Apple өнімдері үшін компьютер дүкендері, жөндеу шеберханалары және бөлшек жеткізушілері Apple тауар таңбасын қандай тауарлар сататынын немесе қандай қызметтер көрсететінін түсіндіру үшін пайдалану керек.

Алайда, егер олар жосықсыз әрекет етсе (мысалы, егер олар тәуелсіз кәсіпорындар болып табылса, бірақ франшиза алушылар үшін өзін берсе немесе пайдаланылған компьютерлерді жаңаның түрінде сатса), мұндай тұлғалар адал пайдалану шеңберінен шығып, тауар таңбасы иесінің мүдделерін бұзуы мүмкін.

114. Тауар таңбасын тіркеудің күшін жою және тіркеу жарамсыз деп жариялау арасындағы айырмашылығы неде?

Тіркеуді жою және оны жарамсыз деп жариялау тауар таңбасына құқықтарды жоғалтуға әкеп соғады, алайда осы екі рәсім арасында елеулі айырмашылық бар. Тауар таңбасын пайдалануға байланысты проблемалар тіркеуді жою үшін негіз болып табылады. Мысалы, егер тауар таңбасының иесі тауар таңбасына немесе тауар таңбасының иесі туралы ақпаратқа тиісті түрде өзгерістер енгізсе. Осы рәсім нәтижесінде тауар таңбасына құқықтар күші жойылған күннен бастап күшін жояды. Егер тауар таңбасы 2016 жылдың 13 қаңтарында тіркелсе, содан кейін тиісінше пайдаланбауға байланысты күші жойылса және 2018 жылдың 14 маусымында күшін жою туралы жарияланды, тауар таңбасына құқықтар 2018 жылғы маусымда тоқтатылады. Тауар таңбасын тіркеу өтінім беру кезеңінде қатысып отырған, тауар таңбасын алып қоюға байланысты жарамсыз деп жарияланады. Тауар таңбасы компанияның атауы сияқты қоғамдық мүдделерге залал келтіруіне байланысты жарамсыз деп танылуы мүмкін. Егер алдыңғы абзацтан тауар таңбасын тіркеу жарамсыз деп жарияланса, ол 2016 жылдың қаңтарынан бастап жоқ деп есептеледі.

115. Параллель импорты дегеніміз не?

Экономиканың жаһандануына қарай көптеген ірі брендтер бүкіл әлем бойынша өз тауарларын тарату үшін шет елдерде фабрикалар салады. Бұл

тауарлар сол тауар таңбалармен сатылса да, олардың техникалық сипаттамалары мен бағалары өзгеше болуы мүмкін. Нәтижесінде, кейбір саудагерлер әртүрлі елдердегі баға айырмашылығында ойнап, арзан сатып алады да, қымбат сатады. Контрафактілі тауарлардан айырмашылығы, параллель импортталатын тауарлар жалған болып табылмайды, өйткені осы өндіруші шығарады және шынайы тауар белгілерімен таңбаланады. Бұл тәжірибе контрафактілі тауарлардың немесе қара нарық тауарларының импортынан ерекшеленеді, сондықтан оны "параллельді импорт" немесе "сұр нарық" деп атайды. Параллельді импорт-өңірлік нарықтар арасындағы теңгерімсіздіктің жанама әсері. Тауар белгілерінің иелері-компаниялар баға белгілеудің әртүрлі стратегияларын пайдалана отырып, нарықта сегменттеуге және барынша жоғары пайда алуға тырысады, ал бағаның алшақтығы жоғары бағалары бар нарықтан нарыққа төмен тауарлар ағынын туындатады. Әдетте тауарларды заңды сатқаннан кейін тауар таңбасының иесі нарық жұмысына араласу үшін оған құқықты пайдалануға мүмкіндігі жоқ, себебі кері нарықтық мәмілелерге теріс әсер етуі мүмкін. Бұл құқықтардың жою доктринасы. Алайда қазіргі уақытта халықаралық деңгейде тауар таңбаларына құқықтарды жою мәселесіне ортақ көзқарас келісілмеген.

116. Неге Интегралды микросхемалар топологияларын қорғау қажет?

Интегралдық микросхема, сондай-ақ чип немесе жартылай өткізгіш ретінде белгілі, белгілі бір функциялары бар электрондық схема болып табылады. Жартылай өткізгіш технологиялардың көмегімен оған резисторлар, конденсаторлар және транзисторлар, сондай-ақ олардың арасындағы ток өткізетін жолдар сияқты қарапайым электрондық компоненттердің белгілі бір саны интеграцияланады. Интегралды микросхемалар ақпараттық технологиялардың негізгі индустриясы және оның жылдам өсуінің қозғаушы күші болып табылады. Олардың техникалық деңгейі мен даму деңгейі елдің бәсекеге қабілеттілігі мен жалпы әлеуетінің маңызды көрсеткіштеріне айналды. Интегралдық микросхемалар саласындағы инновациялар компоненттердің үш өлшемді схемалары және интегралдық тізбек байланыстары немесе интегралдық микросхемалар топологиялары деп аталатын интегралдық микросхемалар түрінде іске асырылады. Жаңа аса үлкен интегралды микросхеманы тәуелсіз әзірлеуге, әдетте, бірнеше жыл және миллиондаған доллар кетеді. Ал схеманы заңсыз қайта шығару ол сатуға түскеннен кейін бірнеше ондаған мың доллар ғана тұрады. Интегралдық микросхеманың сипаттамасына байланысты оны қолданыстағы патенттік жүйе немесе авторлық құқық жүйесі құралдарымен қорғауды қамтамасыз ету мүмкін емес. Интегралдық микросхемалар

топологияларын осындай қызметті заңсыз көшіруден және жолын кесуден қорғау үшін арнайы заңнама қажет.

117. Интегралды микросхема топологиясы мен өнеркәсіптік үлгі арасындағы айырмашылық неде?

Интегралды микросхема топологиясы да, өнеркәсіптік үлгі графикалық дизайн өнімдері болып табылады. Алайда, ЗМ осы екі түрінің арасында елеулі айырмашылықтар бар. Өнеркәсіптік үлгі эстетикалық ерекшеліктері бар және сырттан көрінетін дизайнерлік шешім болып табылады, ал интегралды микросхема тауардың ішінде орнатылады және онда бірінші кезекте электрондық компоненттердің орналасуына байланысты емес техникалық функциялар бағаланады. Интегралды микросхеманы әзірлеу мақсаты интеграциялау дәрежесін арттыру, материалдарды үнемдеу және энергия тұтынуды төмендету-патенттерге қолданылатын өтімділік өлшемдерін орындауды көрсетілген параметрлер бойынша қиын болып табылады. Осы себепте интегралдық микросхемалар патенттік қорғауға жатпайды.

118. Интегралды микросхема топологиясы мен авторлық құқық арасындағы айырмашылық неде?

Авторлық құқықпен қорғалатын графикалық туындыларға автордың идеясын білдіру үшін оның жеке басының жалғасы ретінде пайдаланылатын сөздер, графикалық элементтер немесе символдар жатады. Бір эпизод әр түрлі жазушылар мүлдем басқаша сипаттайды. Мысалы, уся жанрындағы Қытай романдарының авторларының стильдері (жауынгерлік өнер және рыцарлық) өзіндік сипатқа ие: Цзинь Юна жазушылық стилі буын ауқымдылығы мен тынысымен ерекшеленеді, Лян Юйшеннің стилі — көркем және әдеби тереңдігі, ал Гу Лун стилі — түпнұсқалығы мен эксцентрикалығымен ерекшеленеді. Алайда Интегралды микросхемалар электрондық компоненттер және олардың арасындағы байланыстар арқылы белгілі бір электрондық функцияларды орындайды. Схеманың негізінде қандай да бір идея бар болса да, ол тиісті функцияларға бағынуы тиіс, осылайша, конструкторда өз тұлғасын білдіру үшін көптеген мүмкіндіктер жоқ. Сондықтан интегралдық микросхемалар авторлық құқықпен қорғалмайды. ЗМ құқықтарының тәуелсіз нысаны ретінде интегралды микросхема топологиясына құқық авторлық құқық пен патенттер арасында авторлық құқыққа жақын ететін кейбір сипаттамаларға ие. Осы себептен оны кейде "өнеркәсіптік авторлық құқық" деп атайды. Авторлық құқық жүйесі өзгелерге интегралдық микросхема топологиясына айрықша құқық сияқты ұқсас туындыларды жасауға тыйым салмайды. Қорғау дәрежесіне келетін

болсақ, интегралдық микросхема топологиясына құқық авторлық құқықтан әлсіз қорғалады. Ол басқаларға тек ақылсыз көшіруге тыйым сала отырып, микросхемалар топологияларын қайта әзірлеуге мүмкіндік береді. Басқаша айтқанда, интегралдық микросхема топологиясының орынды модификациясы оған құқықтардың бұзылуы болып саналмайды. Ал авторлық құқықта орынды модификация ерте құқықтардың бұзылуы деп танылуы мүмкін. Бұдан басқа, микросхема топологиясын қорғау мерзімі авторлық құқықты қорғау мерзімінен әлдеқайда қысқа. Микросхема топологиясы тіркеуге өтінім берілген күннен бастап немесе әлемнің кез келген нүктесінде алғашқы коммерциялық пайдалану күнінен бастап 10 жыл бойы қорғалады. Көптеген елдерде туындыға авторлық құқық автордың өмірінің соңына дейін және ол қайтыс болғаннан кейін 50 жыл немесе егер автор заңды тұлға болып табылса, туындыны жасау аяқталғаннан кейін 50 жыл сақталады.

119. Өсімдіктердің жаңа сортына құқық дегеніміз не?

Өсімдіктердің жаңа сорты жасанды немесе жабайы табиғатта ашық болуы мүмкін. Жаңашылдық, ерекшелік, біртектілік және тұрақтылық қасиеттеріне ие өсімдіктердің сорттары қорғалуға жатады. Өсімдіктердің жаңа сорттарының жүйесі мен патенттік жүйесінің ұқсастары. Сондықтан Франция мен Германияда өсімдіктердің жаңа сорттары патенттермен қорғалды. Бірақ патенттер техниканың көптеген салаларында өнертабыстарды қорғайды, ал өсімдіктердің жаңа сорттарына құқықтар өсімдіктердің жаңа сорттарын ғана қорғайды және көптеген бірегей қасиеттерге ие болғандықтан, көптеген елдерде өсімдіктердің жаңа сорттарын қорғау арнайы заңдармен реттеледі. Өсімдіктердің жаңа сортын тіркегеннен кейін ешкімнің селекциялық материалдарды рұқсатсыз коммерциялық өндіруге немесе сатуға құқығы жоқ. Егер автор өсімдіктердің жаңа сортына құқық алса, басқаларына осы сортты өсімдіктерді өсіруге немесе оның көшеттерін құқық иеленушінің келісімінсіз сатуға тыйым салынады.

120. Өсімдіктердің жаңа сортының жаңалығы дегеніміз не?

Өсімдіктердің жаңа сорттарын қорғау жүйесін құру кезінде көптеген аспектілер патенттік жүйеден алынды, алайда оның өз ерекшеліктері бар. Егер өнертабыс мақалада жарияланса, көпшілік алдында пайдаланылады не радио немесе теледидар арқылы таратылса, бұл оның жаңалығына нұқсан келтіреді. Өсімдіктердің жаңа сортына келетін болсақ, оның жаңалығын айырудың жалғыз жолы-оны нарықта сату. Бұл айырмашылық өсімдіктердің жаңа сортының бірегей сипатына байланысты. Өсімдіктердің жаңа сорты туралы жазбаша құжатқа қол жеткізу маманның өзі осы сортты шығаруға мүмкіндік бермейді. Өсімдіктердің жаңа сортын өсіру үшін нарықта тұқым сатып алу қажет.

121. Өсімдіктердің жаңа сортының ерекшелігі дегеніміз не?

Өсімдіктердің жаңа сортының "ерекшелігі" патенттің "өнертабыстық деңгейіне" тең. Өсімдіктердің әртүрлі сорттары "өнертапқыштық деңгей" өлшемі бойынша бағалауға келмейтін әртүрлі қасиеттерге ие. Сондықтан "ерекшелік" ұғымы енгізілді. Өсімдіктердің жаңа сорты белгілі сорттардан айқын ерекшеленуі керек.

122. Өсімдіктердің жаңа сортының біртектілігі мен тұрақтылығы дегеніміз не?

Өсімдіктердің жаңа сортының біртектілігі мен тұрақтылығы патенттелетін өнертабыстың қолданылуына ұқсас. Патенттік жүйе шеңберінде өнертабысты қорғау шарты өнеркәсіптік қолдану, яғни оны өнеркәсіпте кеңінен қолдану мүмкіндігі болып табылады. Осыған ұқсас түрде өсімдіктердің жаңа сортын қорғаудың шарты осы сортты ауқымды пайдалану мүмкіндігі болып табылады. Осы шартты орындау үшін өсімдіктердің осы сортының келесі буыны өзінің белгілері бойынша біртекті болуы тиіс. Мысалы, қызыл хризантема тұқымынан өсірілген келесі тұқым гүлдердің түрлі-түсті бояуы болса, сұрып біртектілік талаптарына жауап бермейді. Сонымен қатар, өсімдік сорттарын шығару сияқты құбылыс бар. Сұрыптың тұрақты белгілерін сақтау қабілетін анықтау үшін уақыт қажет. Мысалы, егер бидайдың белгілі бір сорты биылғы жылы 1 му-ден 750 кг-ға (1 Қытай му = 1/15 гектар) өнім берсе, бірақ келесі жылы өнімділік 500 кг - ға дейін, ал үшінші жылы 400 кг-ға дейін төмендейді, ол тұрақтылық талаптарына жауап бермейді.

123. Географиялық нұсқау дегеніміз не?

Жергілікті жердің бірегей қасиеттері оның тұрғындарының ерекше қасиеттеріне ие. Көптеген жерлерде ерекше тағамдар дайындалады. Әртүрлі жерлерде жасалған бірдей өнім әртүрлі дәм беруі мүмкін. Мысалы, шарапты алыңыз. Жақсы шарап таңдаулы жүзімнен жасалады, өйткені сусынның қасиеттері шикізатқа және дайындау тәсіліне байланысты. Жүзімнің сорты, климат, топырақ, ылғалдылық, жүзімдікті күту және шарап жасау технологиясы-шараптың сапасын анықтайтын алты фактор. Мысалы, Франция, Шампанияда жасалған шампан жоғары сапалы және ерекше қасиеттерге ие. Басқа мысал-қытай шайының Дунтин билочунь белгілі сорты, оның жапырақтары жеңіл мамықпен жабылған, ұлуды еске түсіретін жұқа спиральдарға бұралған және тұрақты хош иіспен және таза дәмге ие. Юньнань провинциясынан ферменттелген пуэр жұқа хош иісі бар, сұйықтыққа қызыл түс пен тәтті дәм береді, ал осы жерден ферменттелмеген пуэр таза хош иіспен ерекшеленеді және сұйықтыққа қызғылт сары түс пен

тұрақты дәм береді. ЗМ құқықтарына келетін болсақ, сапасы немесе сипаттамалары толық (немесе негізінен) географиялық аймақтың шарттарымен анықталатын, бұл жалпыға белгілі тамақ өнімдері географиялық атаулардың көмегімен жиі сәйкестендіріледі. Тіркеуден кейін мұндай географиялық атау "географиялық көрсеткіш" (ММ) немесе шыққан жерінің атауы деп аталады.

124. Географиялық нұсқау және тауар таңбалары арасындағы ерекшеліктер неде?

Географиялық көрсеткіштер және тауар таңбалары тауарлардың шығу тегін көрсететін белгілер болып табылады. ММ нақты өнімнің белгілі бір аумақта өндірілгенін және, демек, бірегей қасиеттері мен сипаттамаларына ие екендігін көрсетеді, ал тауар таңбалармен нақты компанияның тауарлары не қызметтері белгіленеді. Тауар таңбасының беделі кәсіпорынның қызметі, жарнама және ол туралы қоғамдық пікір негізінде қалыптасады, ал ММ беделі табиғат пен мәдени мұраға негізделеді. Сондықтан тауар таңбасын беруге болады, ал ММ-ні белгілі бір өңірден тыс жерге беру мүмкін емес.

125. Жосықсыз бәсекелестік актісі дегеніміз не?

Париж конвенциясына сәйкес жосықсыз бәсекелестік актісі болып өнеркәсіптік және сауда істеріндегі адал әдет-ғұрыптарға қайшы келетін бәсекелестіктің кез келген актісі саналады. Атап айтқанда: (1) бәсекелестің кәсіпорнына, өнімдеріне не өнеркәсіптік немесе сауда қызметіне қатысты араласуды қандай да бір тәсілмен тудыруға қабілетті барлық іс-әрекеттерге; (2) бәсекелестің кәсіпорнын, өнімдерін не өнеркәсіптік немесе сауда қызметінің беделін түсіруге қабілетті коммерциялық қызметті жүзеге асыру кезінде жалған тұжырымдарға тыйым салынады; және (3) коммерциялық қызметті жүзеге асыру кезінде пайдаланылуы қоғам тауарлардың сипатына, дайындау тәсіліне, қасиеттеріне, қолдануға жарамдылығына немесе санына қатысты жаңылыстыруға әкелетін нұсқаулар немесе тұжырымдарға тыйым салынады.

126. Коммерциялық құпия дегеніміз не?

Ашылмаған ақпарат ретінде белгілі коммерциялық құпия мынадай өлшемдерге жауап береді: (1) бұл қоғамға белгісіз құпия; (2) үшінші тұлғалардың белгісіз болуына және коммерциялық қызмет үшін маңыздылығына (егер ол ешқандай құндылық болмаса, ол ЗМ құқықтарының бір түріне айналмаса) байланысты коммерциялық құндылыққа ие; және (3) заңды ақпарат иесі құпиялылықты қамтамасыз ету бойынша ақылға қонымды шаралар қабылдады. Тұтастай алғанда, ЗМ қорғау объектілерінің көпшілігі ашылуға жатады, соның нәтижесінде олар патенттік қорғау, тауар таңбалары мен авторлық құқықты қорғау объектілеріне айналады. Алайда,

коммерциялық құпияны қорғаудың міндетті шарты олардың "құпиялылығы" болып табылады және олардың мазмұны жұртшылыққа белгілі болмауы тиіс. Осылайша, көптеген жағдайларда коммерциялық құпиялар неғұрлым бәсекелестік артықшылықтар береді және өзіне көбірек қоғамдық назар аударады.

127. Патенттік қорғау және коммерциялық құпияны қорғау режимдері немен ерекшеленеді?

Мысалы, А компаниясы өз өнертабысына патент алды. Егер А компаниясының патентін қорғау көлеміне басқа тұлғаның технологиясы түссе, патентті бұзатын технологияны осы тұлға әзірлеген немесе А компанияның патенттелген технологиясынан көшірілгеніне қарамастан, патентті бұзу орын алады. Коммерциялық құпияны қорғау басқаша әрекет етеді. Коммерциялық құпияны бұзудың маңызды белгілерінің бірі адал іскерлік практикаға қайшы келетін тәсілмен, мысалы ұрлық, пара алу және т. б. арқылы ақпарат алу болып табылады. Егер басқа біреу технологияны өз күшімен немесе кері жобалау арқылы әзірлесе, бұл коммерциялық құпияны бұзу болмайды. Алайда, бұл патенттік қорғау коммерциялық құпияны барлық жағынан қорғаудан асып түсетінін білдірмейді. Патенттік қорғау мерзімі шектеулі, ал коммерциялық құпия оның құпиялылығын қамтамасыз ету үшін тиісті шаралар қабылданғанға дейін белгісіз мерзім ішінде теориялық түрде қорғалуы мүмкін. Мысалдардың бірі-"Кока-Кола" формуласы болып табылады. Өнертабыс өнім емес, әдіс болып табылса, бұл әдісті басқа тұлғаның пайдалануының дәлелін алу қиын. Дәлелдемелердің болмауы өз кезегінде құқықтарды сот тәртібімен қорғауды қиындатады. Бұл жағдайда, егер алу оңай болмаса, оны қорғау үшін коммерциялық құпия режимі жақсырақ болады. Әрине, бұл режимді қолдану үшін технология "құпия" болуы қажет. Егер басқа біреу осындай технологияны жарияласа, коммерциялық құпияны қорғауда ешқандай мағына болмайды. Бұдан басқа, егер құқық иеленуші өз технологиясын коммерцияландырғысы келсе, оны акцияларға айырбастағысы келсе және басқа тұлғаларға оны пайдалануға лицензия бергісі келсе, патенттік қорғау коммерциялық құпия режиміне қарағанда орынды болады. Көп адамдар технологияны қолданған сайын, ақпараттың ағу қауіпі соғұрлым жоғары. Тұтастай алғанда, патенттік қорғау мен коммерциялық құпия режимі арасында әртүрлі факторларды ескеру қажет.

128. Дәстүрлі мәдениетті неге қорғау қажет?

Біз өркениетті дамыту барысында қалыптасқан елдің сипатының бірегей аспектілерін " дәстүрлі мәдениет " деп атаймыз. Әдетте дәстүрлі мәдениетке халық әдебиеті және өнер, дәстүрлі колөнер және халық әдет-ғұрыптары жатады. Халықаралық қоғамдастық дәстүрлі мәдениетті қорғауға

қатысты консенсусқа қол жеткізді, алайда өз уақытында осы мақсат үшін қандай құқықтық модельді қолдану керектігі туралы ұзақ даулар жүргізілді. ЗМ жүйесі шеңберінде дәстүрлі мәдениетті қорғау керек пе деген мәселе әлі де келіспеушіліктер тудырды. Іс жүзінде, алайда, дәстүрлі мәдениет авторлық құқықпен, өнеркәсіптік меншік құқықтарымен, бәсекелестікті қорғау туралы заңнамамен, дәстүрлі мәдениет туралы Заңнамамен және (немесе) ерекше құқықтарды қорғау құралдарымен қорғалады. Мысалы, Қытайда дәстүрлі мәдениетті қорғау үшін "Материалдық емес мәдени мұра туралы" Заң қабылданды.

129. Халықаралық қоғамдастық генетикалық ресурстарды қалай қорғайды?

Биологиялық әртүрлілік туралы Конвенция (БӘК) 1992 жылы қабылданғанға дейін генетикалық ресурстар бүкіл адамзаттың игілігі болып саналды және құқықтық қорғау объектісі болған жоқ. Осы кезеңде дамыған елдер дамушы елдердің генетикалық ресурстарын алу үшін оларды әзірлеу және пайдалану мақсатында өзінің технологиялық артықшылығын пайдаланды және бұдан едәуір экономикалық пайда алды. БӘК генетикалық ресурстарға қатысты мемлекеттің егемендік принципін белгілейді. Мүше мемлекеттер "алдын ала және саналы келісім" және "өзара келісілген шарттар" негізінде генетикалық ресурстарды пайдаланудан пайда ала алады.

2002 жылы қабылданған генетикалық ресурстарға қол жеткізуді және оларды қолданудан алынған пайданы әділ және тең негізде бірлесіп пайдалануды қамтамасыз ету жөніндегі Бонн басшылыққа алынатын қағидаттар (Бонн басшылыққа алынатын қағидаттар) генетикалық ресурстарға қол жеткізу рәсімін ұйымдастыру және оларды қолданудан алынған пайданы әділ және тең негізде бірлесіп пайдалану жөніндегі міндетті күші жоқ басшылық болып табылады. 2010 жылы қабылданған нагойдық хаттама организмдерді жинаудың және ерекше мүдделерді бөлудің нақты ережелерін белгілейді және осылайша артықшылықтармен алмасу механизмін жетілдіруге ықпал етеді. Кейбір елдер сондай-ақ генетикалық ресурстарды қорғауды өздерінің патенттік жүйелеріне енгізді. Мысалы, "Патент туралы" ҚХР Заңының 5-бабына сәйкес заңсыз алынған немесе пайдаланылған генетикалық ресурстар негізінде жасалған өнертабыстарға қатысты патенттік құқықтар берілмейді.

Библиография

- Cui Guobin (2016). Patent Law: Principles and Cases. Beijing: Peking University Press.
- Dong Tao, (2006). Patent Claims. Beijing: Law Press.
- Huang Hui (2016). Trademark Law. Beijing: Law Press.
- Liu Chuntian (et al.) (2000). Intellectual Property Law. Beijing: Higher Education Press and Peking University Press.
- Liu Yinliang (2010). Intellectual Property Law. Beijing: Higher Education Press.
- Shen Rengan and Zhong Yingke (2003). Introduction to Copyright Law (Revised Edition). Beijing: Commercial Press.
- Supreme People's Court of the People's Republic of China (SPC) and WIPO (2019). WIPO Collection of Leading Judgments on Intellectual Property Rights: People's Republic of China 2011–2018. Beijing and Geneva: SPC and WIPO.
- Wang Qian (2014). Course on Intellectual Property Law. Beijing: Renmin University of China Press.
- WIPO (2017). Introduction to Intellectual Property: Theory and Practice, Second Edition. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer.
- Wu Handong, Liu Jianwen (et al.) (2002). Intellectual Property Law. Beijing: Peking University Press.
- Wu Handong (2013). General Introduction to Intellectual Property Rights. Beijing: Renmin University of China Press.
- Yin Xintian (2011). Detailed Explanation of Chinese Patent Law. Beijing: Intellectual Property Publishing House.

Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымы 34, chemin des Colombettes P. O. Box 18 CH-1211 Geneva 20
Switzerland Телефон: +41 22 338 91 11 Факс: +41 22 733 54 28 ДЗМҰ сыртқы бюросының байланыс
деректері сайтта келтіріледі www.wipo.int/about-wipo/ru/offices

ДЗМҰ № 1056R ISBN 978-92-805-3072-8 жариялау